

Vedlegg 7 Kulturminnerapporter

AGDER
fylkeskommune

Avdeling for kulturarv

Spenningsoppgradering Ertsmyra-Fagrafjell – 25/08151

Arkeologisk registrering – gbnr. 52/456 m.fl. – Sirdal

Rapport ved Gjermund Christensen 2025

Kommune:	Sirdal				
Gårdsnavn:	Flere				
Gårdsnummer:	Flere				
Bruksnummer:	Flere				
Tiltakshaver:	Statnett SF				
Adresse:	Nydalen Allé 33, 0484 Oslo				
Navn på sak:	Spenningsoppgradering Ertsmyra-Fagrafjell				
Saksnummer:	25/08151				
Registrering utført:	08.07.25-10.07.25, 23.09.25-25.09.25, 01.10.25, 14.10.25- 15.10.25	Ved:	Emma Norbakk og Gjermund Christensen		
For- og etterarbeid:	02.06.25-06.06.25, 01.07.25-02.07.25, 03.09.25, 08.09.25, 16.09.25-18.09.25, 26.09.25, 30.09.25, 02.10.25, 17.10.25, 20.10.25-23.10.25, 01.12.25-08.12.25	Ved:	Gjermund Christensen		
Saksbehandler:	Joakim Wintervoll				
Totaltimer brukt	Forarbeid	37,5	Feltarbeid	180	Etterarbeid 95
Antall brukte dager med feltbil	9		Antall brukte kullprøver	-	
Innenfor registreringsområdet	Askeladden ID				
Automatisk fredete kulturminner	133574-1, 133575-1, 133576-1, 133577-1 og 133580-1				
Uavklarte kulturminner	174419, 335800-0				
Ikke fredete kulturminner	335689, 335704-0, 335709, 335710, 335724-0, 335727-0, 335732-0, 335744-0, 335746-0, 335761-0, 335762-0, 335763-0, 335764-0, 335765-0, 335766-0, 335767-0, 335768-0, 335769-0, 335770-0, 335771-0, 335772-0, 335773-0, 335774-0, 335775-0, 335776-0, 335777-0, 335778-0, 335779-0, 335780-0, 335781-0, 335782-0, 335783-0, 335784-0, 335794-0, 335796-0, 335797-0, 335798-0, 335799-0				
Fotodokumentasjon	https://fylkeskonservatoren.agderfk.no/fotoweb/archives/5001-Fotoarkiv-Arkeologi/?q=25%2F08151				
Merknader	Fase 1				
Sammendrag av registreringen	Den arkeologiske undersøkelsen resulterte i 44 nye registrerte kulturminner, hovedsakelig merkesteiner (varder, grensesteiner og stimarkører), samt ett bosetningsaktivitetsområde, en vandrerute, ett «knyllingfelt» og en hellerlokalitet. I tillegg ble fem automatisk fredede brudled kontrollregistrert.				

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	3
Figurliste	4
1 Bakgrunn og informasjon om undersøkelsen.....	6
2 Registreringsområdet	7
2.1 Landskapet	9
2.2 Kulturmiljøet	13
3 Registreringen	16
3.1 Resultat fra registreringen.....	20
3.1.1 ID 174419: Bosetning-aktivitetsområde (Uavklart)	21
3.1.2 ID 335800-0: Bosetning-aktivitetsområde/Heller (Uavklart)	25
3.1.3 ID 335689: Merkestein (Uten vern).....	26
3.1.4 ID 335704-0: Vandrerute (Uten vern)	27
3.1.5 Merkestein – Sirdalsvatnet til Hammarsmark	27
3.1.6 Merkestein – Mydland til fylkesgrensa	34
3.1.7 Merkestein – Øst for Sirdalsvatnet.....	38
3.1.8 Merkestein – Hammarsmark til Mydland.....	41
3.2 Kontrollregistrering (brudled)	44
3.2.1 ID 133576-1: Brudled (Automatisk fredet)	46
3.2.2 ID 133580-1: Brudled (Automatisk fredet)	46
3.2.3 ID 133577-1: Brudled (Automatisk fredet)	47
3.2.4 ID 133575-1: Brudled (Automatisk fredet)	47
3.2.5 ID 133574-1: Brudled (Automatisk fredet)	48
4 Konklusjon	49
5 Litteratur og referanser	50
6 Tillegg	52
6.1 Kart over planområdet fra tiltakshaver.....	52
6.2 Tabeller.....	54
6.2.1 Registrerte kulturminner	54
6.2.2 Tidligere registrerte kulturminner i- og rundt tiltaksområdet.....	57
6.3 Arkeologiske tidsperioder	58
6.4 Metoder for arkeologisk registrering	59
6.4.1 Dokumentering	59
6.4.2 Overflateregistrering	60
6.4.3 Prøvestikking	60
6.4.4 Maskinell sjakting	60
6.4.5 Kontrollregistrering.....	61
6.4.6 Metallsøking	61
6.5 Dateringsmetoder.....	62
6.5.1 Typologisk datering.....	62
6.5.2 Karbondatering (C-14).....	62
6.5.3 Strandlinjedatering.....	63
6.5.4 Dendrokronologisk datering	66

Forsideillustrasjon: Arkeolog på tur over heia

Figurliste

Figur 1: Oversiktskart over tiltaksområdet i Agder	7
Figur 2: Delstrekning øst	8
Figur 3: Delstrekning midt	8
Figur 4: Delstrekning vest	8
Figur 5: Lindtjørn	9
Figur 6: Røynesheia	10
Figur 7: Tjern øst for Lindtjørn	10
Figur 8: Landskapet sett fra Rautoknuten	11
Figur 9: Lindvatnet med høy vannstand	11
Figur 10: Flyfoto viser lav vannstand i vestlig del av Lindvatnet i 2024	12
Figur 11: Hoggorm	12
Figur 12: Oversiktskart over østre del av traseen med kulturminner	13
Figur 13: Oversiktskart over vestre del av traseen med kulturminner	13
Figur 14: Kartutsnitt med tidligere registrerte kulturminner på Slettehei	14
Figur 15: Kartutsnitt med tidligere registrert kulturminne på Finsnesheia	14
Figur 16: Fylkesgrensa på Økterdagsheii	16
Figur 17: Camp ved østsiden av Lindtjørn	17
Figur 18: Camp i Lonehelleren	18
Figur 19: Bilde fra Bjordalsfjellet, vest for Hammarsmark	19
Figur 20: Oversiktskart med kulturminner	20
Figur 21: Detaljkart over finsnesheia (ID 174419)	21
Figur 22: Finsnesheia	21
Figur 23: Tuft (ID 174419-3)	23
Figur 24: Tuft (ID 174419-4)	24
Figur 25: Lonehelleren markert på kart	25
Figur 26: Feltet med knyllingar (nydlinger) og vandreruta (ID 335704-0)	26
Figur 27: Noen av merkesteinene på ID 335689	26
Figur 28: Merkestein markert på kart mellom Sirdalsvatnet og Finsnesheia	27
Figur 29: Merkestein markert på kart mellom Finsnesheia og Hammarsmark	27
Figur 30: Varde (335709-2)	28
Figur 31: Varde/endestav (ID 335724-0)	29
Figur 32: Varde/bål plass (ID 335727-0)	30
Figur 33: Markørstein (ID 335732-0)	31
Figur 34: Arkeolog og varde/grensestein på topp av flyttblokk (ID 335761-0)	32
Figur 35: Varde (ID 335763-0)	32
Figur 36: Varde(r) (ID 335767)	33
Figur 37: Merkestein markert på kart mellom Mydland og Mydlandsvatnet	34
Figur 38: Merkestein markert på kart mellom Mydlandsvatnet og fylkesgrensa	34
Figur 39: Varde (ID 335769-0)	35
Figur 40: Grensemarkør (ID 335772-0)	36
Figur 41: Varde/grensemarkør (ID 335774-0)	37
Figur 42: Merkestein markert på kart øst for Sirdalsvatnet	38
Figur 43: Varde (ID 335776-0)	38
Figur 44: Varde (ID 335780-0)	39
Figur 45: Varde (ID 335782-0)	40
Figur 46: Merkestein markert på kart mellom Hammarsmark og Mydland	41

Figur 47: Markørstein/varde (ID 335794-0).....	41
Figur 48: Varde(r) (ID 335796-0).	42
Figur 49: Varde/grensestein (ID 335799-0).	43
Figur 50: Kart som viser brudledene før kontrollregistrering.	44
Figur 51: Kart som viser brudledene etter kontrollregistrering.	45
Figur 53: Brudled (ID 133576-1).	46
Figur 54: Brudled (ID 133580-1).	46
Figur 55: Brudled (ID 133577-1).	47
Figur 56: Brudled (ID 133575-1).	47
Figur 57: Brudled (ID 133575-1).	48
Figur 58. Tabell er basert på Solberg 2003 og Damlien et al. 2021.	58
Figur 59. Strandlinjekurve for Arendal- og Tvedestrand-området.	65
Figur 60. Strandlinjekurve for Kanten, øst i Mandal (Romundset 2022).	65
Figur 61. Strandlinjekurve for Lista-området (Romundset et al. 2015:13).	66

1 Bakgrunn og informasjon om undersøkelsen

Agder fylkeskommune ble i et brev datert 12.02.2025 informert om oppstart med reguleringsplan for Ertsmyra transformatorstasjon (Ertsmyra-Fagrafjell). Tiltakshaver er Statnett SF. Hensikten med tiltaket er å fornye kraftledningen mellom Ertsmyra transformatorstasjon i Sirdal og Fagrafjell i Time (Rogaland), for å øke kraftforsyningen inn til Sør-Rogaland. Den eldre kraftledningen (300kV) skal rives, etter at den nye ledningen (420 kV) er ferdig og satt i drift.

Tiltaksområdet strekker seg ca. 65 kilometer fra Tonstad, i Sirdal kommune i øst, til Time kommune i Rogaland i vest, men for vår del utgjør fylkesgrensa til Rogaland den vestlige avgrensinga av planområdet – en strekning på ca. 20 kilometer.

Da den eksisterende strømtraseen ble satt opp tidlig på 1970-tallet ble det ikke gjennomført noen arkeologisk registrering. Når den gamle traseen tas ned, og den nye settes opp, skjer dette altså i et område hvor det ikke har blitt gjennomført systematisk kartlegging av kulturminner før nå. Det finnes her fra før seks innmeldte kulturminner basert på skriftlige kilder og lokale beretninger (ID 133574-1, 133575-1, 133576-1, 133577-1, 133580-1 og 174419), men ikke noe av dette har vært kontrollregistrert i felt. Fra tidligere arkeologiske registreringer vet vi at heiområdene i Sirdal har blitt brukt i tusenvis av år, hovedsakelig som ferdselsårer mellom dalene, og til jakt. I og ved nærliggende regulerte vann, som for eksempel Nespervatn, er det registrert gamle tufter, jernvinne fra jernalderen og boplasser fra steinalderen. Det ble derfor prioritert å få oversikt og verifisere de kulturminnene som var blitt meldt inn tidligere. Deretter å kartlegge og registrere eventuelle uoppdagede kulturminner langs ferdselsårene over fjellheimene og lokaliteter rundt vannene, innenfor den eksisterende strømtraseen og de nye traseene som skal utredes. Denne registreringen er å anse som en Fase 1 registrering, hvor det kun vil bli registrert kulturminner som er synlige over bakken, samtidig som eventuelle områder som kan være aktuelle å undersøke i en Fase 2, hvor det gjøres gravearbeid, vil bli kartlagt.

Begrunnelsen for undersøkelsene er hjemlet i kulturminnelovens § 9 hvor fylkeskommunen er forpliktet til å undersøke om offentlige og større private tiltak vil virke inn på- og komme i konflikt med automatisk fredete kulturminner.

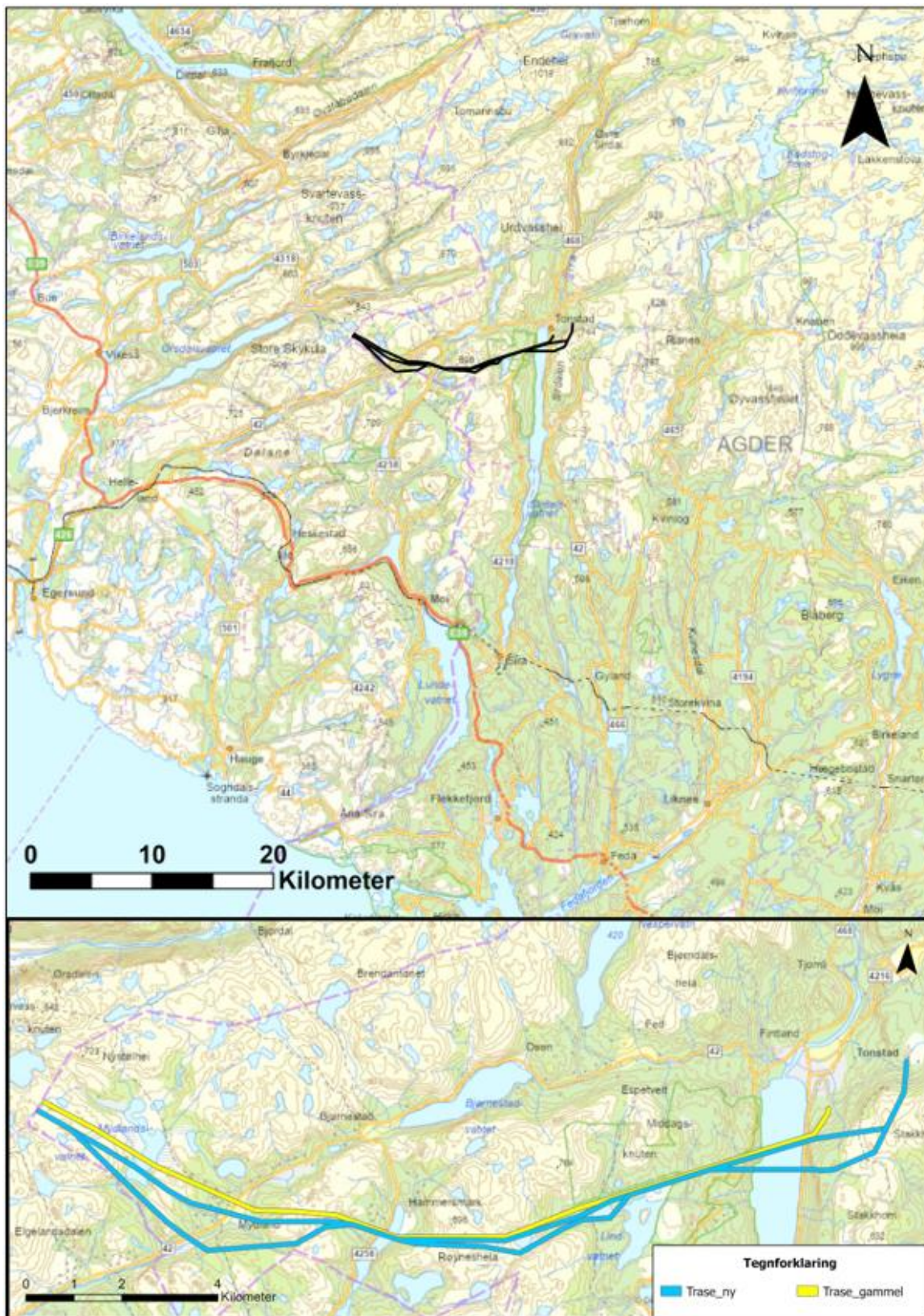
«Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning.»

«Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.»

(Kulturminneloven 1978, § 1 første og andre ledd)

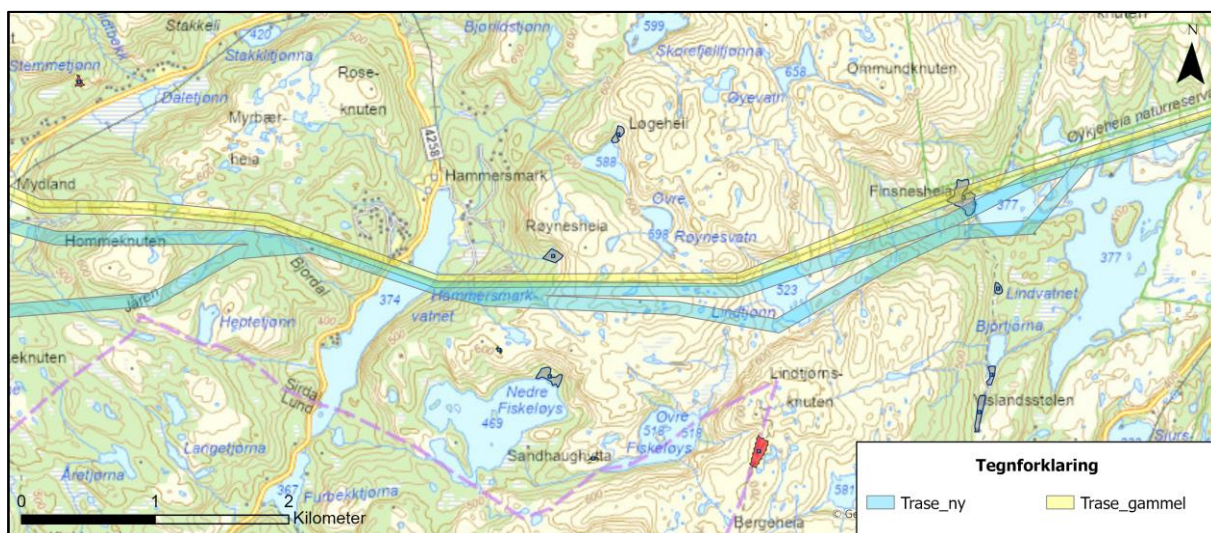
2 Registreringsområdet

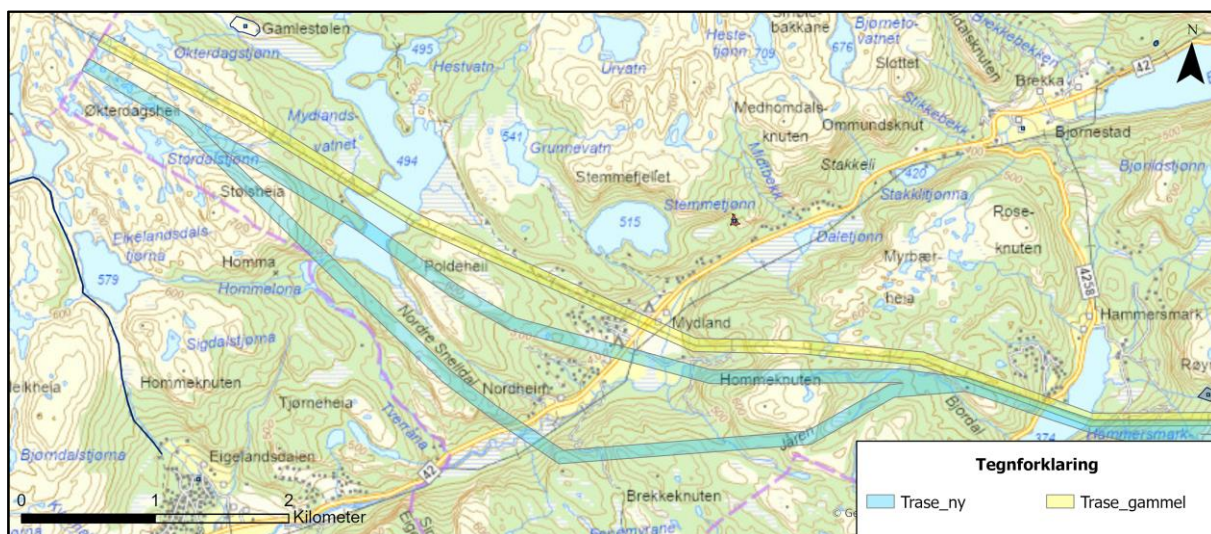
Figur 1: Oversiktskart over tiltaksområdet i Agder.

Figur 2: Delstrekning øst

Figur 3: Delstrekning midt.

Figur 4: Delstrekning vest.

2.1 Landskapet

Undersøkellesområdet ligger sør i det sørvestnorske fjell- og heimmassivet som utgjør et bredt platå mellom Sørlandet og Vestlandet. Området strekker seg fra Slettehei og Rautoknuten sørøst for Tonstad, over Sirdalsvatnet og videre vestover via Lindvatnet og Lindtjønn, over Røynesheia og Hammarsmarkvatnet. Videre over Hommeknuten og ned i Snelldal, forbi Mydland, før det krysser over Mydlandsvatnet og ender på Økterdagsheii ved fylkesgrensa til Rogaland i vest.

Landskapet innenfor de langstrakte strømtraseene er naturligvis svært varierende, men preges av et heilandskap med snaufjell, små tjern og myrer, avbrutt av bratte dalganger og innsjøer. Oppe på heiene, på over ca. 550 meters høyde, finnes det lite løsmasser og vegetasjonen består her for det meste av mose, lyng og spredt dvergbjerk, mens dalsidene og de lavere partiene preges av varierende grad av blandingsskog. Nede i enkelte av dalbunnene, som i Snelldalen, der undersøkellesområdet krysser over Mydland, finner vi relativt store områder med dyrket mark på drenert myr. Under følger noen bilder av de forskjellige landskapselementene innenfor traseene.

Figur 5: Lindtjønn. Bilde tatt mot vest

Figur 6: Røynesheia. Bilde tatt mot vest

Figur 7: Tjern øst for Lindtjørn. Bilde tatt mot sør

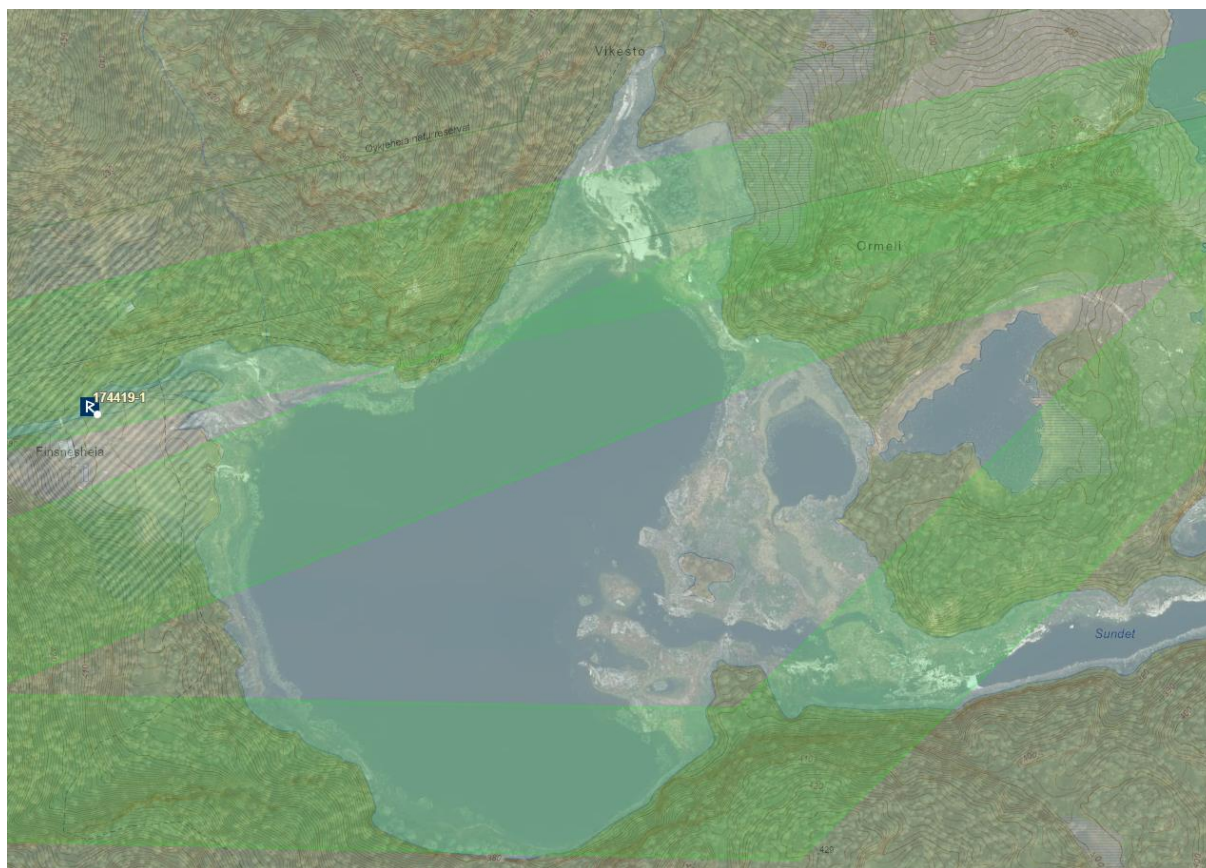

Figur 8: Landskapet sett fra Rautoknuten. Bilde tatt mot sørvest

Figur 9: Lindvatnet med høy vannstand. Bilde tatt mot vest

Lindtjønn renner ut i Lindvatnet som renner videre ut i Sirdalsvatnet. Lindvatnet er et regulert vannmagasin som er tilknyttet Finså kraftverk via tunnel, og vannstanden her kan derfor variere nokså kraftig. Sirdalsvatnet er del av Siravassdraget, et kraftig regulert vassdrag, som har sitt utspring øverst i Lyse- og Sirdalsheiene og renner gjennom Sirdal og Lundevatnet før det munner ut i havet ved Åna-Sira.

Figur 10: Flyfoto viser lav vannstand i vestlig del av Lindvatnet i 2024. Grønne felt markerer tiltaksområdet. Skjermdumpt hentet fra www.askeladden.ra.no

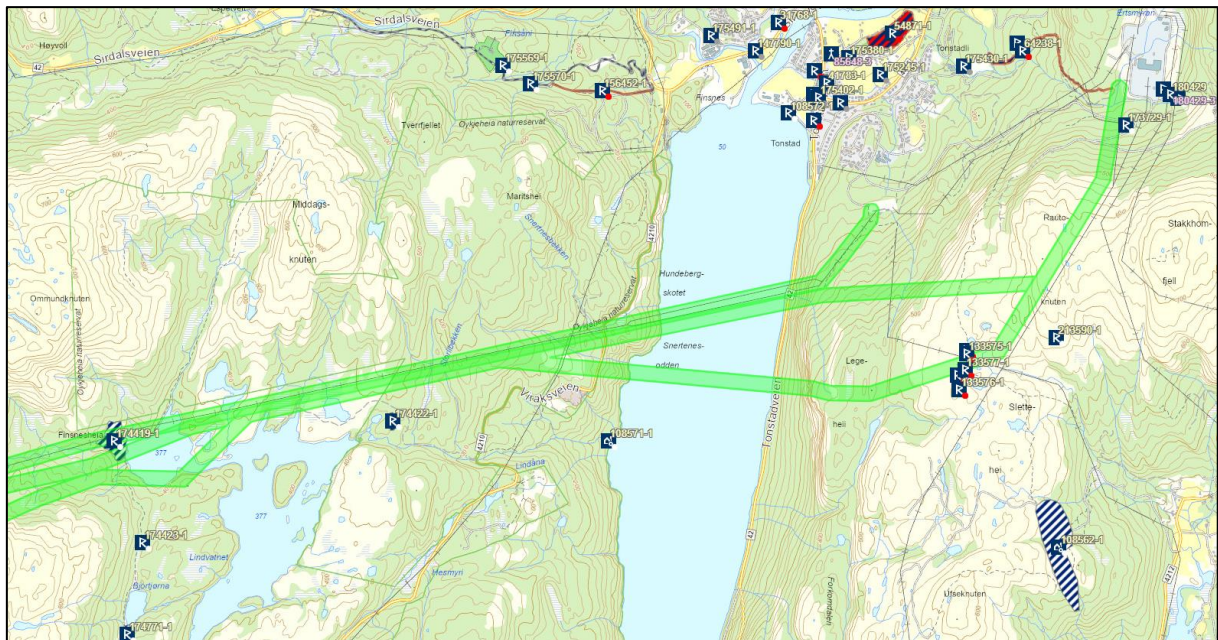
På heiene er det også et yrende dyreliv og underveis i registreringsarbeidet kom vi ved flere anledninger tett på den lokale faunaen. Det ble observert flere hønsfugler (orrfugl og storfugl), rovfugl (ørn, hauk, våk og ugle), ørret (i Lindvatnet og Mydlandsvatnet), mus og hoggorm. I tillegg fulgte vi masse spor av elg og andre hjortedyr, men vi så dem aldri.

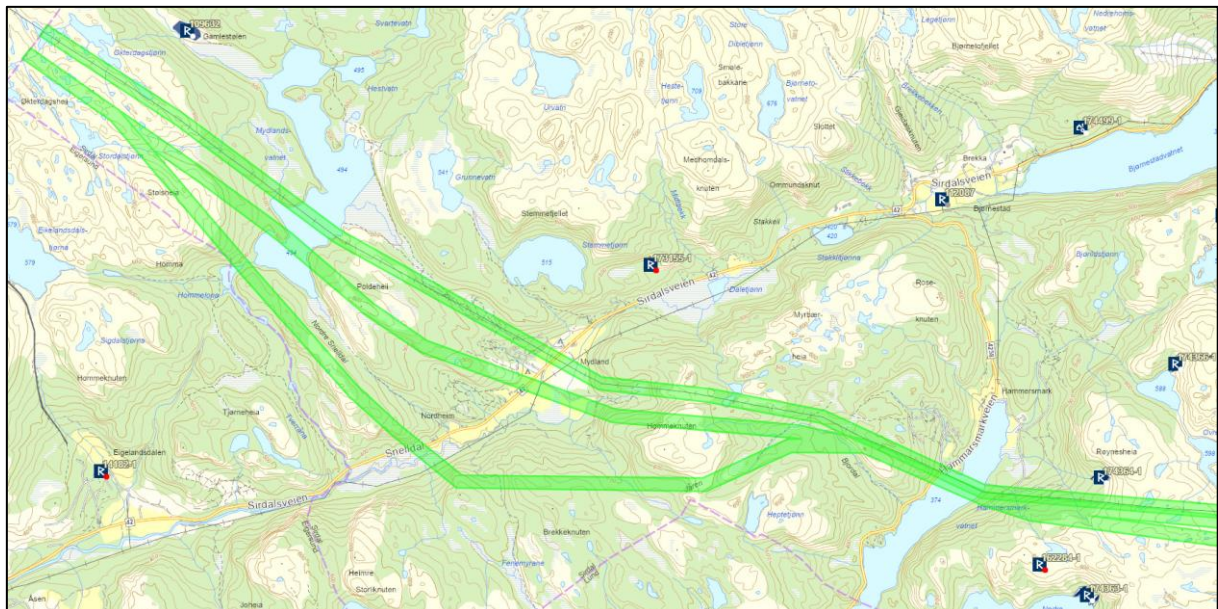
Figur 11: Hoggorm

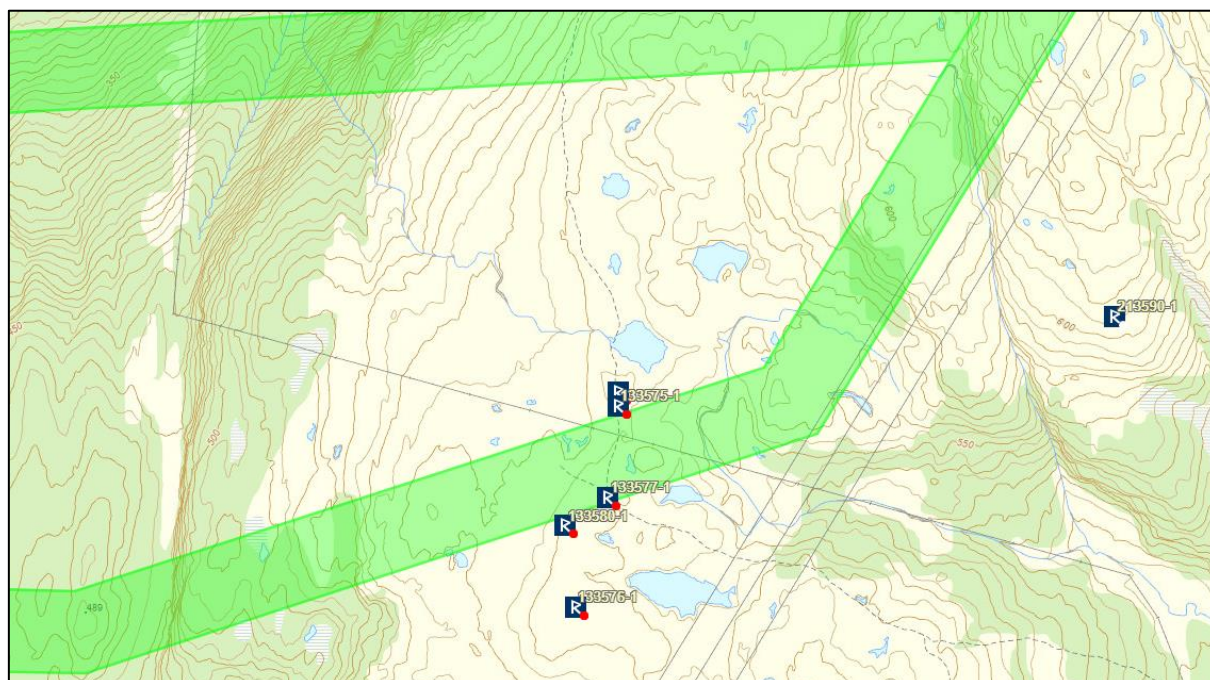
2.2 Kulturmiljøet

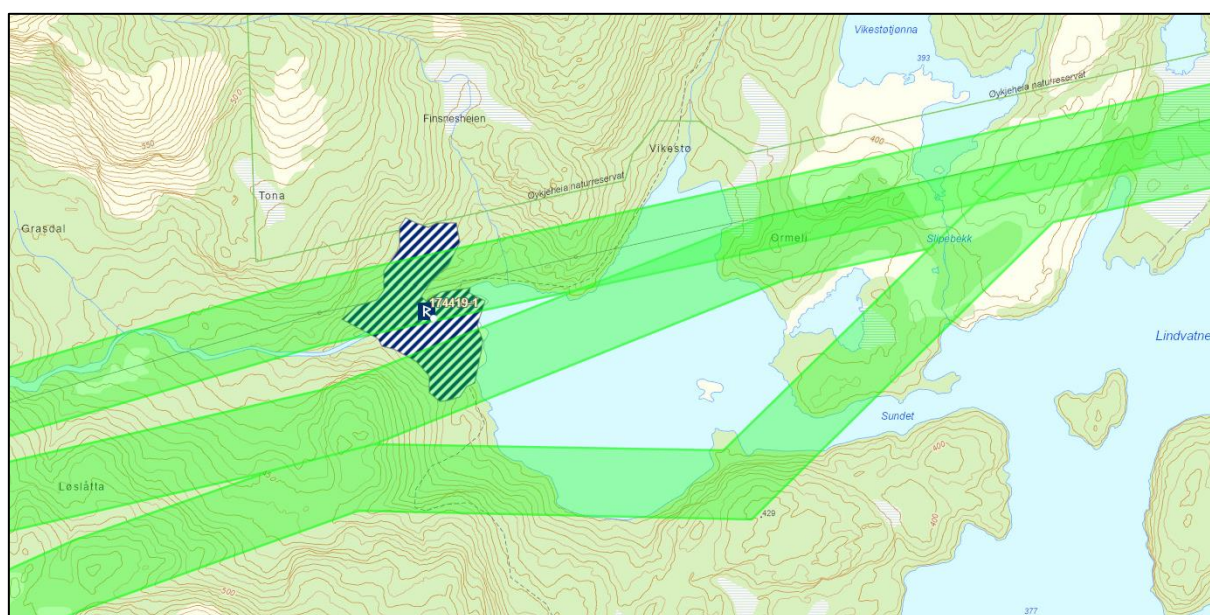
Figur 12: Oversiktskart over østre del av traseen med omkringliggende kulturminner. Skjermdump hentet fra www.askeladden.ra.no (02.07.2025).

Figur 13: Oversiktskart over vestre del av traseen med omkringliggende kulturminner. Skjermdump hentet fra www.askeladden.ra.no (02.07.2025).

Figur 14: Kartutsnitt med tidligere registrerte kulturminner på Slettehei, øst i traseen. Skjermdump hentet fra www.askeladden.ra.no (02.07.2025).

Figur 15: Kartutsnitt med tidligere registrert kulturminne på Finsnesheia, vest for Lindvatnet. Skjermdump hentet fra www.askeladden.ra.no (02.07.2025).

Som tidligere nevnt, var det registrert et fåtall kulturminner innenfor og like utenfor tiltaksområdet. Det dreier seg først og fremst om et nokså lite område på Slettehei, ca. to kilometer sørøst for Tonstad sentrum. Her er det registrert fem såkalte brudled (ID 133574-1, 133575-1, 133576-1, 133577-1 og 133580-1). Ordet brudled betyr «brudefølge» og har mange dialektformer (bl.a. brudlid, bruddle, brule, brurele). Et brudled består av flere lempbare steiner lagt på en linje, som regel på bart berg. Steinene skal ha blitt plassert slik av brudefølger, som var på vei over heia fra kirka til bryllupsgården, eller på heia mellom brudens gård og brudgommens gård. Hver person i brudefølget skulle legge ned hver sin stein, slik at antall stein i brudledet representerer antall deltakere i brudefølget. Det er vanskelig å datere budledene, men det antas at de eldste kan være førreformatoriske (før 1537 e.Kr.). Disse kulturminnene finner man i hovedsak på heiene i indre strøk på Sørvestlandet (Hageland 2013).

Fra før var det også registrert en støl (ID 174419) på Finsnesheia ved vestsiden av Lindvatnet, ca. fem kilometer sørvest for Tonstad. Stølen, som skal ha blitt kalt Midtstøl, lå under gården Finsnes, men ble utskilt som egen gård i 1854. Gården har ikke vært bosatt siden 1912 (Seland 1987). På side 346 i bind 9 i samlingen *Norske Gaardnavne* av Oluf Rygh står det nevnt «Findznes med Midtstøell 1668». Stølen eksisterer altså i 1668, og trolig er den enda eldre.

På henholdsvis Hammarsmark og Mydland, som strømtraseen krysser, er det ikke registrert et eneste kulturminne (foruten noen SEFRAK-registrerte bygninger). På Tonstad er det derimot registrert en rekke gravminner fra jernalder, og stedet har trolig vært en aktiv plass på denne tiden, med god forbindelse til kysten via Sirdalsvatnet. At det ikke er registrert kulturminner på Hammarsmark og Mydland beror trolig på at det ikke er gjennomført arkeologiske registreringer i noe særlig omfang her.

I heiområdet nord og sør for planområdet finnes det nokså få registrerte kulturminner, og de fleste dreier seg om støler og brudled. Men i Nespervatn, som ligger om lag fire kilometer nord for Lindvatnet, og 420 meter over havet, ble det i 2021 gjort flere funn fra både jernalder og steinalder. Funnene her vitner om at vassdragene i Sirdalsheiene har vært brukt aktivt i disse periodene. Vassdragene har, i tillegg til å være viktige ressurser i forbindelse med jakt, fiske og jernvinne, vært helt avgjørende for ferdsel mellom kyst og innland. De mange funnene fra steinalder og jernalder som er gjort langs så godt som alle de store vassdragene i landet vitner om at disse vannveiene var en sentral del av datidens menneskers livsbergingsgrunnlag.

For en oversiktstabell med tidligere registrerte kulturminner innenfor og i nærheten av registreringsrområdet, se under kapittel 6.2.

3 Registreringen

Foruten bruk av LiDAR-data, historiske kart og bygdebøker som ble studert i forkant av feltarbeidet, var det kun overflateregistrering som ble brukt som arkeologisk metode underveis i undersøkelsen.

Den første, og kanskje største, utfordringen med registreringen var hvor avsidesliggende deler av registreringsområdet er. Bruk av helikopter for å komme seg inn i området var oppe til vurdering, men det ble tidlig bestemt at det beste ville være å gjennomføre registreringen når det var fint nok vær til at man kunne gå inn og overnatte ute i felt. I luftlinje er planområdet om lag 20 kilometer langt, og det var ikke hensiktsmessig å skulle ta alt på en gang. Strekningen ble derfor delt inn i fire etapper; øst for Sirdalsvatnet, Sirdalsvatnet til Hammarsmark, Hammarsmark til Mydland og Mydland til fylkesgrensa.

Figur 16: Fylkesgrensa på Økterdagsheii. Bilde tatt mot nordvest

En annen utfordring med registreringen var at det stedvis var svært dårlig dekning. Det ble derfor opprettet et offlinekart over området som kan brukes til registreringsarbeid også når det ikke er dekning. I tillegg hadde vi med walkie talkie for å holde kontakten hvis vi måtte dele oss.

Arkeologene Emma Norbakk og Gjermund Christensen tok sikte på å starte registreringen i uke 28, da det var meldt fint vær i Sirdal. Vi bestemte oss for å starte med den lengste etappen, fra Sirdalsvatnet til Hammarsmark. Første dag (08.07.25) pakket vi utstyr og kjørte inn til området. Vi tok oss inn til Lindvatnet hvor vi overnattet. Vi hadde håpet at vannstanden i Lindvatnet skulle være lav, slik vi hadde sett den var på flyfoto fra 2024 (figur 10), for å ha muligheten til å registrere eventuelle kulturminner som kan finnes rundt nedtappede innlandsvann. Men i stedet var vannstanden om lag en meter høyere enn normal vannstand (figur 9), noe som gjorde det nærmest umulig å se etter funn fra jernalder eller steinalder. Neste overnatting ble ved Lindjørn (figur 17), før vi gikk videre over heia til Hammarsmark. Underveis registrerte vi flere merkesteiner (varder og stimarkører), i tillegg til å kontrollregistrere den gamle stølen/gården på Finsnesheia. For å unngå å gå samme vei tilbake som vi kom (bilen ble parkert ved Viraksveien), vurderte vi det som hensiktsmessig å bestille taxi tilbake til bilen da vi kom til Hammarsmark.

Figur 17: Camp ved østsiden av Lindtjørn. Bilde tatt mot øst

På grunn av ferieavvikling og dårlig vær tok det en stund før vi igjen dro ut, men i uke 39 ble det meldt fint vær så vi tok sikte på å ta etappen fra Mydland til fylkesgrensa. Vi pakket utstyr og kjørte til Mydland 23.09.25. Været var fint, men det var nå ganske kjølig på heia. Vi tok oss inn til sørvestsiden av Mydlandsvatnet hvor vi satte opp camp i en stor og romslig heller (Lonehelleren, figur 18). Mydlandsvatnet er ikke regulert, men vannstanden var nokså høy og heller ikke ved dette vannet ble det gjort funn av kulturminner. Etter den første natta la vi fra oss det meste av oppakningen og gikk inn til fylkesgrensa på Økterdagsheii, før vi returnerte til camp for ny overnatting i helleren. Deretter fulgte vi en annen del av planområdet ned igjen til Mydland. Også på denne etappen ble det registrert flere merkesteiner.

Figur 18: Camp i Lonehelleren. Bilde tatt mot sørøst

Den neste etappen vi tok fatt på var den relativt korte strekningen øst for Sirdalsvatnet. Registreringen ble gjennomført 01.10.2025. Ved å få tilgang til en bom i Ovedal kunne vi kjøre et godt stykke opp på Slettehei, hvor vi parkerte. Adkomsten med bil gjorde det mulig å gjennomføre registreringen her i løpet av én lang arbeidsdag, i stedet for å måtte overnatte på heia. Fra Slettehei gikk vi inn mot Rautoknuten. På veien ble de omtalte brudledene kontrollregistrert (kapittel 3.2). I tillegg ble det også her registrert flere merkesteiner.

Den siste etappen, fra Hammarsmark til Mydland, ble gjennomført i uke 42. Høsten hadde nå kommet for fullt og det ville blitt både kaldt og fuktig å overnatte ute i felt. Vi bestemte oss derfor for å leie et hus i Tonstad, fra 14. til 15. oktober, via airbnb. Den første dagen gikk vi inn til Hommeknuten fra Mydland, og den andre dagen gikk vi inn til omtrent samme sted, men nå fra Hammarsmark. Terrenget var nokså kupert, men det gikk greit å ta seg fram. I likhet med de foregående etappene ble det også her registrert noen merkesteiner underveis.

Så godt som hele registreringsområdet ble undersøkt. Bortsett fra enkelte områder som ble avskrevet da de ble regnet for å ha svært lite potensiale – ofte fordi de var for bratte og ufremkommelige.

Figur 19: Bilde fra Bjordalsfjellet, vest for Hammarsmark. Bilde tatt mot sør

3.1 Resultat fra registreringen

Fase 1 registreringen resulterte i registreringen av totalt 44 nye kulturminner i og i nærheten av planområdet. I tillegg ble de fem automatisk fredede brudledene kontrollregistrert (se kapittel 3.2). Av de nyregistrerte kulturminnene er det 40 merkestein(er) (varder, grensestein(er) og stimarkører), ett bosetning-aktivitetsområde (støl/gård), en vandrerute, ett «knyllingfelt» og en hellerlokalitet. Ingen av disse kulturminnene er automatisk fredet, men to er uavklarte (hellerlokaliteten og bosetning-aktivitetsområdet). Mens resten er uten vern.

Det geografiske området, som i stor grad er preget av heilandskap, gir nokså lite potensiale for funn under markoverflaten, og behovet for å prøvestikke eller sjakte (Fase 2) ble ansett som lite. Unntaksvis kunne man vurdert å prøvestikke på de to uavklarte kulturminnene dersom man på et senere tidspunkt skulle ha behov for å avklare vernestatus på disse. I tillegg ville det vært interessant å synfare det regulerte vannet Lindvatnet når vannet er tappet ned, for å se om det finnes uoppdagede kulturminner her.

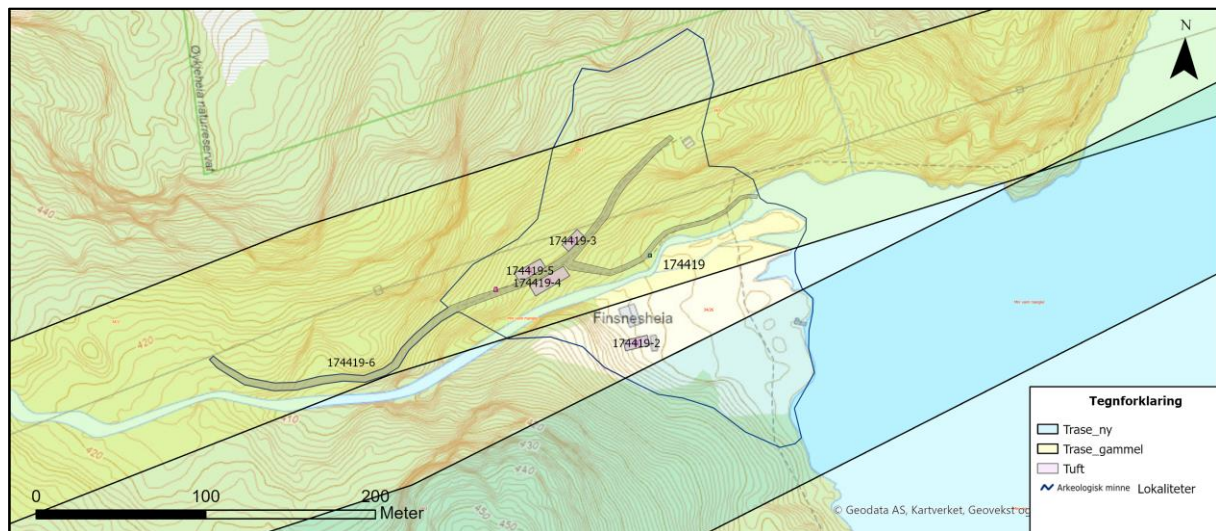
Nedenfor følger beskrivelser av de nye registrerte kulturminnene. Merkesteinene blir presentert i den rekkefølgen de ble registrert.

Figur 20: Oversiktskart med kulturminner

3.1.1 ID 174419: Bosetning-aktivitetsområde (Uavklart)

Figur 21: Detaljkart over finsnesheia (ID 174419)

Figur 22: Finsnesheia. Bilde tatt mot sørøst.

Gården Finsnesheia ligger på vestsiden av Lindvatnet, like ved utløpet til Midtstølbekken. På gården er det i dag to stående bygg og flere tufter. I tillegg finner man her terrasseringer, en stølsveg, et utgravd sideløp til bekken og et sammenrast båthus.

Finsnesheia ble etablert i 1854 da gården Finsnes, tidligere kirkegods, ble gjort om til prestegård for det nyopprettede Sirdal prestegjeld. Boplassen ble lagt til Midtstøl (en av stølene til Finsnes) ved vestenden av Lindvatnet. Kolben Tollaksen, første eier, delte gården mellom sønnene Asbjørn og Ole, som bodde der i hvert sitt hus i 1875. Gården hadde to bruk, men ett våningshus brant ned på 1930-tallet. Den var fast bebodd fra ca. 1868 til 1912. I 1891 bodde det 15 mennesker på gården. I dag står kun ett våningshus igjen, og gården har vært ubebodd siden 1912 (Seland 1987), men våningshuset som står her er godt vedlikeholdt.

I tillegg til våningshuset finnes det rester av minst fire andre bygninger på gården, hvorav ett trolig er det nedbrente våningshuset (ID 174419-2 eller 174419-3). Det er usikkert hva slags funksjon de andre bygningene har hatt. I bygdeboka (Seland 1987) er det ført en liste over antall husdyr på gården i 1875, og blant annet skal det ha vært holdt 28 geiter, 18 sauer, 15 kuer og 1 okse her. Noen av tuftene kan trolig relateres til dette dyreholdet.

I Oluf Ryghs bokverk Norske Gaardnavne kan man på side 346 i bind 9 lese «Findznes med Midstøell 1668». Midtstøl, som var navnet på stølen hvor Finsnesheia ble etablert i 1854, var altså nevnt i skattematrikkelen allerede i 1668. Hvor lenge stølsdriften på dette tidspunktet hadde vært etablert på plassen vet vi imidlertid ikke. Om noen av elementene på Finsnesheia kan dateres helt tilbake til den tidlige stølen, eller om alt stammer fra etableringen av gården etter 1854 er også vanskelig å si, uten å foreta en grundigere undersøkelse.

3.1.1.1 ID 174419-2: Tuft (Uten vern)

Tørrmurt tuft av stablet stein. Tuften har to rom, hvor vestlige halvdel er en stablet steinplattform opp mot 1,5 meter høy i øst og sammenføyes med skråningen i vest. Østlige halvdel består av en enkel steinmur, opp til 0,5 meter høy, trolig vært kjeller. Mål: Ca. 16x6 meter. Bevokst med mose, lyng og einer. Mulig rest av våningshuset som brant ned på 1930-tallet.

3.1.1.2 ID 174419-3: Tuft (Uten vern)

Tørrmurt tuft av stablet stein med sentrert steintrapp mot sør. Tufta har to rom, hvor steinmurene er ca. 1 meter høye. Mål: ca. 3,5 x 12 meter. En del utrast stein og tegl i- og utenfor tufta viser hvor det trolig har stått en pipe. Tufta ligger i en terrassert skråning med god utsikt mot Lindvatnet i sørøst. Bevokst med mose, gress, bregner og bjørk. Mulig rest av våningshuset som brant ned på 1930-tallet.

Figur 23: Tuft (ID 174419-3). Bilde tatt mot nordvest.

3.1.1.3 ID 174419-4: Tuft (Uavklart)

Stor tørrmurt tuft, plassert i skrånende terreng, like nord for, og parallelt med, en nokså stor bekk. Består av stablet rundkamp og bruddstein. Langs nordsiden av tufta løper et oppbygd vegfar, og like på andre siden av dette vegfarete ligger ID 174419-5. Tufta måler ca. 22 x 7 meter og er opp til 2,7 meter høy i sør (mot bekken). I nord ligger muren i flukt med vegen. Tufta ser ut til å ha hatt flere indre rom (minst fem) med åpning mot bekken. Rommene er adskilt av delvis utraste vegger, men det er mulig at disse "skilleveggene" kun er del av et bærende fundament. Tuftas størrelse indikerer at det her har stått noe annet enn et enkelt stølsbygg. Dimensjonene og plasseringen kan samsvare med en oppgangssag, men mer sannsynlig er det kanskje at den kan relateres til husdyrholdet på gården etter 1854. Bevokst med mose, lyng og bjørketrær.

Figur 24: Tuft (ID 174419-4). Bekken kan ses mellom trærne. Bilde tatt mot sørøst.

3.1.1.4 ID 174419-5: Tuft (Uten vern)

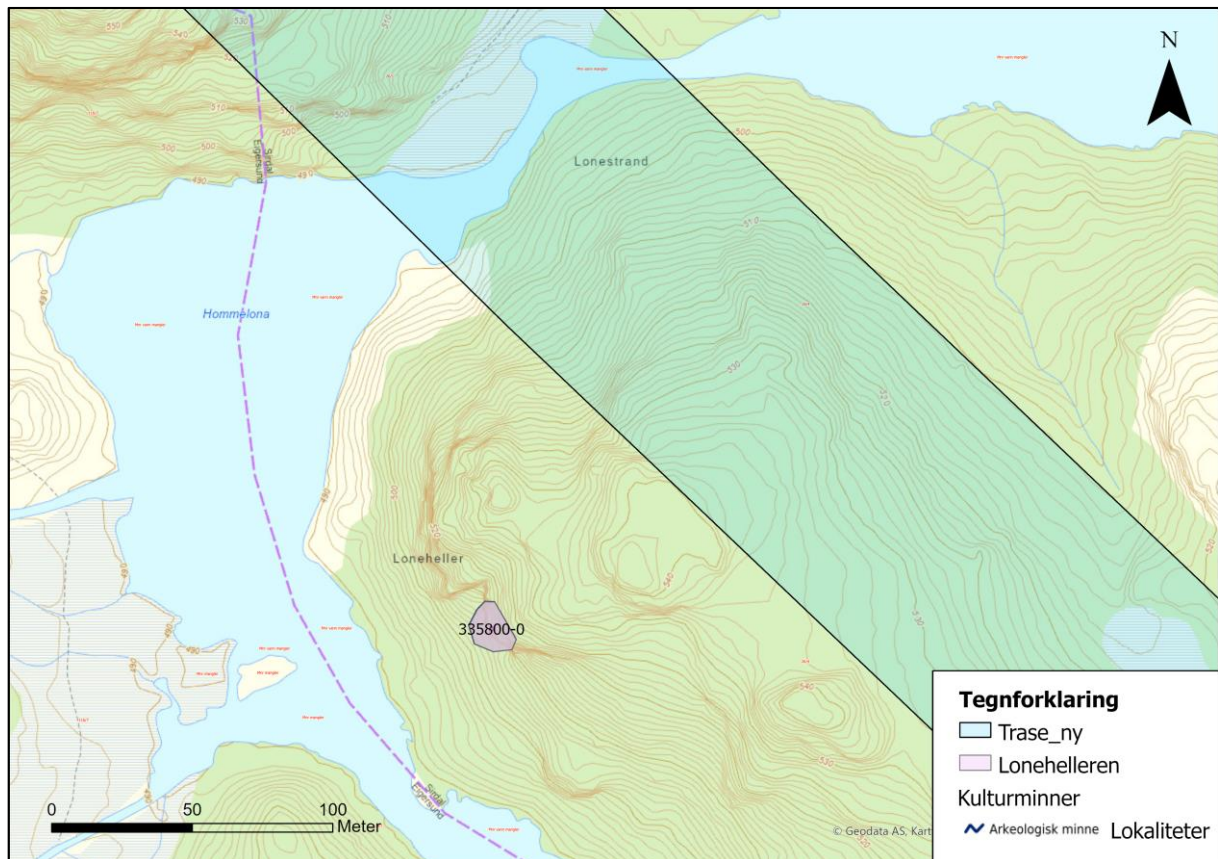
Stor tørrmuft tuft av stablet stein, mulig driftsbygg/lagring for tømmer? Veggene er ca. 1 meter tykke og opptil 2,3 meter høye. Mål: ca. 18 x 5 meter. Nordlige vegg er i forlengelse av øst-vestgående steinmur langs skråningen i nord. Tufta har to rom, hvor østlige rom er åpent mot øst, mens vestlige er bygd som steinplattform og sammenføyes med skråning i vest. Innvendig rom ca. 4 meter bredt. Tufta ligger i terrassert skråning med god utsikt mot fossen i sør og Lindvatnet i sørøst. Et oppbygd vegfar løper like sør for tufta, og på andre siden av dette ligger ID 174419-4. Bevokst med mose, gress, bregner, rognetrær og bjørk.

3.1.1.5 ID 174419-6: Vegfar (Uavklart)

Oppbygd vegfar gjennom stølen/gården Finsneshei. Vegen fortsetter videre vestover mot Hammarsmark, men blir vanskelig å følge. Vegen fortsetter også østover mot Tonstad, men også her blir den vanskelig å følge.

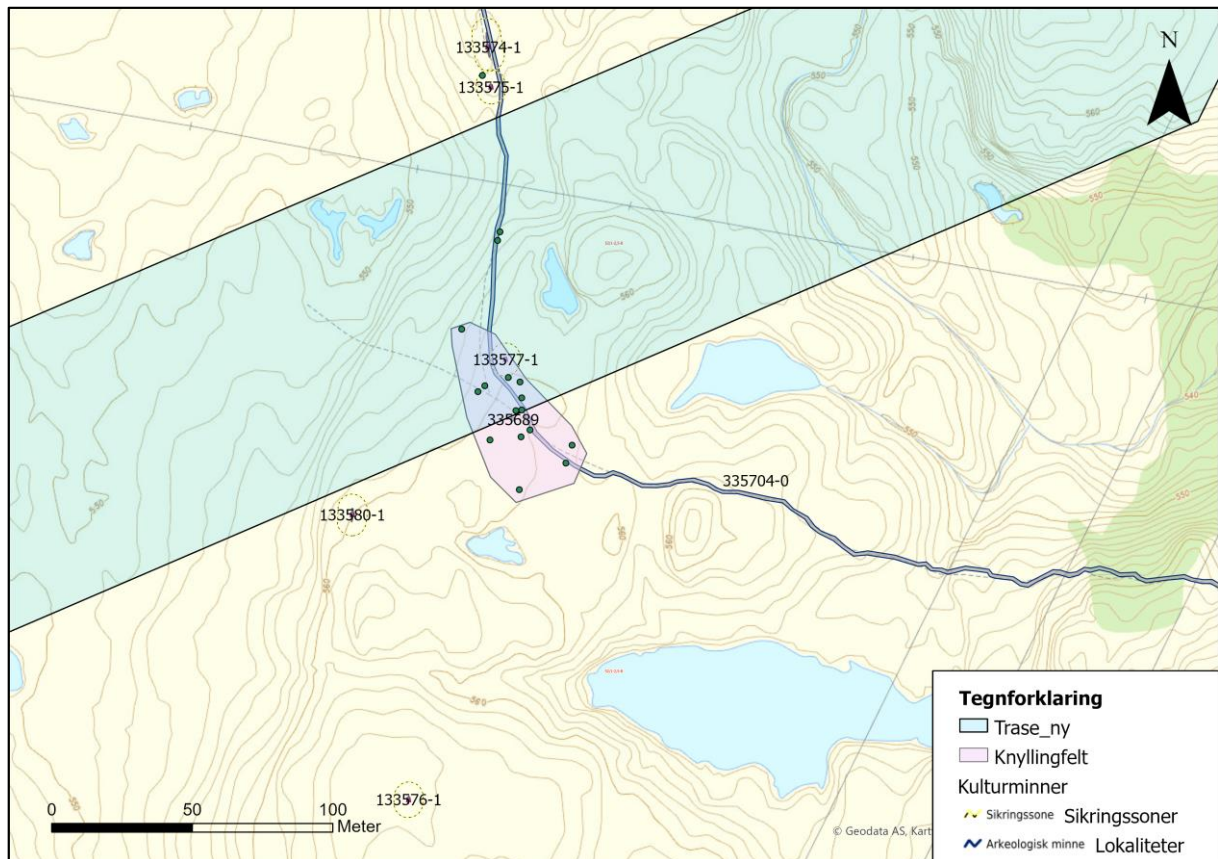
3.1.2 ID 335800-0: Bosetning-aktivitetsområde/Heller (Uavklart)

Figur 25: Lonehelleren markert på kart

Stor og romslig heller med gode forutsetninger for å ha vært brukt i forhistorisk tid. Hellen er vestvendt, omtrent 6 meter dyp, 14 meter lang og ca. 7 meter høy (figur 18). Rommet under helleren er tørt og plant og virker ryddet. Fin utsikt mot vest. Nedenfor helleren renner en bekk i sørlig retning. Mye spor av moderne aktivitet i helleren i form av bål plass, lagret ved og noe søppel. I hellertaket er det tydelige spor etter varmpåvirkning fra flere bål. Rommet i helleren er bevokst med gress. Den moderne bål plassen er anlagt på en større avskalling fra berget. En flyttblokk markerer hellerens nordlige avgrensning.

3.1.3 ID 335689: Merkestein (Uten vern)

Figur 26: Feltet med knylinger (nydlinger) og vandreruta (ID 335704-0) markert på kart. Brudledene er også markert her

På en stor og bar bergflate er det stablet flere stimarkører (små varder) på små og store flyttblokker, eller direkte på berget. Disse små vardene kalles gjerne knylinger, men i Sirdal heter de visstnok nydlinger (Hageland 2013). De om lag 14 nydlingane her består av nevestore til hodestor stein, fra kun 1-2 stein til ca. 20 stein. Slike markørsteiner finner man ofte langs gamle vegfar over heiene på Agder, anlagt for at folk skal finne vegen, slik som her hvor feltet ligger langs en sti/vandrerute (ID 335704-0) mellom Ovedal og Tonstad. Her ser det imidlertid ut til at turfolk har stablet og lagt opp ekstra mange stein, slik at noen av stablingene nok kan kalles for varp.

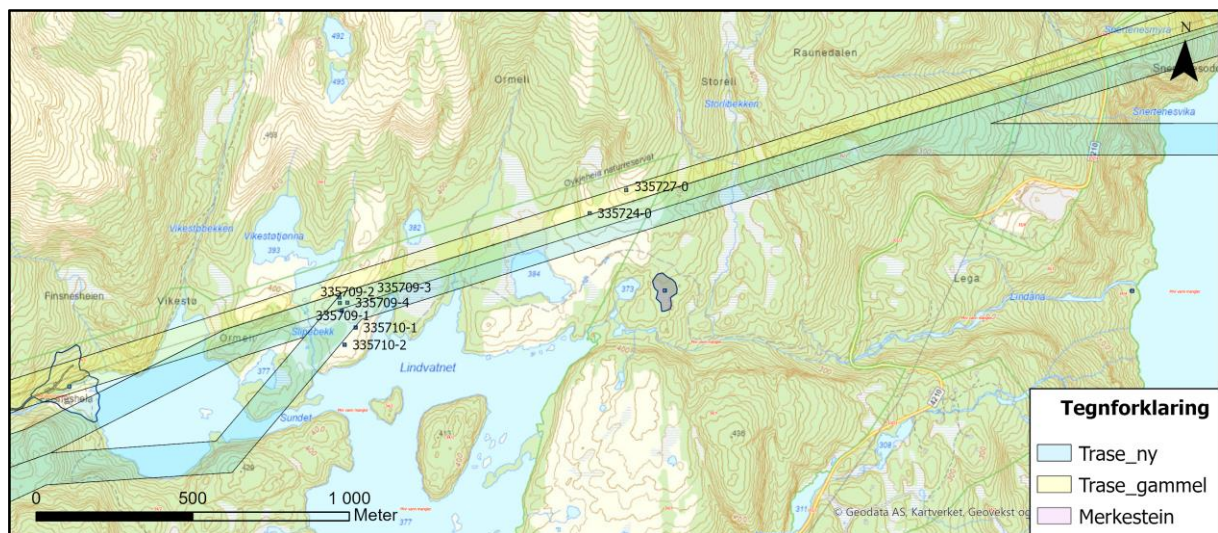
Figur 27: Noen av merkesteinene på ID 335689. Bilde tatt mot nordvest

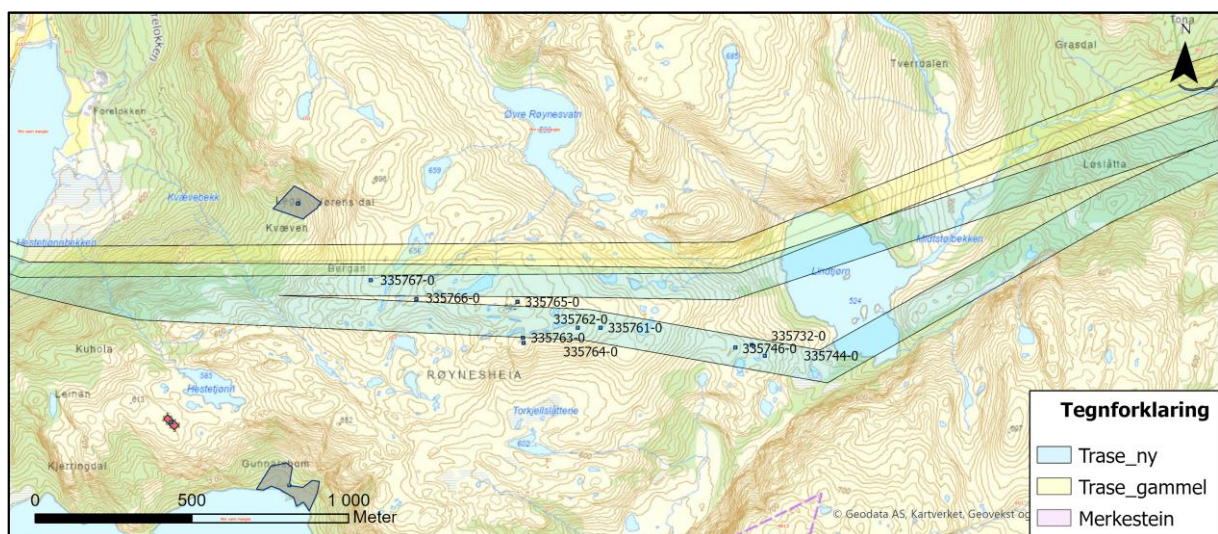
3.1.4 ID 335704-0: Vandrerute (Uten vern)

Ferdselsveg/vandrerute/tursti (figur 26). Stien krysser heia mellom Ovedal i sør og Tonstad i nord. Stien er nokså lett å følge og er markert med flere stimarkører (knyllingar og vegviservarder) på heia. På Slettehei ligger det fem brudled i nærheten av, og langs, vandreruta. Stien ble delvis visuelt registrert 01.10.2025 i forbindelse med reguleringsplanen for Ertsmyra transformatorstasjon (Ertsmyra-Fagrafjell), men innmåling er gjort basert på LiDAR og flyfoto.

3.1.5 Merkestein – Sirdalsvatnet til Hammarsmark

Figur 28: Merkestein med ID markert på kart mellom Sirdalsvatnet og Finsnesheia

Figur 29: Merkestein med ID markert på kart mellom Finsnesheia og Hammarsmark

3.1.5.1 ID 335709-1: Merkestein (Uten vern)

Varde plassert på bergfremspring i slakt skrånende terreng. Utsikt mot Lindvatnet i sørøst. En mengde flate stein med omtrentlig diameter på 20-50 cm ligger uryddig samlet i en haug. Trolig utrast varde.

3.1.5.2 ID 335709-2: Merkestein (Uten vern)

Varde plassert på bergfremspring i slakt skrånende terreng. Utsikt mot Lindvatnet i sørøst. Tilnærmet kvadratisk varde bygget av pent stablede flate stein. Varden måler ca. 50 x 50 x 50 cm. Noe utrast.

Figur 30: Varde (335709-2). Lindvatnet ses i bakgrunnen. Bilde tatt mot sørøst

3.1.5.3 ID 335709-3: Merkestein (Uten vern)

Delvis nedrast varde bestående av stablede flate steiner. Måler omtrent 60 x 80 cm og er 50 cm høy. Ligger på bart berg, på en større ås med god utsikt nord, vest og sør. Noe mosegrodd.

3.1.5.4 ID 335709-4: Merkestein (Uten vern)

Delvis nedrast varde bestående av stablede flate steiner. Måler omtrent 100 x 100 cm og er 30 cm høy. Ligger på bart berg, på et lite platå i svakt skrånende terreng. God utsikt mot nord, vest og sør. Noe mosegrodd.

3.1.5.5 ID 335710-1: Merkestein (Uten vern)

Varde plassert på bergfremspring. Ligger langs eldre veifar (trolig stølsveg fra Sirdalsvatnet til Finsneshei (ID 174419). Utsikt mot Lindvatnet i sørøst. En mengde runde stein i varierende størrelse ligger uryddig samlet i en haug. Haugen måler 0,6 x 0,7 meter og er 0,5 meter høy.

3.1.5.6 ID 335710-2: Merkestein (Uten vern)

Varde plassert på bergfremspring. Ligger langs eldre veifar (trolig stølsveg fra Sirdalsvatnet til Finsnesheia (ID 174419). Utsikt mot Lindvatnet i sørøst. En mengde flate stein med omtrentlig diameter på 10-20 cm ligger uryddig samlet i en haug. Delvis utrast varde, noe mosegrodd.

3.1.5.7 ID 335724-0: Merkestein (Uten vern)

Varde/mulig endestav beliggende på bergknaus i terrenget med utsikt mot Lindvatnet i sørvest. Staven, ca. 60cm høy, er satt på høykant med støttesteiner rundt, ca. 50 x 50 cm diameter. Noe mosegrodd.

Figur 31: Varde/endestav (ID 335724-0). Bilde tatt mot sørvest

3.1.5.8 ID 335727-0: Merkestein (Uten vern)

Steinrøys med flatt parti i midten med bålrester. Rundt bålet er det fire stokker, trolig brukt som benker, som danner et kvadrat. Bålplassen ligger på bart berg på et flatere parti i hellende terreng. God utsikt mot Lindvatnet i sørvest. Steinene er lempbare kampestein. Mål benker: 3,5 x 3 meter. Mål "bålrøys": 1,5 x 1,2 x 0,4 meter. Mulig varde som er blitt brukt som bål plass.

Figur 32: Varde/bål plass (ID 335727-0). Bilde tatt mot sørvest

3.1.5.9 ID 335732-0: Merkestein (Uten vern)

Mektig markørstein bestående av en avlang (1,2 meter lang) stein satt opp mot en skråstilt stor og flat steinblokk (90 x 60 cm). Plassert i skrånende terreng. Den avlange peker omtrent nord-sør. Utsikt mot Lindtjørn i øst.

Figur 33: Markørstein (ID 335732-0). Bilde tatt mot nordøst

3.1.5.10 ID 335744-0: Merkestein (Uten vern)

Markørstein bestående av en steinblokk (ca. 50 x 50 x 20 cm) plassert på høykant, med flere mindre stein rundt. Plassert i skrånende terreng med utsikt over Lindtjørn i øst.

3.1.5.11 ID 335746-0: Merkestein (Uten vern)

Hodestor stein (knylling) plassert på topp av stor flyttblokk. Plassert i skrånende terreng med utsikt over Lindtjørn i øst.

3.1.5.12 ID 335761-0: Merkestein (Uten vern)

Varde/grensestein bestående av avlang markørstein flankert av to vitnestein. Peker nordøst-sørvest. Plassert på toppen av en massiv flyttblokk. God utsikt mot øst.

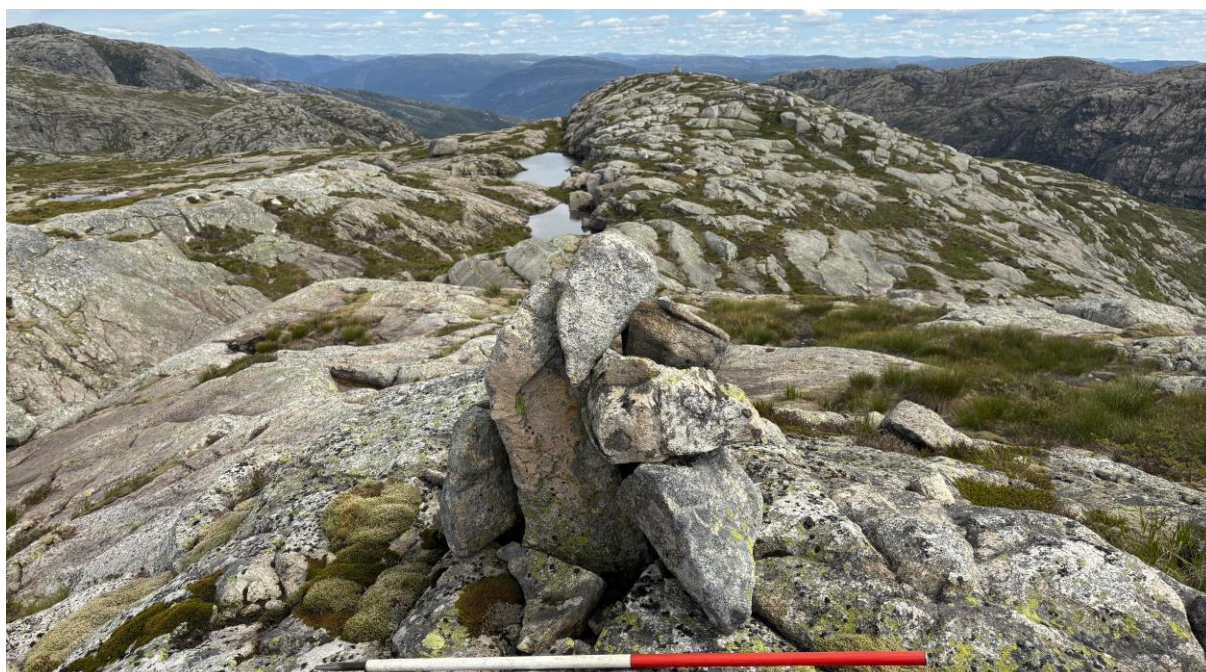
Figur 34: Arkeolog og varde/grensestein på topp av flyttblokk (ID 335761-0). Bilde tatt mot øst

3.1.5.13 ID 335762-0: Merkestein (Uten vern)

To runde stein plassert ved siden av hverandre på topp av liten flyttblokk på toppen av bergknaus. Mulig grensestein med en manglende vitnestein.

3.1.5.14 ID 335763-0: Merkestein (Uten vern)

Pent stablet varde bestående av flere avrundede stein stablet opp mot en større stein på høykant. Plassert på toppen av bergknaus. Måler ca. 50 x 50 x 70 cm.

Figur 35: Varde (ID 335763-0). Bilde tatt mot øst

3.1.5.15 ID 335764-0: Merkestein (Uten vern)

Utrast varde bestående av 8 flate og avrundede stein. Plassert på toppen av bergknaus.

3.1.5.16 ID 335765-0: Merkestein (Uten vern)

Pent stablet varde på toppen av høydedrag, Måler ca. 40 x 40 x 40 cm.

3.1.5.17 ID 335766-0: Merkestein (Uten vern)

Noe uryddig stablet varde på toppen av høydedrag. Måler ca. 80 x 80 x 50 cm.

3.1.5.18 ID 335767-0: Merkestein (Uten vern)

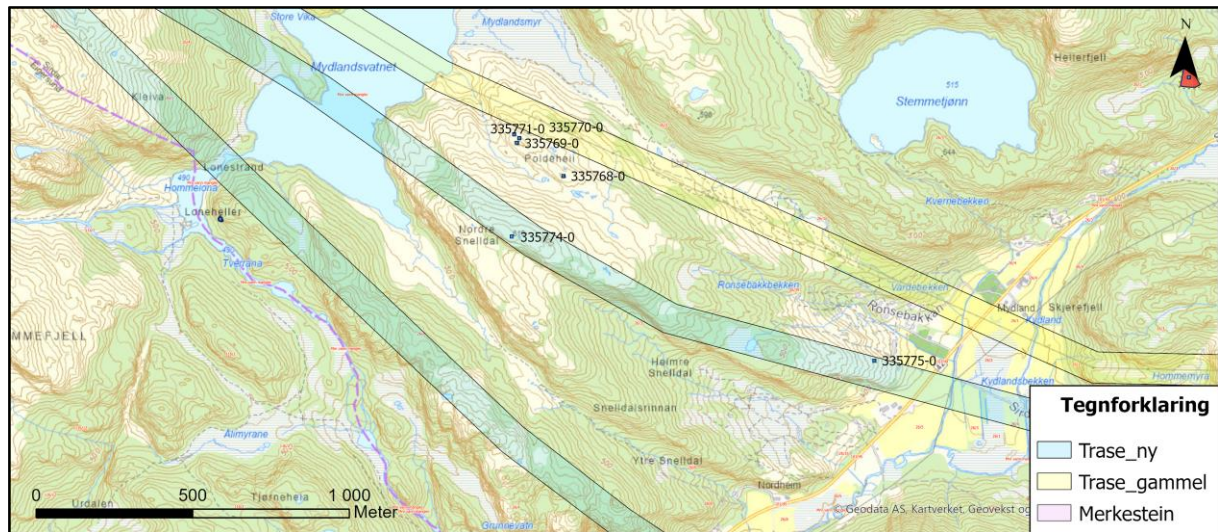
Utrast varde bestående av flate stein. Mulig en liten, også utrast, varde 1 meter til siden. Plassert i skrånende terreng med utsikt mot Hammarsmark i vest.

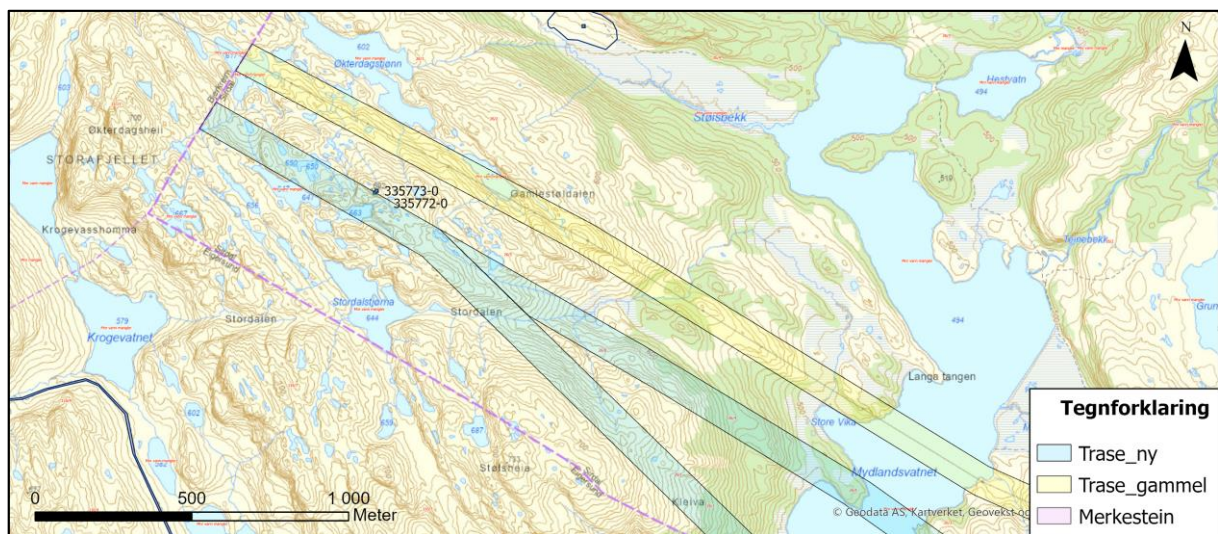
Figur 36: Varde(r) (ID 335767). Hammarsmark ses nede i dalen. Bilde tatt mot vest

3.1.6 Merkestein – Mydland til fylkesgrensa

Figur 37: Merkestein med ID markert på kart mellom Mydland og Mydlandsvatnet

Figur 38: Merkestein med ID markert på kart mellom Mydlandsvatnet og fylkesgrensa

3.1.6.1 ID 335768-0: Merkestein (Uten vern)

Varde anlagt oppå en liten flyttblokk på toppen av liten bergrygg. Består av pent stablet rundkamp/bruddstein. Måler ca. 0,75 x 0,75 meter, 0,7 meter høy. Utsikt mot Mydlandsvatnet i nordvest og Mydland i sørøst.

3.1.6.2 ID 335769-0: Merkestein (Uten vern)

Varde anlagt på toppen av liten bergrygg. Består av pent stablet bruddstein. Måler ca. 0,75 x 0,75 meter, 0,5 meter høy. Utsikt mot Mydlandsvatnet i nordvest.

Figur 39: Varde (ID 335769-0). Mydlandsvatnet i bakgrunnen. Bilde tatt mot vest

3.1.6.3 ID 335770-0: Merkestein (Uten vern)

Delvis utrast varde anlagt på brinken av liten bergrygg. Består av stablet bruddstein. Måler ca. 0,75 x 0,5 meter, 0,4 meter høy. Utsikt mot Mydlandsvatnet i nordvest.

3.1.6.4 ID 335771-0: Merkestein (Uten vern)

Varde/grensemarkør som peker øst-vest, anlagt oppå en flyttblokk på nordvest-sørøstgående bergrygg med utsikt mot Mydlandsvatnet i nordvest. Består av noe utrast bruddstein.

3.1.6.5 ID 335772-0: Merkestein (Uten vern)

Grensemarkør som peker øst-vest, anlagt på toppen av en noe kupert bergrygg med utsikt i alle retninger. Består av to vitnesteiner og en større flat markørstein satt på høykant.

Figur 40: Grensemarkør (ID 335772-0). Bilde tatt mot vest

3.1.6.6 ID 335773-0: Merkestein (Uten vern)

Grensemarkør som peker sørvest-nordøst, anlagt oppå toppen av en noe kupert bergrygg med utsikt i alle retninger. Består av to avlange bruddstein, den ene lagt skrått på tvers oppå den andre, og to støttesteiner.

3.1.6.7 ID 335774-0: Merkestein (Uten vern)

Pent stablet varde/grensemarkør anlagt på toppen av liten bergrygg. Består av rundkamp og bruddstein. Måler ca. 0,7 x 0,7 meter, 0,8 meter høy. Utsikt i alle retninger.

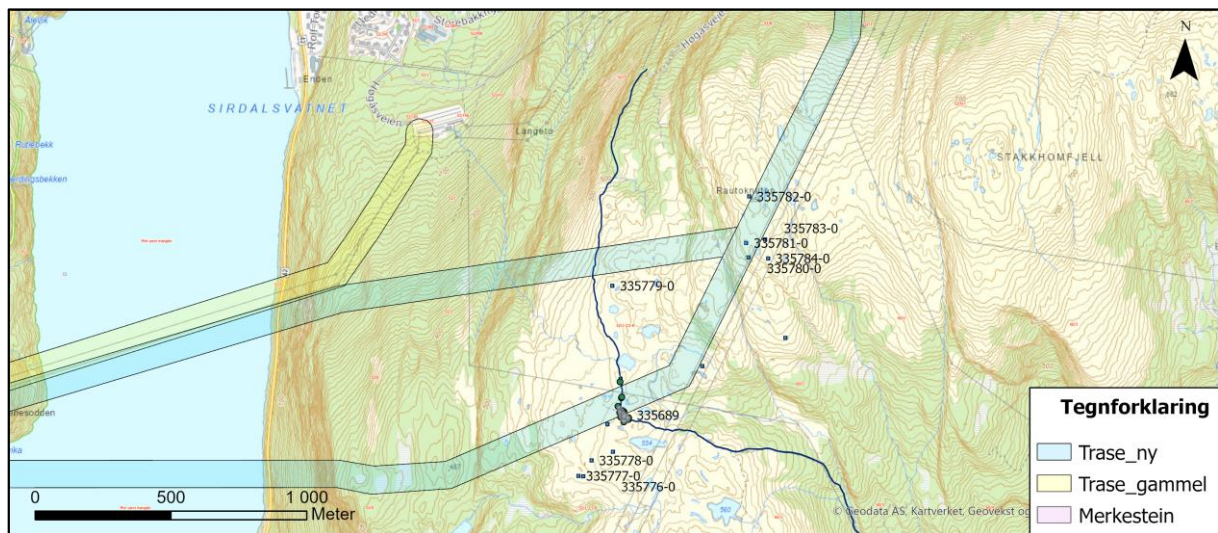
Figur 41: Varde/grensemarkør (ID 335774-0). Bilde tatt mot sørvest

3.1.6.8 ID 335775-0: Merkestein (Uten vern)

Grensemarkør mellom 26/2, 26/5 og 26/10, anlagt på toppen av en liten bergknaus med utsikt mot Mydland i øst. Består av pent stablet bruddstein, måler ca. 0,5 x 0,5 meter, 0,8 meter høy.

3.1.7 Merkestein – Øst for Sirdalsvatnet

Figur 42: Merkestein med ID markert på kart øst for Sirdalsvatnet

3.1.7.1 ID 335776-0: Merkestein (Uten vern)

Delvis utrast varde anlagt på en slakt skrånende bergflate. Består av stablet rundkamp/bruddstein. Måler ca. 1,2 x 1,2 meter, 0,7 meter høy. God utsikt mot sør/sørvest.

Figur 43: Varde (ID 335776-0). Bilde tatt mot vest

3.1.7.2 ID 335777-0: Merkestein (Uten vern)

Liten varde anlagt på en større blokkstein på en nord-sørgående bergrygg. Varden består av fire bruddstein/rundkamp hvorav den ene er satt på høykant. Måler ca. 0,5 x 0,5 meter og 0,5 meter høy. Utsikt mot sør og vest.

3.1.7.3 ID 335778-0: Merkestein (Uten vern)

Liten veiviser anlagt på bart berg på en nord-sørgående bergrygg. Veiviseren består av fire bruddstein/rundkamp hvorav den ene trolig har stått på høykant, men er nå veltet. Måler ca. 0,5 x 0,7 meter og 0,2 meter høy. Utsikt mot sør og vest, peker mot nord-sør.

3.1.7.4 ID 335779-0: Merkestein (Uten vern)

Liten varde anlagt på bart berg. Varden består av bruddstein/rundkamp i en pent stablet haug. Måler ca. 0,5 x 0,5 meter og 0,5 meter høy. Utsikt mot vest.

3.1.7.5 ID 335780-0: Merkestein (Uten vern)

Varde anlagt på blokkstein under strømmaster. Varden består av bruddstein/rundkamp i en pent stablet haug. Måler ca. 1,0 x 0,7 meter og 0,7 meter høy. Anlagt på eiendomsgrense. Utsikt mot sør og vest.

Figur 44: Varde (ID 335780-0). Bilde tatt mot sør

3.1.7.6 ID 335781-0: Merkestein (Uten vern)

Liten varde anlagt på en liten blokkstein. Varden består av tre flate bruddstein/rundkamp. Måler ca. 0,6 x 0,7 meter og 0,7 meter høy. Utsikt mot sør og vest.

3.1.7.7 ID 335782-0: Merkestein (Uten vern)

Liten varde anlagt på toppen av Rautoknuten. Varden består av fire flate bruddstein/rundkamp. Måler ca. 0,25 x 0,25 meter og 0,25 meter høy. Utsikt i alle retninger.

Figur 45: Varde (ID 335782-0). Bilde tatt mot sørvest

3.1.7.8 ID 335783-0: Merkestein (Uten vern)

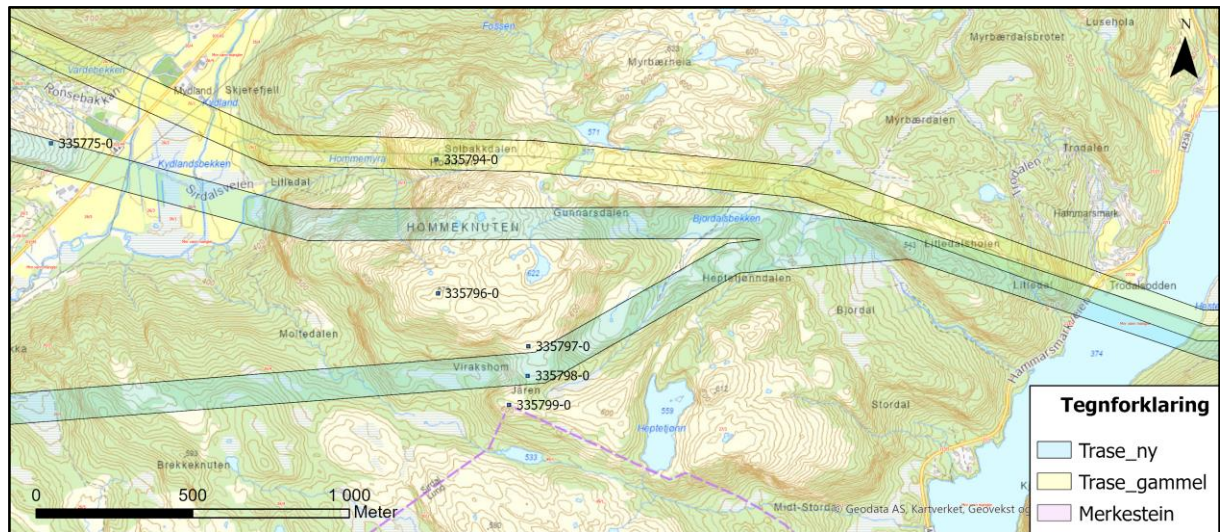
Grensestein anlagt på en større blokkstein. Grensesteinen består av fem bruddstein/rundkamp. Måler ca. 0,6 x 0,5 meter og 0,5 meter høy.

3.1.7.9 ID 335784-0: Merkestein (Uten vern)

Liten varde anlagt på en blokkstein. Varden består av fire bruddstein/rundkamp. Måler ca. 0,4 x 0,4 og 0,2 meter høy.

3.1.8 Merkestein – Hammarsmark til Mydland

Figur 46: Merkestein med ID markert på kart mellom Hammarsmark og Mydland

3.1.8.1 ID 335794-0: Merkestein (Uten vern)

Markørstein/varde på topp av liten knaus. Består av tre bruddstein, den ene satt på høykant (peker øst-vest). Måler ca. 0,5 x 0,5 meter, og 0,5 meter høy. Fin utsikt mot Mydland i vest.

Figur 47: Markørstein/varde (ID 335794-0). Mydland ses nede i dalen. Bilde tatt mot vest

3.1.8.2 ID 335796-0: Merkestein (Uten vern)

Pent stablet varde på toppen av Hommeknuten. Består av en mengde bruddstein og rundkamp. Måler ca. 1,1 x 1,0 meter, og 1,2 meter høy. Fin utsikt i alle retninger. En mindre varde er stablet 3 meter nordvest for den store.

Figur 48: Varde(r) (ID 335796-0). Mydlandsvatnet og Stemmetjønn ses i bakgrunnen. Bilde tatt mot nordvest

3.1.8.3 ID 335797-0: Merkestein (Uten vern)

Grensestein bestående av to vitnestein med markørstein imellom, satt på høykant. Peker nord-sør. Plassert på bart berg. Ligger på dagens eiendomsgrense mellom gbnr. 27/1, 26/4 og 26/3.

3.1.8.4 ID 335798-0: Merkestein (Uten vern)

Liten varde, måler ca. 1,0 x 0,7 meter, og 0,4 meter høy, på en bergknaus på brinken av platå med utsikt mot sør, øst og vest. Består hovedsakelig av flate bruddstein og rundkamp. Fin utsikt mot vest og øst, og mot Rogalandsgrensa i sør.

3.1.8.5 ID 335799-0: Merkestein (Uten vern)

Liten varde på grensa mellom Rogaland og Agder, måler ca. 1,0 x 1,0 meter, og 0,5 meter høy. Varden er anlagt på bergknaus med utsikt mot sør, øst og vest. Består av bruddstein og rundkamp.

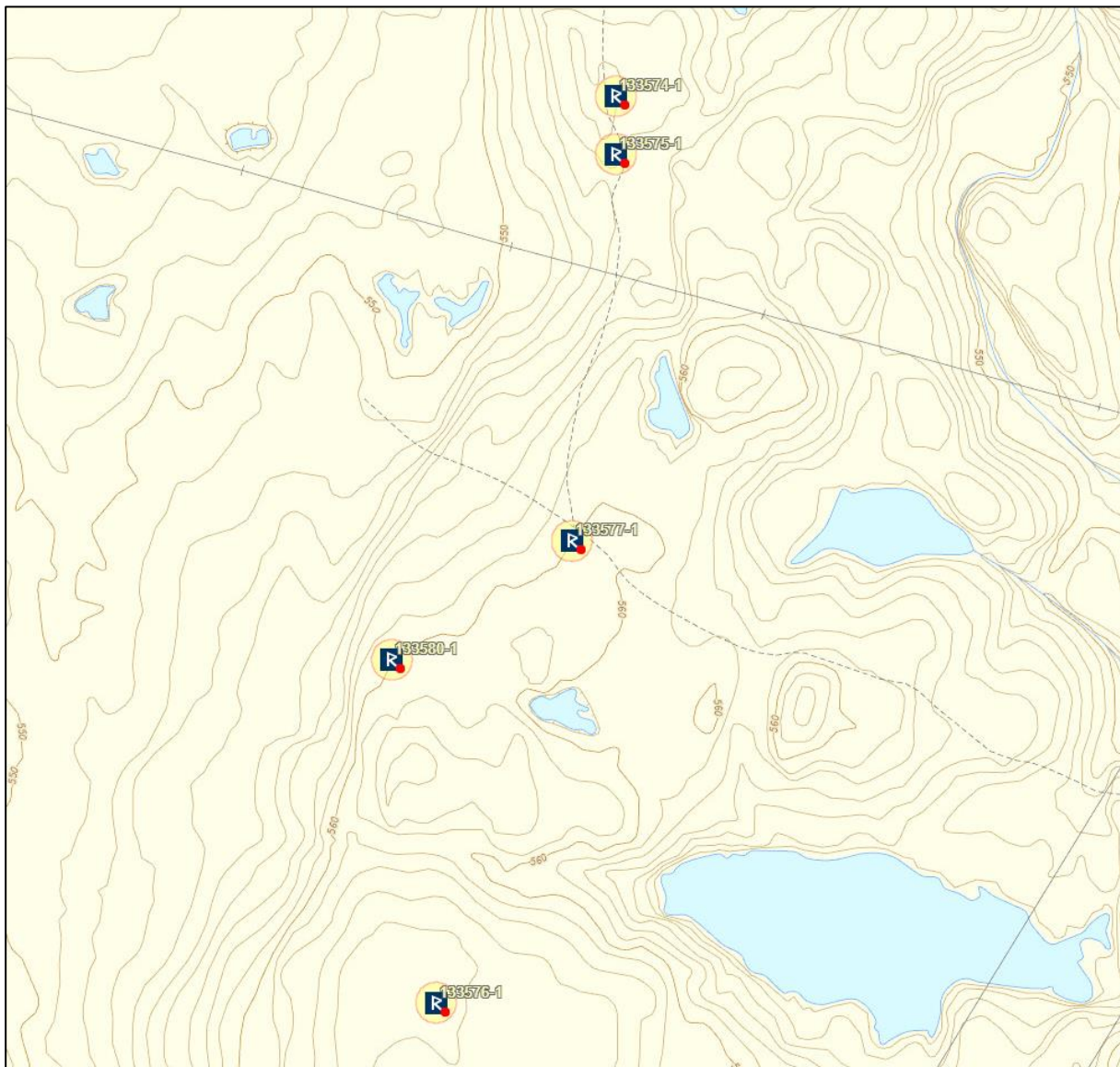

Figur 49: Varde/grensestein (ID 335799-0). Rogaland i bakgrunnen. Bilde tatt mot sør

3.2 Kontrollregistrering (brudled)

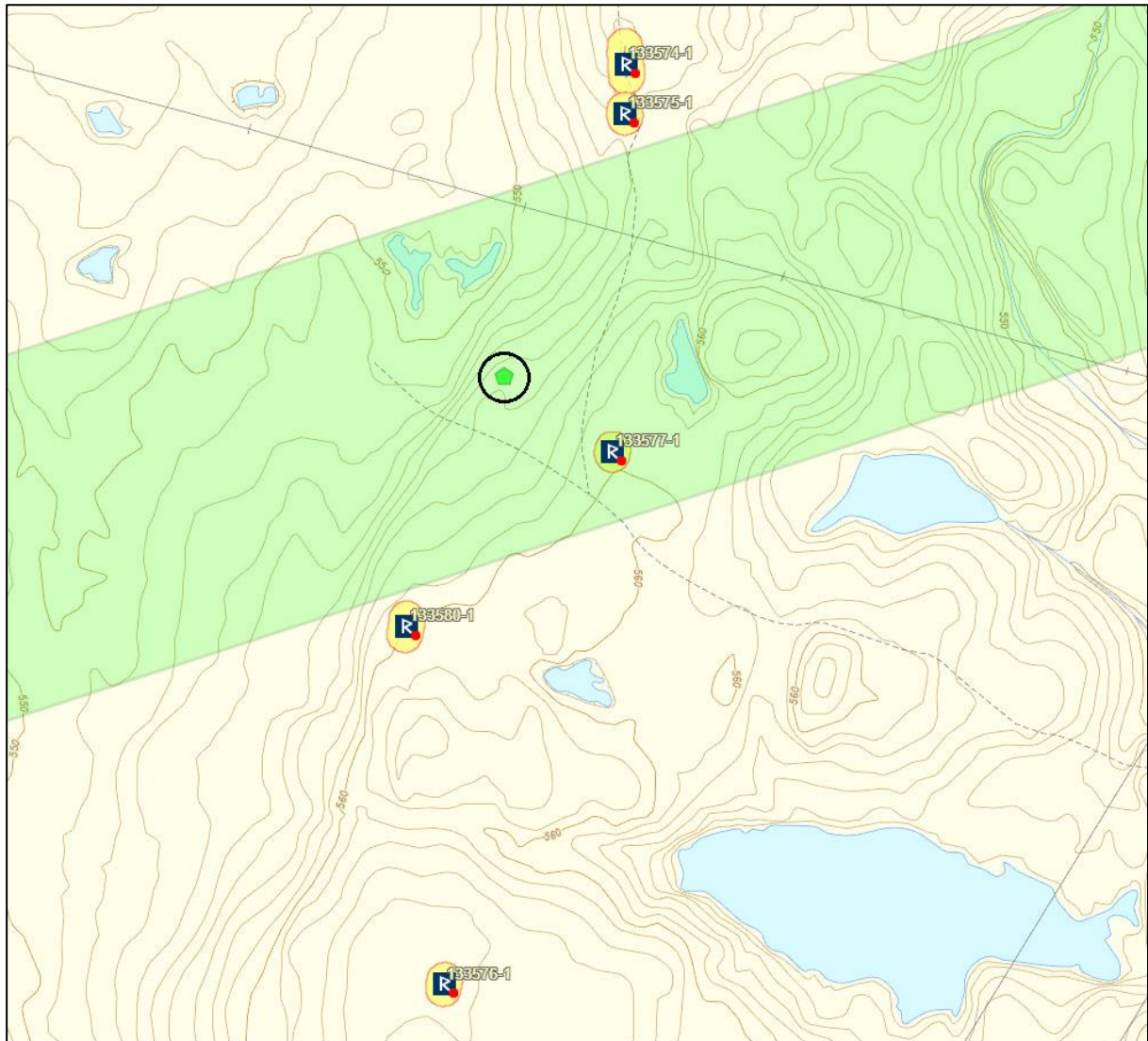
Som nevnt i kapittel 2.2 var det fra før kjent fem automatisk fredede brudled på Slettehei (ID 133574-1, 133575-1, 133576-1, 133577-1, 133580-1 og 174419). Disse ble befart og kontrollregistrert i felt. Fra før hadde kulturminnene kun autogenerated geometrier, men kartfestingene var nokså gode (figur 50). For en oversikt over de eldre beskrivelsene, se kapittel 6.2.2. Brudledene er også omtalt på side 194-195 i Torfinn N. Hageland sin bok «Stå i stein» (2013).

Figur 50: Kart som viser brudledene før kontrollregistrering. Skjermdump hentet fra www.askeladden.ra.no (20.10.2025)

Brudledene ble målt inn med CPOS og geometriene ble justert (figur 51 og 26). De ble også dokumentert med foto og nye beskrivelser.

Figur 51: Kart som viser brudledene etter kontrollregistrering. Grønt felt markerer plangrensa. Sirkel markerer mastepunkt. Skjermdump hentet fra www.askeladden.ra.no (04.12.2025)

Under følger beskrivelser av de fem kontrollregistrerte brudledene.

3.2.1 ID 133576-1: Brudled (Automatisk fredet)

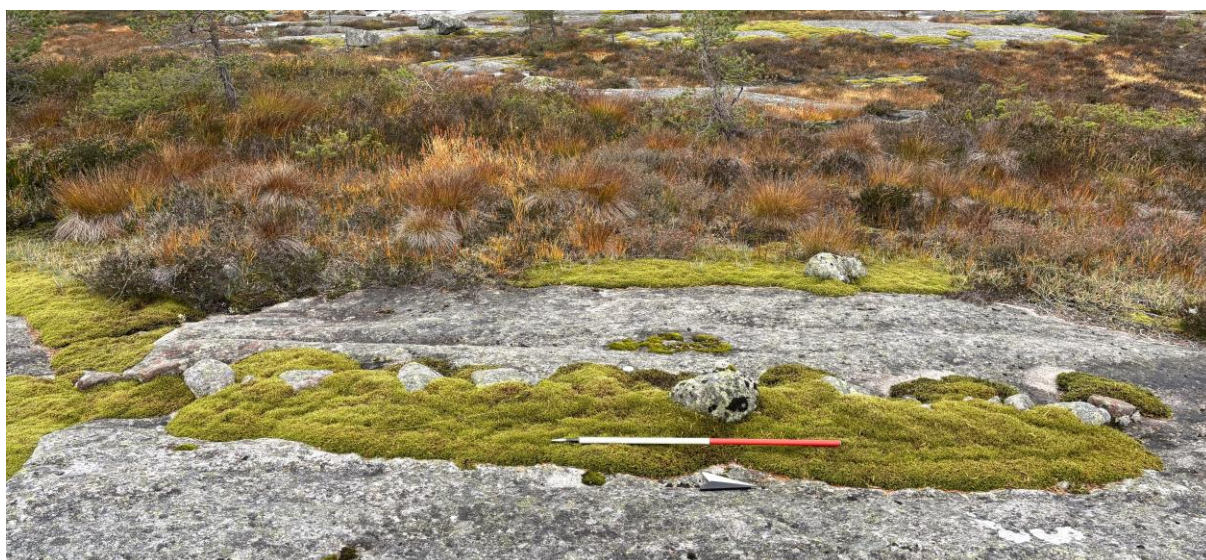
Brudled anlagt retning nord-sør. Består av 13 rundkamp med største stein i nord, minste i sør. Lengde: 2,7 meter.

Figur 52: Brudled (ID 133576-1). Bilde tatt mot vest

3.2.2 ID 133580-1: Brudled (Automatisk fredet)

Brudled anlagt retning nord-sør. Består av 24 rundkamp med største stein i midten, mindre mot sidene. Lengde: 4,9 meter.

Figur 53: Brudled (ID 133580-1). Bilde tatt mot vest

3.2.3 ID 133577-1: Brudled (Automatisk fredet)

Brudled anlagt retning nord-sør. Består av 16 rundkamp med største stein i hver sin ende, mindre steiner i midten. Lengde: 1,7 meter.

Figur 54: Brudled (ID 133577-1). Bilde tatt mot vest

3.2.4 ID 133575-1: Brudled (Automatisk fredet)

Brudled anlagt retning nord-sør. Består av 16 rundkamp med største steiner mot midten av rekken. Lengde: 2,3 meter.

Figur 55: Brudled (ID 133575-1). Bilde tatt mot vest

3.2.5 ID 133574-1: Brudled (Automatisk fredet)

Brudled anlagt retning nord-sør. Består av 30 rundkamp med største steiner i sør.
Lengde: 8,9 meter.

Figur 56: Brudled (ID 133575-1). Bilde tatt mot sør.

4 Konklusjon

Den arkeologiske undersøkelsen resulterte i 44 nye registrerte kulturminner, hovedsakelig merkesteiner (varder, grensesteiner og stimarkører), samt ett bosetning-aktivitetsområde, en vandrerute, ett «knyllingfelt» og en hellerlokalitet.

Bosetning-aktivitetsområdet (Finsnesheia) har uavklart vernestatus, da plassen er nevnt i skattematrikkelen fra 1668 og det antas at den kan være eldre enn dette. Hellerlokaliteten har sannsynligvis blitt brukt i førreformatorisk tid, men i og med at den ligger utenfor registreringsområdet vil vi ikke foreta videre undersøkelser for å bekrefte eller avkrefte dette.

Fem automatisk fredede brudled ble kontrollregistrert. Det ene brudledet (ID 133577-1) ligger innenfor den ene traseen og tett på ett av mastepunktene (figur 51). De fire andre brudledene ligger også tett på traseen.

Resultatet viser at det har vært nokså stor aktivitet relatert til ferdsel i området. Merkesteinene er svært vanskelige å datere eksakt, men det antas at de er etterreformatoriske (etter 1537) og de registreres derfor uten vern.

Det geografiske området er preget av åpent heilandskap med begrenset potensial for kulturminner under markoverflaten. Behovet for Fase 2-undersøkelser (prøvestikking eller sjakting) anses derfor som lite. Unntak kan være de to uavklarte lokalitetene dersom vernestatus må avklares på et senere tidspunkt. Et mulig tilleggstiltak kan være synfaring av Lindvatnet ved lav vannstand for å avdekke eventuelle kulturminner i strandsonen.

Samlet sett bekrefter registreringen at heiområdene i Sirdal har hatt en langvarig brukshistorie, primært knyttet til ferdsel.

Kristiansand, 08.12.2025
Gjermund Christensen

5 Litteratur og referanser

Damlien, H., Berg-Hansen, I. M., Melheim, L., Mjærum, A., Persson, P., Schülke, A. og S. Solheim 2021 *Steinalderen i Sørøst-Norge: Faglig program for steinalderundersøkelser ved Kulturhistorisk museum*. Cappelen Damm akademisk, Oslo. Tilgjengelig fra: <https://doi.org/10.23865/noasp.141>

Dendrokronologi 2023 *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/dendrokronologi> (hentet 10.2.2025).

Hageland, T. 2013 *Stå i Stein. Brudled, likkviler, varp og andre steinsetjinger på Agder og i Rogaland*. Commentum Forlag AS, Sandnes

Kock Johansen, Ø. 2000 *Bronse og Makt*. Andresen & Butenschøn AS, Oslo.

Loftsgarden, K., Larsen, J. H., Mikkelsen, P.H. og B. Rundberget 2013 Bruk og misbruk av C14-datering ved utmarksarkeologisk forskning og forvaltning. *Primitive tider* 15:59-69.

LOV-1978-06-09-50 2018 [1978] Lov om kulturminner (Kulturminneloven)
Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/lov/1978-06-09-50>

Mjærum, A., Solheim, S., Schülke, A., Persson, P. og H. Damlien 2021 1.3. Naturhistorisk bakgrunn. I *Steinalderen i Sørøst-Norge. Faglig program for steinalderundersøkelser ved Kulturhistorisk museum*, Damlien, H., Berg-Hansen, I. Melheim, L., Mjærum, A., Persson, P., Schülke, A. og S. Solheim, s. 15-24. Cappelen Damm akademisk, Oslo.

Norgeshistorie.no. Tilgjengelig fra: <https://www.norgeshistorie.no/>

Radiokarbondatering 2005 *Norsk Arkeologisk Leksikon*, s. 299-300. Pax Forlag A/S, Oslo.

Reitan, G. & L. Sundström (red.) 2018 *Kystens steinalder i Aust-Agder. Arkeologiske undersøkelser i forbindelse med ny E18 Tvedestrand-Arendal*. Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo. Cappelen Damm Akademisk, Oslo.

Romundset, A. 2018 Postglacial shoreline displacement in the Tvedestrand and Arendal area. I *Kystens steinalder i Aust-Agder; arkeologiske undersøkelser i forbindelse med ny E18 Tvedestrand-Arendal*, Reitan, G. & L. Sundström (red.), s. 463-478. Cappelen Damm Akademisk, Oslo.

Romundset, A. 2022 Rapport fra NGUs arbeid med Holocen strandforskyvning ved Mandal. Trondheim: Norges geologiske undersøkelse.

Romundset, A., Fredin, O. og F. Høgaas 2015 A Holocene sea-level curve and revised isobase map based on isolation basins from near the southern tip of Norway. *BOREAS* 44(2):383-400. Tilgjengelig fra:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/bor.12105>

Rygh, O. 1912 Norske Gaardnavne Bind IX, s. 346. Hentet fra

https://www.dokpro.uio.no/rygh_ng/rygh_felt.html

Seland, P. 1987 *Sirdal Gard og Ætt* Bind II. Sirdal kommune. Hegland Trykkeri A/S. Flekkefjord

Sigmond, E. M. O., Bryhni, I. og K. Jorge 2013 *Norsk geologisk ordbok*. Akademika Forlag, Trondheim.

Strandlinje 2005 *Norsk Arkeologisk Leksikon*, s. 363-364. Pax Forlag A/S, Oslo.

Solberg, B. 2003 *Jernalderen i Norge. 500 før Kristus til 1030 etter Kristus*. 8. opplag. Cappelen Akademisk Forlag, Oslo.

Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/>

Typologi 2005 Typologi. *Norsk Arkeologisk Leksikon*, s. 405-406. Pax Forlag A/S, Oslo.

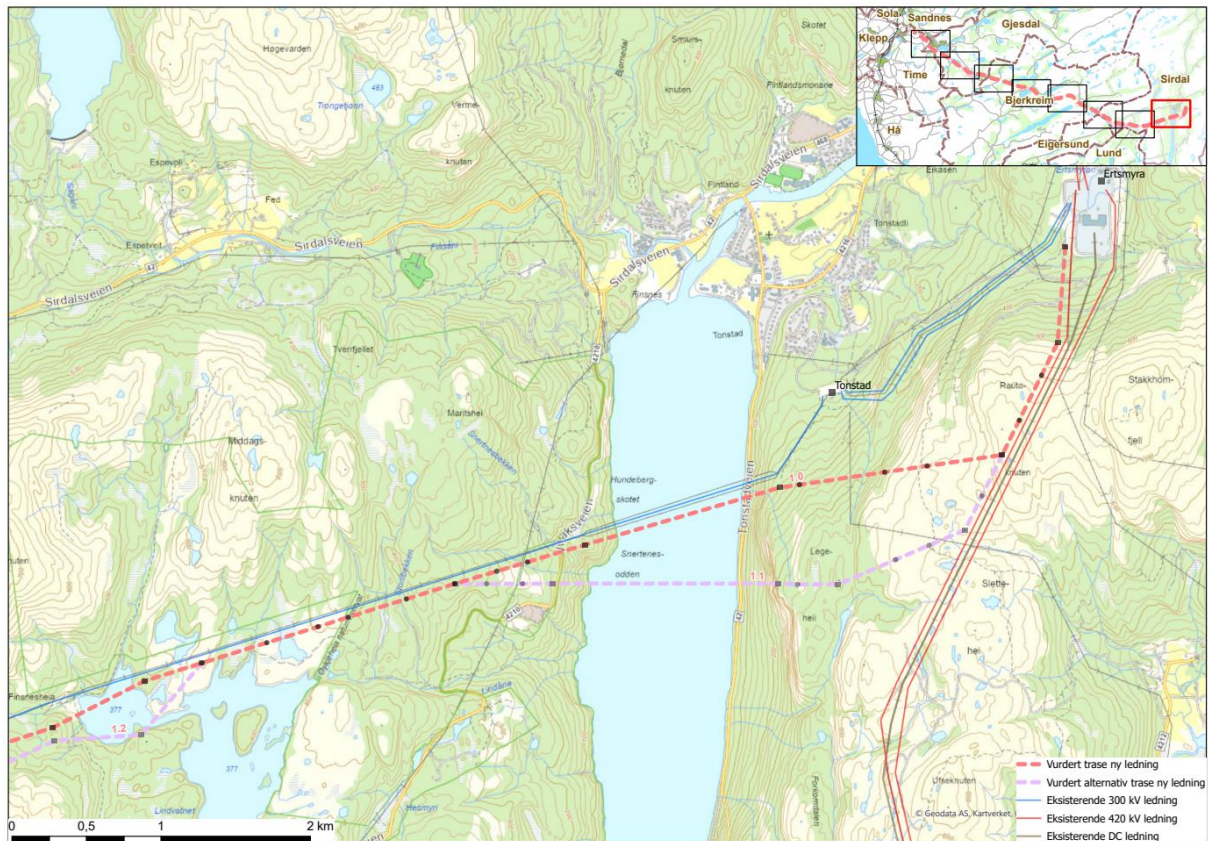
Vang Petersen, P. 2014 *Flint fra Danmarks oldtid*. Forlaget Museerne.dk, København.

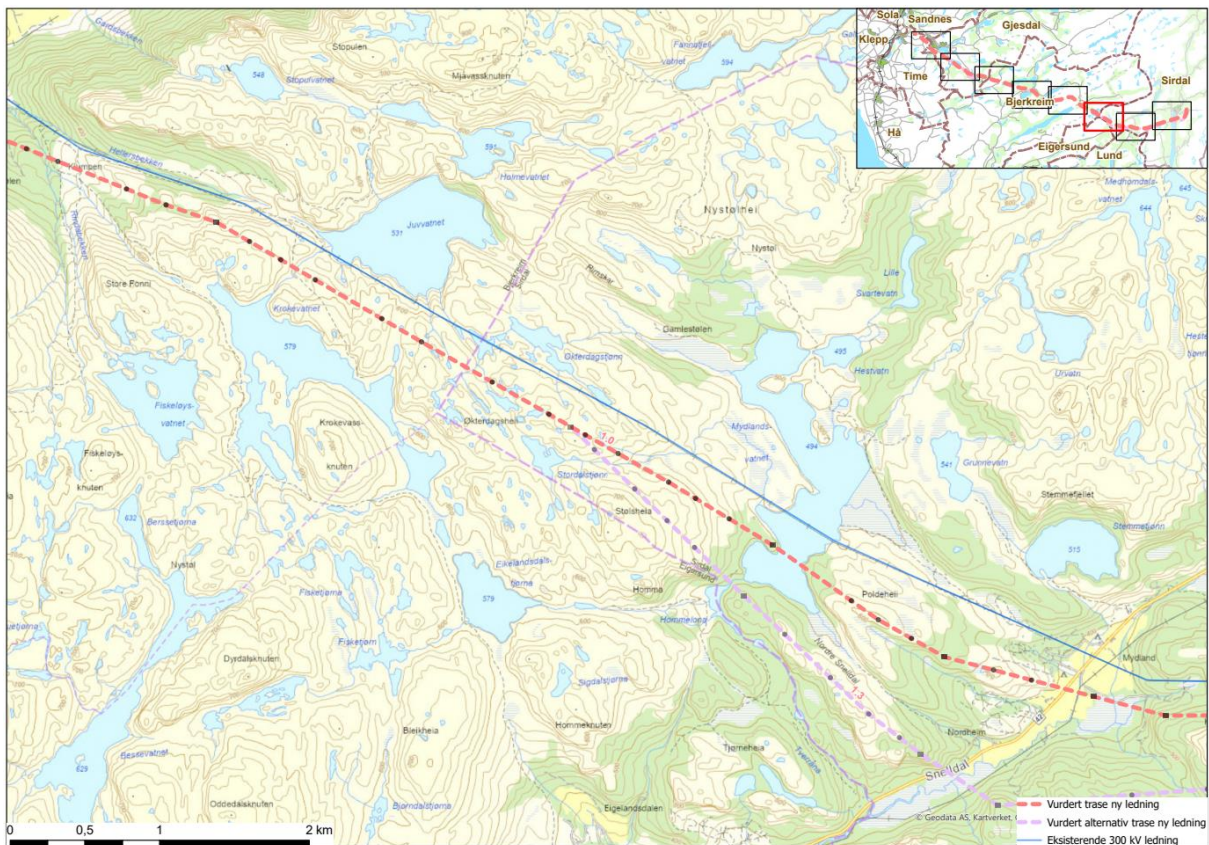
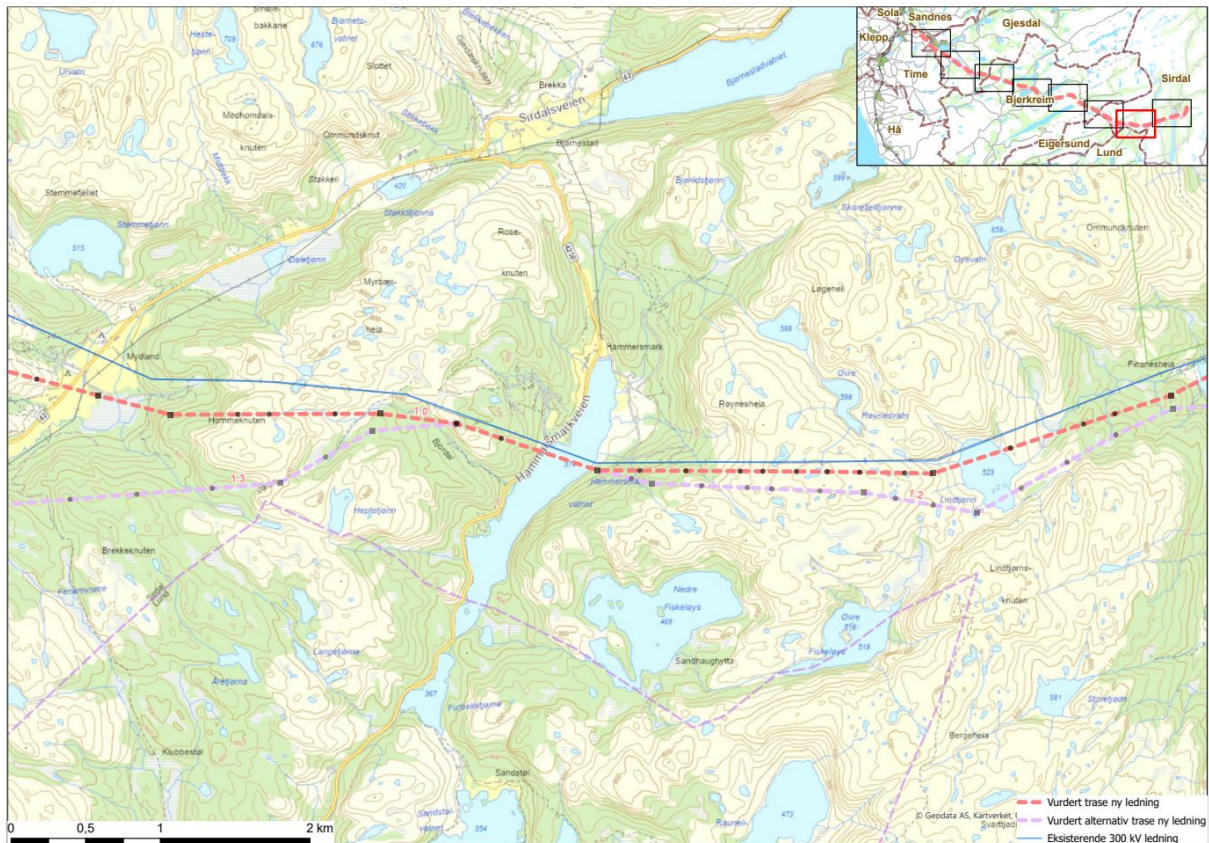
Østmo, E. og L. Hedeager (red.) 2005 *Norsk arkeologisk leksikon*. Pax Forlag A/S, Oslo.

6 Tillegg

6.1 Kart over planområdet fra tiltakshaver

6.2 Tabeller

6.2.1 Registrerte kulturminner

Askeladden ID	Art	Beskrivelse	Verne-status	Gnr/Bnr
ID 174419	Bosetning-aktivitetsområde	<p>Gården Finsnesheia ligger på vestsiden av Lindvatnet, like ved utløpet til Midtstølbekken. På gården er det i dag to stående bygg og flere tufter. I tillegg finner man her terrasserings, en stølsveg, et utgravd sideløp til bekken og et sammenrast båthus.</p> <p>Finsnesheia ble etablert i 1854 da gården Finsnes, tidligere kirkegods, ble gjort om til prestegård for det nyopprettede Sirdal prestegjeld. Boplassen ble lagt til Midtstøl (en av stølene til Finsnes) ved vestenden av Lindvatnet. Kolben Tollaksen, første eier, delte gården mellom sønnene Asbjørn og Ole, som bodde der i hvert sitt hus i 1875. Gården hadde to bruk, men ett våningshus brant ned på 1930-tallet. Den var fast bebodd fra ca. 1868 til 1912. I 1891 bodde det 15 mennesker på gården. I dag står kun ett våningshus igjen, og gården har vært ubebodd siden 1912 (Seland 1987), men våningshuset som står her er godt vedlikeholdt.</p> <p>I tillegg til våningshuset finnes det rester av minst fire andre bygninger på gården, hvorav ett trolig er det nedbrente våningshuset (ID 174419-2 eller 174419-3). Det er usikkert hva slags funksjon de andre bygningene har hatt. I bygdeboka (Seland 1987) er det ført en liste over antall husdyr på gården i 1875, og blant annet skal det ha vært holdt 28 geiter, 18 sauer, 15 kuer og 1 okse her. Noen av tuftene kan trolig relateres til dette dyreholdet.</p> <p>I Oluf Ryghs bokverk Norske Gaardnavne kan man på side 346 i bind 9 lese «Findznes med Midstøell 1668». Midtstøl, som var navnet på stølen hvor Finsnesheia ble etablert i 1854, var altså nevnt i skattematrikkelen allerede i 1668. Hvor lenge stølsdriften på dette tidspunktet hadde vært etablert på plassen vet vi imidlertid ikke. Om noen av elementene på Finsnesheia kan dateres helt tilbake til den tidlige stølen, eller om alt stammer fra etableringen av gården etter 1854 er også vanskelig å si, uten å foreta en grundigere undersøkelse.</p>	Uavklart	34/1, 34/2, 34/6, 34/26
ID 174419-2	Tuft	<p>Tørrmurt tuft av stablet stein. Tuften har to rom, hvor vestlige halvdel er en stablet steinplattform opp mot 1,5 meter høy i øst og sammenføyes med skråningen i vest. Østlige halvdel består av en enkel steinmur, opp til 0,5 meter høy, trolig vært kjeller. Mål: Ca. 16x6 meter. Bevokst med mose, lyng og einer.</p> <p>Mulig rest av våningshuset som brant ned på 1930-tallet.</p>	Uten vern	34/26
ID 174419-3	Tuft	<p>Tørrmurt tuft av stablet stein med sentrert steintrapp mot sør. Tufta har to rom, hvor steinmurene er ca. 1 meter høye. Mål: ca. 3,5 x 12 meter. En del utrast stein og tegl- og utenfor tufta viser hvor det trolig har stått en pipe. Tufta ligger i en terrassert skråning med god utsikt mot Lindvatnet i sørøst. Bevokst med mose, gress, bregner og bjørk.</p> <p>Mulig rest av våningshuset som brant ned på 1930-tallet.</p>	Uten vern	34/1
ID 174419-4	Tuft	<p>Stor tørrmurt tuft, plassert i skrånende terreng, like nord for, og parallelt med, en nokså stor bekk. Består av stablet rundkamp og bruddstein. Langs nordsiden av tufta løper et oppbygd vegfar, og like på andre siden av dette vegfare ligger ID 174419-5. Tufta måler ca. 22 x 7 meter og er opp til 2,7 meter høy i sør (mot bekken). I nord ligger muren i flukt med vegen. Tufta ser ut til å ha hatt flere indre rom (minst fem) med åpning mot bekken. Rommene er adskilt av delvis utraste vegger, men det er mulig at disse "skilleveggene" kun er del av et bærende fundament. Tuftas størrelse indikerer at det her har stått noe annet enn et enkelt stølsbygg. Dimensjonene og plasseringen kan samsvare med en oppgangssag, men mer sannsynlig er det kanskje at den kan relateres til husdyrholdet på gården etter 1854.</p> <p>Bevokst med mose, lyng og bjørketrær.</p>	Uavklart	34/1
ID 174419-5	Tuft	<p>Stor tørrmurt tuft av stablet stein, mulig driftsbygg/lagring for tømmer? Veggene er ca. 1 meter tykke og opptil 2,3 meter høye. Mål: ca. 18 x 5 meter. Nordlige vegg er i forlengelse av øst-vestgående steinmur langs skråningen i nord. Tufta har to rom, hvor østlige rom er åpent mot øst, mens vestlige er bygd som steinplattform og sammenføyes med skråning i vest. Innvendig rom ca. 4 meter bredt. Tufta ligger i terrassert skråning med god utsikt mot fossen i sør og Lindvatnet i sørøst. Et oppbygd vegfar løper like sør for tufta, og på andre siden av dette ligger ID 174419-4.</p>	Uten vern	34/1

		Bevokst med mose, gress, bregner, rognetrær og bjørk.		
ID 174419-6	Vandrerute	Oppbygd vegfar gjennom stølen/gården Finsneshei. Vegen fortsetter videre vestover mot Hammarsmark, men blir vanskelig å følge. Vegen fortsetter også østover mot Tonstad, men også her blir den vanskelig å følge.	Uavklart	34/1, 34/2, 34/6
ID 335800-0	Bosetning-aktivitetsområde (heller)	Stor og romslig heller med gode forutsetninger for å ha vært brukt i forhistorisk tid. Hellingen er vestvendt, omtrent 6 meter dyp, 14 meter lang og ca. 7 meter høy. Rommet under helleren er tørt og plant og virker ryddet. Fin utsikt mot vest. Nedenfor helleren renner en bekk i sørlig retning. Mye spor av moderne aktivitet i helleren i form av bål plass, lagret ved og noe søppel. I helleretaket er det tydelige spor etter varmepåvirkning fra flere bål. Rommet i helleren er bevokst med gress. Den moderne bål plassen er anlagt på en større avskalling fra berget. En flyttblokk markerer hellerens nordlige avgrensning.	Uavklart	26/4
ID 335689	Merkestein	På en stor og bar bergflate er det stablet flere stimarkører (små varder) på små og store flyttblokker, eller direkte på berget. Disse små vardene kalles gjerne knyllingar, men i Sirdal heter de visstnok nydlingar (Hageland 2013). De om lag 14 nydlingane her består av nevestore til hodestor stein, fra kun 1-2 stein til ca. 20 stein. Slike markørsteiner finner man ofte langs gamle vegfar over heiene på Agder for at folk skal finne vegen, slik som her hvor feltet ligger langs en sti/vandrerute (ID 335704-0) mellom Ovedal og Tonstad. Her ser det imidlertid ut til at turfolk har stablet og lagt opp ekstra mange stein, slik at noen av stableingene nok kan kalles for varp.	Uten vern	52/1-2,5-8
ID 335704-0	Vandrerute	Ferdselsveg/vandrerute/tursti. Stien krysser heia mellom Ovedal i sør og Tonstad i nord. Stien er nokså lett å følge og er markert med flere stimarkører (knyllinger og vegviservarder) på heia. På Slettehei ligger det fem brudled i nærheten av, og langs, vandreruta. Stien ble delvis visuelt registrert 01.10.2025 i forbindelse med reguleringsplanen for Ertsmyra transformatorstasjon (Ertsmyra-Fagrafjell), men innmåling er gjort basert på LiDAR og flyfoto.	Uten vern	52/1-2,5-8, 60/1, 60/3
ID 335709-1	Merkestein	Varde plassert på bergfrespring i slakt skrånende terreng. Utsikt mot Lindvatnet i sørøst. En mengde flate stein med omtrentlig diameter på 20-50 cm ligger uryddig samlet i en haug. Trolig utrast varde.	Uten vern	34/1
ID 335709-2	Merkestein	Varde plassert på bergfrespring i slakt skrånende terreng. Utsikt mot Lindvatnet i sørøst. Tilnærmet kvadratisk varde bygget av pent stablede flate stein. Varden måler ca. 50 x 50 x 50 cm. Noe utrast.	Uten vern	34/1
ID 335709-3	Merkestein	Delvis nedrast varde bestående av stablede flate steiner. Måler omtrent 60 x 80 cm og er 50 cm høy. Ligger på bart berg, på en større ås med god utsikt nord, vest og sør. Noe mosegrodd.	Uten vern	34/1
ID 335709-4	Merkestein	Delvis nedrast varde bestående av stablede flate steiner. Måler omtrent 100 x 100 cm og er 30 cm høy. Ligger på bart berg, på et lite platå i svakt skrånende terreng. God utsikt mot nord, vest og sør. Noe mosegrodd.	Uten vern	34/1
ID 335710-1	Merkestein	Varde plassert på bergfrespring. Ligger langs eldre veifar (trolig stølsveg fra Sirdalsvatnet til Finsneshei (ID 174419)). Utsikt mot Lindvatnet i sørøst. En mengde runde stein i varierende størrelse ligger uryddig samlet i en haug. Haugen måler 0,6 x 0,7 meter og er 0,5 meter høy.	Uten vern	34/1
ID 335710-2	Merkestein	Varde plassert på bergfrespring. Ligger langs eldre veifar (trolig stølsveg fra Sirdalsvatnet til Finsnesheia (ID 174419)). Utsikt mot Lindvatnet i sørøst. En mengde flate stein med omtrentlig diameter på 10-20 cm ligger uryddig samlet i en haug. Delvis utrast varde, noe mosegrodd.	Uten vern	34/1
ID 335724-0	Merkestein	Varde/mulig endestav beliggende på bergknaus i terrenget med utsikt mot Lindvatnet i sørvest. Staven, ca. 60cm høy, er satt på høykant med støttesteiner rundt, ca. 50 x 50 cm diameter. Noe mosegrodd.	Uten vern	34/1
ID 335727-0	Merkestein	Steinrøys med flatt parti i midten med bålrester. Rundt bålet er det fire stokker, trolig brukt som benker, som danner et kvadrat. Bål plassen ligger på bart berg på et flatere parti i hellende terreng. God utsikt mot Lindvatnet i sørvest. Steinene er lempbare kampestein. Mål benker: 3,5 x 3 meter. Mål "bålrøys": 1,5 x 1,2 x 0,4 meter. Mulig varde som er blitt brukt som bål plass.	Uten vern	34/1
ID 335732-0	Merkestein	Mektig markørstein bestående av en avlang (1,2 meter lang) stein satt opp mot en skråstilt stor og flat steinblokk (90 x 60 cm). Plassert i skrånende terreng. Den avlange peker omtrent nord-sør. Utsikt mot Lindtjørn i øst.	Uten vern	34/2
ID 335744-0	Merkestein	Markørstein bestående av en steinblokk (ca. 50 x 50 x 20 cm) plassert på høykant, med flere mindre stein rundt. Plassert i skrånende terreng med utsikt over Lindtjørn i øst.	Uten vern	34/2
ID 335746-0	Merkestein	Hodestor stein (knylling) plassert på topp av stor flyttblokk. Plassert i skrånende terreng med utsikt over Lindtjørn i øst.	Uten vern	27/3
ID 335761-0	Merkestein	Varde/grensestein bestående av avlang markørstein flankert av to vitnestein. Peger nordøst-sørvest. Plassert på toppen av en massiv flyttblokk. God utsikt mot øst.	Uten vern	27/3
ID 335762-0	Merkestein	To runde stein plassert ved siden av hverandre på topp av liten flyttblokk på toppen av bergknaus. Mulig grensestein med en manglende vitnestein.	Uten vern	27/3

ID 335763-0	Merkestein	Pent stablet varde bestående av flere og avrundede stein stablet opp mot en større stein på høykant. Plassert på toppen av bergknaus. Måler ca. 50 x 50 x 70 cm.	Uten vern	27/3
ID 335764-0	Merkestein	Utrast varde bestående av 8 flate og avrundede stein. Plassert på toppen av bergknaus.	Uten vern	27/3
ID 335765-0	Merkestein	Pent stablet varde på toppen av høydedrag, Måler ca. 40 x 40 x 40 cm.	Uten vern	27/3
ID 335766-0	Merkestein	Noe uryddig stablet varde på toppen av høydedrag. Måler ca. 80 x 80 x 50 cm.	Uten vern	27/3
ID 335767-0	Merkestein	Utrast varde bestående av flate stein. Mulig en liten, også utrast, varde 1 meter til siden. Plassert i skrånende terreng med utsikt mot Hammarsmark i vest.	Uten vern	27/3
ID 335768-0	Merkestein	Varde anlagt oppå en liten flyttblokk på toppen av liten bergrygg. Består av pent stablet rundkamp/bruddstein. Måler ca. 0,75 x 0,75 meter, 0,7 meter høy. Utsikt mot Mydlandsvatnet i nordvest og Mydland i sørøst.	Uten vern	26/2
ID 335769-0	Merkestein	Varde anlagt på toppen av liten bergrygg. Består av pent stablet bruddstein. Måler ca. 0,75 x 0,75 meter, 0,5 meter høy. Utsikt mot Mydlandsvatnet i nordvest.	Uten vern	26/2
ID 335770-0	Merkestein	Delvis utrast varde anlagt på brinken av liten bergrygg. Består av stablet bruddstein. Måler ca. 0,75 x 0,5 meter, 0,4 meter høy. Utsikt mot Mydlandsvatnet i nordvest.	Uten vern	26/2
ID 335771-0	Merkestein	Varde/grensemarkør som peker øst-vest, anlagt oppå en flyttblokk på nordvest-sørøstgående bergrygg med utsikt mot Mydlandsvatnet i nordvest. Består av noe utrast bruddstein.	Uten vern	26/2
ID 335772-0	Merkestein	Grensemarkør som peker øst-vest, anlagt på toppen av en noe kupert bergrygg med utsikt i alle retninger. Består av to vitnesteiner og en større flat markørstein satt på høykant.	Uten vern	26/2, 26/5
ID 335773-0	Merkestein	Grensemarkør som peker sørvest-nordøst, anlagt oppå toppen av en noe kupert bergrygg med utsikt i alle retninger. Består av to avlange bruddstein, den ene lagt skrått på tvers oppå den andre, og to støttesteiner.	Uten vern	26/2
ID 335774-0	Merkestein	Pent stablet varde/grensemarkør anlagt på toppen av liten bergrygg. Består av rundkamp og bruddstein. Måler ca. 0,7 x 0,7 meter, 0,8 meter høy. Utsikt i alle retninger.	Uten vern	26/2, 26/3
ID 335775-0	Merkestein	Grensemarkør mellom 26/2, 26/5 og 26/10, anlagt på toppen av en liten bergknaus med utsikt mot Mydland i øst. Består av pent stablet bruddstein, måler ca. 0,5 x 0,5 meter, 0,8 meter høy.	Uten vern	26/2, 26/5, 26/10
ID 335776-0	Merkestein	Delvis utrast varde anlagt på en slakt skrånende bergflate. Består av stablet rundkamp/bruddstein. Måler ca. 1,2 x 1,2 meter, 0,7 meter høy. God utsikt mot sør/sørvest.	Uten vern	52/1-2,5-8
ID 335777-0	Merkestein	Liten varde anlagt på en større blokkstein på en nord-sørgående bergrygg. Varden består av fire bruddstein/rundkamp hvorav den ene er satt på høykant. Måler ca. 0,5 x 0,5 meter og 0,5 meter høy. Utsikt mot sør og vest.	Uten vern	52/1-2,5-8
ID 335778-0	Merkestein	Liten veiviser anlagt på bart berg på en nord-sørgående bergrygg. Veiviseren består av fire bruddstein/rundkamp hvorav den ene trolig har stått på høykant, men er nå veltet. Måler ca. 0,5 x 0,7 meter og 0,2 meter høy. Utsikt mot sør og vest, peker mot nord-sør.	Uten vern	52/1-2,5-8
ID 335779-0	Merkestein	Liten varde anlagt på bart berg. Varden består av bruddstein/rundkamp i en pent stablet haug. Måler ca. 0,5 x 0,5 meter og 0,5 meter høy. Utsikt mot vest.	Uten vern	52/1-2,5-8
ID 335780-0	Merkestein	Varde anlagt på blokkstein under strømmaster. Varden består av bruddstein/rundkamp i en pent stablet haug. Måler ca. 1,0 x 0,7 meter og 0,7 meter høy. Anlagt på eiendomsgrense. Utsikt mot sør og vest.	Uten vern	52/1-2,5-8, 60/3
ID 335781-0	Merkestein	Liten varde anlagt på en liten blokkstein. Varden består av tre flate bruddstein/rundkamp. Måler ca. 0,6 x 0,7 meter og 0,7 meter høy. Utsikt mot sør og vest.	Uten vern	52/1-2,5-8
ID 335782-0	Merkestein	Liten varde anlagt på toppen av Rautoknuten. Varden består av fire flate bruddstein/rundkamp. Måler ca. 0,25 x 0,25 meter og 0,25 meter høy. Utsikt i alle retninger.	Uten vern	52/411
ID 335783-0	Merkestein	Grensestein anlagt på en større blokkstein. Grensesteinen består av fem bruddstein/rundkamp. Måler ca. 0,6 x 0,5 meter og 0,5 meter høy.	Uten vern	52/1-2,5-8, 411, 60/3
ID 335784-0	Merkestein	Liten varde anlagt på en blokkstein. Varden består av fire bruddstein/rundkamp. Måler ca. 0,4 x 0,4 og 0,2 meter høy.	Uten vern	60/3
ID 335794-0	Merkestein	Markørstein/varde på topp av liten knaus. Består av tre bruddstein, den ene satt på høykant (peker øst-vest). Måler ca. 0,5 x 0,5 meter, og 0,5 meter høy. Fin utsikt mot Mydland i vest.	Uten vern	26/3
ID 335796-0	Merkestein	Pent stablet varde på toppen av Hommeknuten. Består av en mengde bruddstein og rundkamp. Måler ca. 1,1 x 1,0 meter, og 1,2 meter høy. Fin utsikt i alle retninger. En mindre varde er stablet 3 meter nordvest for den store.	Uten vern	26/3
ID 335797-0	Merkestein	Grensestein bestående av to vitnestein med markørstein i mellom, satt på høykant. Peger nord-sør. Plassert på bart berg. Ligger på dagens	Uten vern	27/1, 26/3, 26/4

		eiendomsgrense mellom gbnr. 27/1, 26/4 og 26/3.		
ID 335798-0	Merkestein	Liten varde, måler ca. 1,0 x 0,7 meter, og 0,4 meter høy, på en bergknaus på brinken av platå med utsikt mot sør, øst og vest. Består hovedsakelig av flate bruddstein og rundkamp. Fin utsikt mot vest og øst, og mot Rogalandsgrensa i sør.	Uten vern	27/1
ID 335799-0	Merkestein	Liten varde på grensa mellom Rogaland og Agder, måler ca. 1,0 x 1,0 meter, og 0,5 meter høy. Varden er anlagt på bergknaus med utsikt mot sør, øst og vest. Består av bruddstein og rundkamp.	Uten vern	26/4, 27/1, 49/1

6.2.2 Tidligere registrerte kulturminner i- og rundt tiltaksområdet

Askeladden ID	Art	Beskrivelse	Verne-status	Gnr/Bnr
174419	Bosetning-aktivitetsområde	Opphavleg støl (kalt Midtstøl eller Øvre Lindvasstøl) under Finsnes, men utskild som eigen gard i 1854, seinare kløyvd i to gardsbruk, fråflytt rundt 1912. Setehuset på det eine gardsbruket brann ned i 1930-åra, men setehuset på det andre gardsbruket står enno.	Uavklart	34/1, 34/2, 24/6, 34/26
133574-1	Brurele	Brudled, nord-sør-vendt, inneheld 29 steinar.	Automatisk fredet	52/1, 52/2, 52/5, 52/6, 52/7, 52/8
133575-1	Brurele	Brudled, 9m sør for brudledet nordanfor. Her er steinane mindre enn i brudledet nordanfor. Vender nord-sør. Ligg 30-50m nord for kraftline. Mosegrodd.	Automatisk fredet	52/1, 52/2, 52/5, 52/6, 52/7, 52/8
133577-1	Brurele	Brudled. Det vender nord-sør og ligg på same rekkja som dei tre brudleda nordanfor.	Automatisk fredet	52/1, 52/2, 52/5, 52/6, 52/7, 52/8
133580-1	Brurele	Brudled som består av 28 små steinar, dekt av mose, i ei lita renne i fjellet.	Automatisk fredet	52/1, 52/2, 52/5, 52/6, 52/7, 52/8
133576-1	Brurele	Brudled, nord-sør-vendt, består av 10-12 små steinar.	Automatisk fredet	52/1, 52/2, 52/5, 52/6, 52/7, 52/8

6.3 Arkeologiske tidsperioder

Hovedperioder	Underperioder		Datering før- og etter Kristi fødsel	Datering Before Present (BP = før år 1950)
Eldre steinalder (mesolitikum)	Tidligmesolitikum (TM)	Fosnafasen	9500 – 8250 f.Kr.	11450 – 10200 BP
	Mellommolitikum (MM)	Tørkopfasen	8250 – 6350 f.Kr.	10200 – 8300 BP
	Senmesolitikum (SM)	Nøstvetfasen	6350 – 4650 f.Kr.	8300 – 6600 BP
		Kjeøyfasen	4650 – 3800 f.Kr.	6600 – 5750 BP
Yngre steinalder (neolitikum)	Tidligneolitikum (TN)	Traktbegerfasen	3800 – 3300 f.Kr.	5750 – 5250 BP
	Mellomneolitikum (MN)	MNa Gropkeramiskfasen	3300 – 2700 f.Kr.	5250 – 4650 BP
		MNb Stridsøksfasen	2700 – 2350 f.Kr.	4650 – 4300 BP
	Senneolitikum (SN)	Nordisk dolktid	2350 – 1700 f.Kr.	4300 – 3650 BP
Bronsealder	Eldre bronsealder	Periode I-III	1700 – 1100 f.Kr.	3650 – 3050 BP
	Yngre bronsealder	Periode IV-VI	1100 – 500 f.Kr.	3050 – 2450 BP
Jernalder	Eldre jernalder	Førromersk jernalder	500 f.Kr. – Kr.F.	2450 – 1950 BP
		Eldre romertid	Kr.F. – 200 e.Kr.	1950 – 1750 BP
		Yngre romertid	200 – 410 e.Kr.	1750 – 1540 BP
		Folkevandringstid	410 – 570 e.Kr.	1540 – 1380 BP
	Yngre jernalder	Merovingertid	570 – 793 e.Kr.	1380 – 1157 BP
		Vikingtid	793 – 1066 e.Kr.	1157 – 884 BP
Middelalder	Tidlig middelalder		1066 – 1130 e.Kr.	884 – 820 BP
	Høymiddelalder		1130 – 1350 e.Kr.	820 – 600 BP
	Senmiddelalder		1350 – 1537 e.Kr.	600 – 413 BP
Nyere tid	Etterreformatorisk tid		1537 e.Kr. – nåtid	413 BP - 0

Figur 57. Tabell er basert på Solberg 2003 og Damlien et al. 2021.

6.4 Metoder for arkeologisk registrering

6.4.1 Dokumentering

Under registreringene blir det brukt smarttelefoner med kartprogrammet «Field Maps». Gjennom Field Maps har vi tilgang til fylkeskommunens interne registreringsskjemaer for kulturminner, prøvestikk, sjakter mm., slik at man kan beskrive og kartfeste kulturminner eller annen relevant informasjon for undersøkelsen på stedet. Det kan også redigeres, slettes eller opprettes nye registreringer i ettertid. Programmet bruker telefonens innebygde GPS for navigering og kartfesting, og for en mer nøyaktig posisjon blir det i tillegg tilkoblet en ekstern GPS som gir CPOS-korreksjon (ned til noen få cm avvik). Disse dataene blir etterbehandlet i programmene «ArcGIS Online» og «ArcGIS Pro». Alle automatisk fredete kulturminner blir deretter lagt inn i Riksantikvarens nasjonale kulturminnedatabase «Askeladden» og får eget ID-nummer.

Alle kulturminner og funn som blir registrert blir fotografert. Alle foto blir videre behandlet i «FotoStation», der informasjon om fotoet blir lagret i bildefilen. Ingen fotoliste ligger vedlagt denne rapporten. Kun et utvalg av foto følger rapporten, men alle foto er lagret hos fylkeskommunen og er tilgjengelig for alle igjennom Agder fylkeskommunes digitale bildeportal «Fotoweb»:

<https://fylkeskonservatoren.agderfk.no/fotoweb/>

Kulturminner, strukturer, jordlag eller annet som man vil beskrive mer nøye kan bli tegnet på millimeterpapir. Tegningene blir eventuelt etterbehandlet hvor de blir scannet og vedlagt rapporten.

Alle funn blir gjennomgått, kategorisert og fotografert. Funnene blir så lagt i poser i henhold til prøvestikk/funnsted, jordlag og ID-nummer i Askeladden. Funnene vil deretter bli overlevert til Kulturhistorisk Museum i Oslo for katalogisering og bevaring. Alle prøver som blir tatt i felt, slik som kull, bein eller andre typer prøver, får hvert sitt nummer og blir videresendt for dateringer og artsbestemmelser. Resultatene blir deretter vedlagt i rapporten.

Alle ferdige registreringsrapporter blir lagret hos fylkeskommunen og gjøres tilgjengelig for alle gjennom Agder fylkeskommunes nettside:

<https://fylkeskonservatoren.agderfk.no/fotoweb/archives/5000-Arkeologiske-Rapporter/>

6.4.2 Overflateregistrering

Overflateregistrering er en undersøkelsesmetode som blir brukt for å påvise kulturminner som er synlige i terrenget. Registreringen foregår ved at arkeologen søker systematisk gjennom registreringsområdet for å finne strukturer som er synlige med det blotte øyet. Eksempler på kulturminner man kan finne ved overflateregistrering er rydningsrøyser, fangstgroper, steingjerder, hustuffer, bautasteiner, gravhauger, kullmiler, kullgroper etc.

6.4.3 Prøvestikking

Prøvestikking er en metode som vanligvis blir brukt for å påvise og undersøke kulturminner som ikke er synlige over markoverflaten. I hovedsak gjelder dette spor etter aktivitet fra steinalderen, men også andre typer kulturminner kan dukke opp eller undersøkes gjennom prøvestikking. Hensikten med metoden er å kunne undersøke et kulturminne stratigrafisk og å relatere eventuelle funn til spesifikke jordlag og dybder.

Metoden består i å håndgrave kvadratiske hull på ca. 40 x 40 cm. Prøvestikkene har varierende dybde. Man graver som regel seg ned til berg eller nedi sterile jordlag, som f.eks. leire. Det blir hovedsakelig utført ved bruk av spade, hvor det blir gravd i grove mekaniske lag samtidig som stratigrafien blir fulgt. Massene i prøvestikkene blir vannsåldet og/eller tørrsåldet gjennom et såld, hvor løsmassene skilles fra eventuelle funn som blir liggende igjen i såldet. Hovedsakelig brukes såld med 4 mm masker, men i spesielle tilfeller brukes også såld med 2 mm masker. Prøvestikk der det blir gjort funn blir omtalt som positive, prøvestikk uten funn omtales som negative. Funnene blir innsamlet og lagt i merkede funnposer. Alle prøvestikk blir dokumentert med beskrivelser, nummerering og kartfesting.

6.4.4 Maskinell sjakting

Maskinell sjakting er en metode som innebærer å undersøke undergrunnen ved bruk av gravemaskin. Hovedsakelig benyttes metoden på innmark. Metoden går ut på at maskinen gradvis fjerner matjordlaget i ca. 3 meter brede sjakter slik at undergrunnen kommer frem. På denne måten blir eventuell forhistorisk aktivitet avdekket og viser seg som strukturer med ulike masser, farger, konsistens som skiller seg fra undergrunnen. Eksempler på slike strukturer er kullholdige sirkulære flekker, ofte med fet jord, og eventuelt med supplerende funn av arkeologiske artefakter. Den vanligste funngruppen ved maskinell sjakting er aktivitet- eller boplassspor fra bronsealder og jernalder; som kokegroper, stolpehull, ildsteder og overpløyde graver.

6.4.5 Kontrollregistrering

Kontrollregistrering utføres på allerede kjente kulturminner innenfor et tiltaksområde. Kulturminnene blir da kontrollert og vurdert etter dagens tilstand, hvor det derpå kan bli gjort oppdateringer av vernestatus, tilstandsgrad, kartfesting, lokalitetsgeometri, tolkning og beskrivelser. Kontrollregistreringen gjøres ved bruk av de ulike undersøkelsesmetodene som er beskrevet ovenfor, avhengig av situasjonen og type kulturminne. Eventuelle endringer blir oppdatert i Askeladden. Eldre beskrivelser i Askeladden vil ikke bli fjernet, men nye vil bli lagt til.

6.4.6 Metallsøking

Metallsøking innebærer at jorder, mark eller andre områder med særlig potensiale for metallfunn blir undersøkt ved bruk av metalldetektor. Det kan blant annet bli utført metallsøk på jorder, i sjakter, i løsmasser fra sjaktene eller på avdekte strukturer. Rester av metall som eventuelt ligger i jorden vil gi utslag med detektoren og deretter gravd frem. Funnt som er relevante for registreringen blir deretter samlet inn og dokumentert med beskrivelser og kartfesting.

6.5 Dateringsmetoder

6.5.1 Typologisk datering

Innenfor arkeologien er typologi læren om gjenstandstyper, og «typologisk datering» er derfor en metode for en relativ datering av arkeologiske funn. Metoden går ut på å ordne funn og arkeologiske artefakter i en rekkefølge eller sekvens, basert på materiale, form eller andre attributter. Dateringsmetoden er beskrevet som «evolusjonistisk», og er basert på to prinsipper. Det ene er at gjenstander fra en gitt periode og på et gitt sted i forhistorien har bestemte og gjenkjennelig attributter – at de er typiske for tiden eller stedet de er produsert i. Det andre er at gjenstander, stilarter og materielle uttrykk utvikler seg og forandrer fasong og utseende gradvis over tid (Typologi 2005). Med ulik form følger også ulike produksjonsteknikker, slik at også teknologi og produksjonsavfall kan trekkes inn. En øks fra eldre steinalder ser derfor annerledes ut og er produsert på en annen måte enn en øks fra yngre steinalder. Slik kan man sortere funn og artefakter etter hvor like eller ulike de er, og på den måten bygge opp kronologiske serier for områder og/eller tidsperioder. I dag kjenner man til et stort og variert materiale fra forskjellige perioder av forhistorien, og man har derfor mange slike typologiske serier som vil kunne gi relative dateringer av funn og artefakter.

Typologisk datering fungerer godt med blant annet mynter, større keramikkbiter, flintredskaper og smykker. Enkelte artefakter har en relativt kort bruksperiode på under hundre år, mens andre har ikke endret seg på flere hundre år. Hvis gjenstander som disse finnes i en sikker relasjon med andre strukturer, gir de også en indikasjon på hvilken periode strukturene kan dateres til.

6.5.2 Karbondatering (C-14)

Radiokarbondatering (karbon-14, AMS-metoden) er en metode for absolutt datering. Metoden forutsetter at kulturminnet man ønsker å datere inneholder organisk materiale, eksempelvis trekull, og baserer seg på at alle levende organismer inneholder en liten konsentrasjon med den radioaktive isotopen C-14 (karbon-14) (Radiokarbondatering 2005).

Karbon-14 er en isotop som kontinuerlig dannes gjennom kosmisk stråling i jordens atmosfære. I atmosfæren er det derfor alltid en viss mengde C-14 som holder seg relativt konstant. Alle levende organismer tar til seg karbon-14, i tilsvarende konsentrasjon som atmosfæren innehar; dyr gjennom diett og planter gjennom CO₂. Dette opphører når organismen dør. Da starter innholdet av karbon-14 å avta med isotopens halveringstid på 5730 år. Dette betyr at innholdet av karbon-14 halveres for hvert 5730 år. Hvis en måler at trekull har halvparten så mye karbon-14 som det er i atmosfæren, er trekullet altså 5730 år gammelt, og trekull som har ¼ av atmosfærens innhold er 11460 år gammel. Ved karbondatering vil man altså kunne

angi en ganske nøyaktig datering i kalenderår for når det organiske materialet sist var i live (Radiokarbondatering 2005).

Gjennom årringanalyser av trær fra forskjellige tidsperioder, har man dannet en oversikt over konsentrasjonen av karbon-14 fra forskjellige tider av historien. På denne måten kan man kalibrere den varierende konsentrasjonen gjennom tiden, og regne ut når det organiske materialet sluttet å ta til seg karbon-14. Denne metoden gjør at man kan datere organisk materiale så langt tilbake som 50 000 – 80 000 år (Radiokarbondatering 2005).

For dateringer av strukturer, betyr dette at man ikke nødvendigvis daterer når en struktur eller gjenstand var i bruk, men heller da den ble laget. Daterer man for eksempel trekull funnet i et stolpehull, daterer man egentlig når treet for å lage stolpen ble kuttet ned, og ikke nødvendigvis alderen på huset stolpen ble laget for. Metoden forutsetter også at materialet som dateres faktisk har en sammenheng med kulturminnet eller funnene (oppholdet/hendelsen) man ønsker å tidfeste (Loftsgarden et al. 2013).

Ukalibrerte dateringer, hvor man ikke har tatt hensyn til varierende mengde C14 i atmosfæren, regnes ut ifra BP (Before Present (norsk: før nåtid)), som i den vanlige kalenderen er året 1950. Resultatet av den første kommersielle karbondateringen ble ferdig i desember 1949 og siden den gang regnes året 1950, for enkelthets skyld, som utgangspunktet for alle karbondateringer. Avhengig av materialet i prøven, vil det også alltid være en usikkerhet rundt dateringsresultatet, som normalt varierer fra 30 – 60 år. Man vil derfor aldri få en helt nøyaktig kalenderdato med karbondateringsmetoden (Radiokarbondatering 2005). Denne usikkerheten på resultatet skrives vanligvis som f.eks. 3000 ± 60 BP hvis dateringen er ukalibrert, eller som 1110 - 990 cal f.Kr. hvis den er kalibrert.

6.5.3 Strandlinjedatering

Ved arkeologisk registrering er det ikke alltid man finner godt daterbart materiale. Dette kan enten være fordi man vil holde inngripen i kulturminnet på et minimum, eller at det ofte ikke blir funnet artefakter som kan gi en nærmere typologisk datering. Det er sjeldent at det blir funnet bevart organisk materiale i forhistoriske kulturminner. Ved datering av boplasser og aktivitetsområder fra steinalder brukes derfor ofte en «strandforysningsskurve». Metoden kalles «strandlinjedatering».

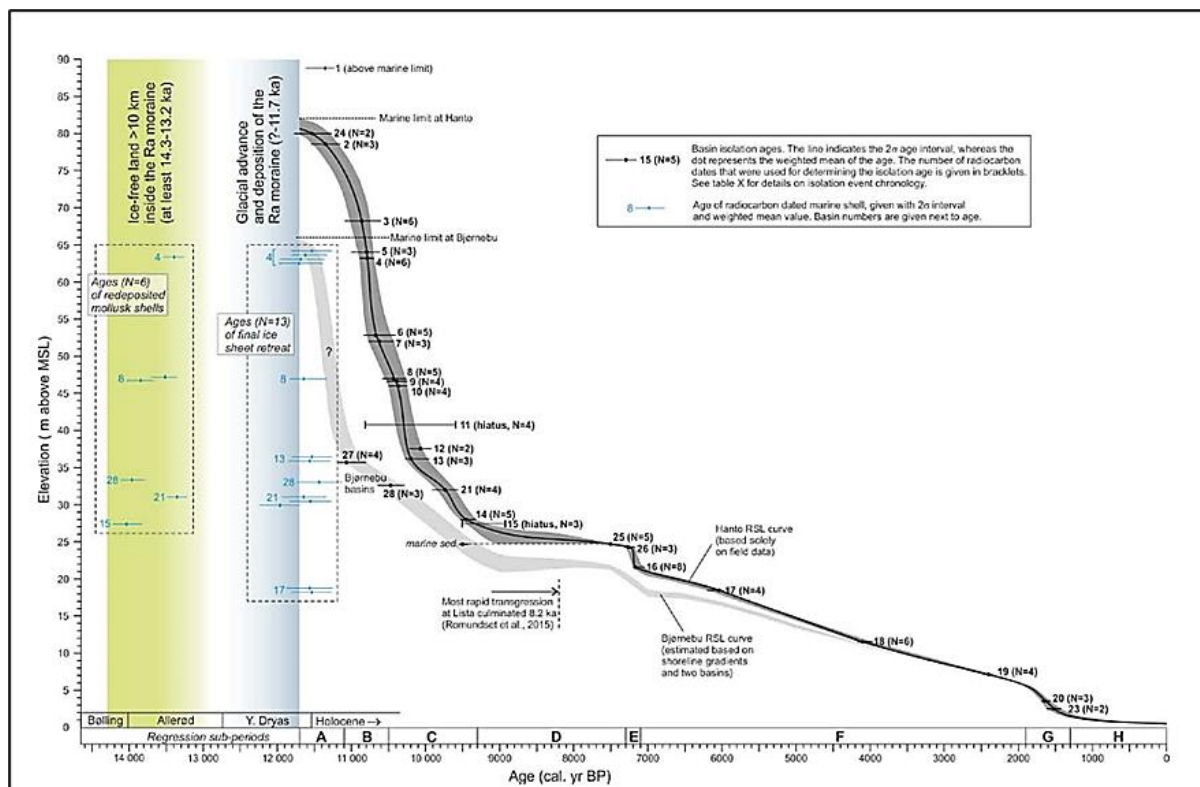
Strandlinjedatering baserer seg på to prinsipper. Det ene er teorien om at boplasser, aktivitetsområder og andre kulturminner fra steinalder primært var lokalisert i nær tilknytning til datidens strandlinje. Mennesker har til alle tider bosatt seg i nærheten av de ressursene de trenger og lever av. I steinalderen var havet menneskets viktigste spiskammers og helt essensielt for overlevelse; her kunne de høste skjell, skalldyr, fisk og sjøpattedyr, i tillegg til at havet og elver var letteste transportrute og

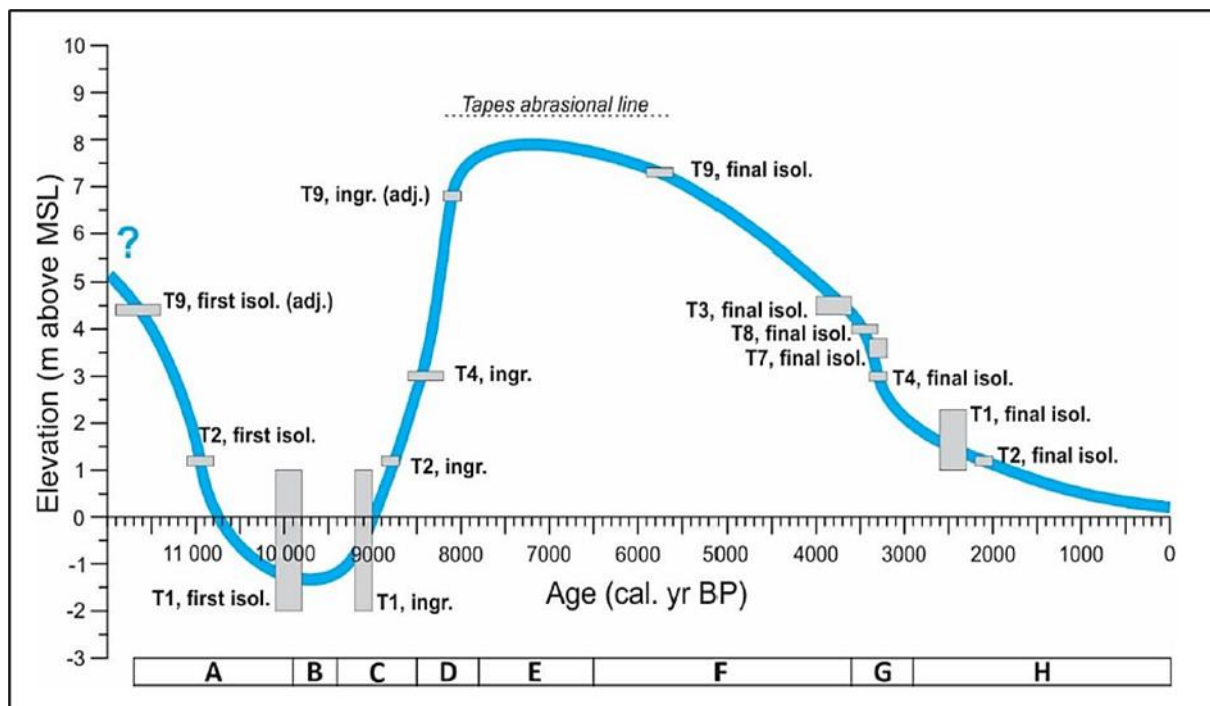
forutsetning for kontakt. Det andre prinsippet er at strandlinjens høyde over havet har endret seg til forskjellige tider i forhistorien. Ved isens tilbaketreking har et massivt trykk forsvunnet fra landmassene, og som et resultat begynte landmassene gradvis å stige, kalt landheving. En strandforskyvningskurve viser dermed landets stigning i forhold til havoverflaten på gitte tidspunkter i forhistorien. Ettersom strandlinjen, i ulike hastigheter gjennom ulike deler av forhistorien, forflyttet seg nedover landskapet og nye landområder ble tørrlagt, flyttet selvsagt steinaldermenneskene etter, slik at de hele tiden bodde like ved havkanten (Strandlinjedatering 2005; Sigmond et al. 2013:372).

I Agder er det stor variasjon i strandforskyvningen og landhevingen mellom øst og vest. Marin grense, altså det høyeste havet har stått i forhistorien, er i øst mye høyere enn den er i vest (i Tvedestrand er marin grense ca. 83 moh., Kristiansand ca. 30 moh. og i Lyngdal ca. 5 moh. (Romundset 2018:475). Dette betyr at kystnære steinalderboplasser fra en spesifikk periode vil i øst ligge mye høyere i landskapet enn boplasser fra samme periode i vest. På Lista i Farsund kommune, vest i Agder, er situasjonen helt spesiell. Her er landskapet relativt flatt og landhevingen har vært svært langsom. Dette har gjort at i visse deler av steinalderen var havets stigning så rask at den tok igjen landhevingen, slik at de en gang tørrlagte områdene igjen ble liggende under vann. På Lista ligger derfor flere steinalderboplasser i dag på havets bunn. Grensen for hvor det er en endring fra en kontinuerlig regresjon til at havnivået stiger raskere enn landhevingen ligger omtrent ved Grimstad (Mjærum et al. 2021:19; og Romundset et al. 2015).

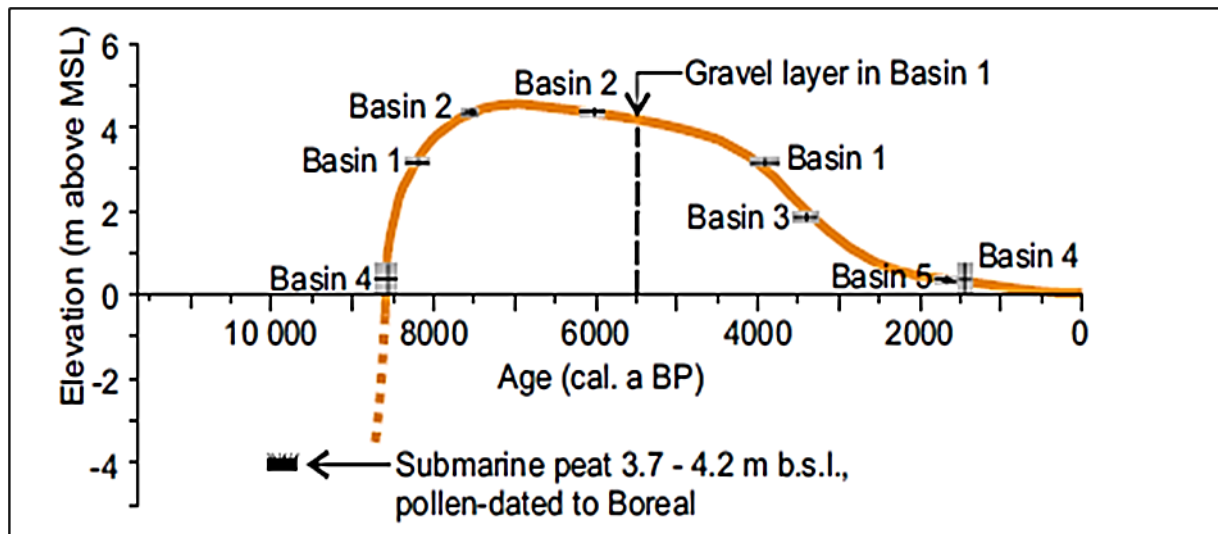
En strandforskyvningskurve viser altså den kombinerte effekten av varierende rater av havnivåstigning og landheving. Et områdes strandforskyvningskurve rekonstrueres gjennom analyser av sedimentære sekvenser som man henter ut av sedimentprøver fra vann og myrer – såkalte «isolasjonsbassenger». Man kartlegger altså strandforskyvningsforløpet ved å tidfeste når ulike bassenger ble isolert fra havet. Dateringsmetodens nøyaktighet avhenger derfor også av at det er foretatt slike undersøkelser i det aktuelle området og at det har vært en relativt rask landheving i kombinasjon med bratt terreng, slik at det er mulig å spore den tidligere strandlinjen i sedimentprøvene (Mjærum et al. 2021:19; og Romundset 2022). I Agder er det utarbeidet flere strandlinjekurver, blant annet for Arendal-Tvedestrand, Mandalsområdet og Lista-området (se figurer nedenfor), men mange områder mangler fremdeles oppdaterte kurver og data.

Figur 58. Strandlinjekurve for Arendal- og Tvedestrand-området. Mørk grå kurve representerer Tvedestrand, mens lys grå kurve representerer Arendal (Romundset 2018:475).

Figur 59. Strandlinjekurve for Kantén, øst i Mandal (Romundset 2022).

Figur 60. Strandlinjekurve for Lista-området (Romundset et al. 2015:13).

6.5.4 Dendrokronologisk datering

«Dendrokronologi», også kalt «treringdatering» eller «årringdatering», er en metode for å bestemme alderen av tremateriale ved å analysere årringer. Et tre vil ha varierende vekstforhold fra år til år, noe som påvirker tykkelsen på årringen som dannes den sesongen. Innenfor et område hvor vekstvilkårene stort sett er de samme, vil brede og smale årringer, med små variasjoner, følge hverandre på samme måte i alle trestammene i det området (Dendrokronologi 2023).

Ved å måle årringsbredder og sette dem opp grafisk, får man en grunnkurve som viser vekstsesongene og klimatiske variasjoner innenfor et gitt område. Denne grunnkurven vil sammenfalle med grunnkurven fra treverk fra andre områder. Ved å koble sammen flere og flere segmenter av grunnkurver, kan man få en kontinuerlig grunnkurve som strekker seg tusener av år tilbake i tid. I Agder har man en grunnkurve basert på både furustammer og eikestammer, som har en oversikt over de årlige årringsstørrelsene helt tilbake til vikingtid. Denne er koblet sammen med grunnkurver fra andre regioner i Norden og Nord-Europa. I Norge har man en kronologi på årringer fra furu som går minst 1500 år tilbake i tid (Dendrokronologi 2023).

Ved å sammenligne årringene fra en årringsprøve med grunnkurven, enten tatt fra en borreprøve fra en tømmerstokk eller et tverrsnitt av en tregjenstand, vil man få en absolutt datering på når treet ble felt. Fordi årringene er basert på årlige variasjoner, er dette den mest nøyaktige dateringsmetoden innenfor arkeologien og regnes som en svært pålitelig metode. På grunn av at årringene har fanget klimavariasjonene over tid og mengden karbon i atmosfæren, har dendrokronologi blitt brukt til å kalibrere karbondatering som metode, som igjen har blitt brukt til å kalibrere strandlinje- og typologiske dateringer (Dendrokronologi 2023).

AGDER
fylkeskommune

Agder fylkeskommune

Postboks 788 Stoa
NO-4809 Arendal

Besøksadresse Kristiansand:
Tordenskjolds gate 25

Org.nr.: 921 707 134
Bank: 3207.28.74993

Besøksadresse Arendal:
Ragnvald Blakstads vei 1

www.agderfk.no

Ny 420 kV Ertsmyra – Fagrafjell Arkeologisk rapport

Gnr. flere Bnr. flere, Bjerkreim, Gjesdal, Sandnes og Time kommune
Rapport nr. 54, 2025

Generell informasjon

Navn på sak	Ny kV Ertsmyra - Fagrafjell		
Saksnummer	2025/16158	Registreringsår	2025
Saksbehandler	Sikke Viste		
Tiltakshaver	Statnett SF, Pb. 4904 Nydalen, 0423 Oslo		
Feltarbeid utført	22.09.25 – 17.12.25	Ved	Steinar Magnell, Niall Armstrong, Kim Thunheim, Lars S. Sørensen og Monica L. Valle
Etterarbeid utført	1.12.25 – 7.01.26	Ved	Steinar Magnell

Kommune:		Gnr.		Bnr.	
	Bjerkreim		13		1, 2, 4, 5, 7, 9, 11, 12
	Bjerkreim		14		2, 16
	Bjerkreim		38		1, 2, 3, 11
	Bjerkreim		43		1, 2, 3, 5, 6
	Bjerkreim		44		2, 3
	Bjerkreim		52		2, 3, 7
	Bjerkreim		53		2, 3, 4
	Gjesdal		2		2, 3, 6, 19
	Gjesdal		4		5, 7
	Gjesdal		5		2, 5, 14
	Gjesdal		30		1, 4
	Gjesdal		31		3, 4, 7, 14, 16, 25, 38, 44
	Gjesdal		32		1, 2
	Sandnes		31		1, 5
	Time		29		148
	Time		30		17
	Time		31		1,20, 2, 19, 24
	Time		32		1, 2, 3, 8, 11

Faglige konklusjoner:

Automatisk freda kulturminner er påvist innenfor planområdet	Askeladden ID	Type funn
Kulturminner påvist på denne undersøkelsen	338277 338289 338297	Rydningrøyser Rydningrøyser Rydningrøyser
Tidligere kjente kulturminner innenfor planområdet	5150 33852 64638	Gårdsanlegg Gårdsanlegg Gravfelt
Undersøkt med tanke på dispensasjon uten vilkår		

Forord

Kulturavdelingen ved Rogaland fylkeskommune er førsteinstans og den regionale kulturminnemyndigheten. Fylkeskommunen har, med få unntak, det formelle forvaltningsansvaret for alle kulturminner. I tillegg har fylkeskommunen ansvaret for å gjennomføre arkeologiske registreringer av automatisk freda kulturminner.

Etter å ha mottatt en plan gjør fylkeskommunen en faglig vurdering om planen kan komme i konflikt med kjente og ukjente automatisk freda kulturminner. I områder der det er potensial for konflikt, kan det bli nødvendig med en arkeologisk registrering. Med automatisk freda kulturminner menes alle kjente og ukjente kulturminner som dateres til før 1537, samiske kulturminner eldre enn 1917 og stående byggverk eldre enn 1649. Arkeologiske registreringer er hjemlet i Kulturminnelovens § 9, 1. ledd.

I denne rapporten er resultatene fra den arkeologiske registreringen presentert. Rapporten gir opplysninger om arbeidet som ble utført, hvilke typer kulturminner som ble funnet og utstrekningen av disse.

En god oversikt over mange av de vanligste kulturminnene i Norge finnes i boka «Kulturminner i Norge» av Harald Jacobsen og Jørn-R. Follum.

Innhold

1	Sammendrag	5
2	Innledning	6
2.1	Generelt om undersøkelsen	6
3	Metode	6
3.1	Overflatesøk	6
4	Dokumentasjon	7
4.1	Nummerering i felt og rapporten	7
4.2	Innmåling og fotografering	7
4.3	Periodeinndeling	7
5	Undersøkelsen	8
5.1	Sandnes kommune	9
5.2	Time kommune	10
5.3	Gjesdal kommune	12
5.4	Bjerkreim kommune	16
6	Lokalitet ID 338277 – rydningsrøysfelt	18
6.1	Lokalitetsbeskrivelse og strukturer	18
6.2	Datering	19
6.3	Tolkning	19
7	Lokalitet ID 338289 - rydningsrøysfelt	20
7.1	Lokalitetsbeskrivelse og strukturer	20
7.2	Datering	22
7.3	Tolkning	22
8	Lokalitet ID 338297 - rydningsrøysfelt	23
8.1	Lokalitetsbeskrivelse og strukturer	23

8.2	Datering.....	25
8.3	Tolkning.....	25

9 Konklusjon 26

Vedlegg: Fotoliste

Figurliste

Figur 1: Kart som visert planområdet.....	6
Figur 2: Illustrasjon hentet fra Statnetts "Prosjektinfo Ertsmyra-Fagrafjell" presentasjon 28.06.24.	8
Figur 3: Kart som viser planområdet i Sandnes kommune.....	9
Figur 4: Foto av Fagrafjell sett mot nordvest. Deler av ID 5150 (ligger til høyre for skogområdet sentralt i bildet). Bildet er tatt ca. ved mastepunkt 174 (Foto: 119).	9
Figur 5: Kart som viser planområdet i Time kommune.....	10
Figur 6: Traséen sett mot sørøst og mastepunkt 170, fra mastepunkt 171. Landskapet på bildet er generelt representativt for landskapet traséen krysser i Time kommune. (Foto: 115).	11
Figur 7: Kart som viser planområdet i Gjesdal kommune.....	12
Figur 8: Nes på sørsiden av Øygardsvatnet i Gjesdal kommune. Mastepunkt 166 er planlagt i forkant av grantreet midt i bildet. (Foto: 18).	13
Figur 9: Strandsonen nedenfor flaten på neset. (Foto: 96).....	13
Figur 10: Kart som viser neset i Øygardsvatnet og ID 64638 med mastepunkt 165 i kanten av lokaliteten i nord.	14
Figur 11: Kart som viser ID 14469, Yøysabergets, utstrekning etter kontrollregistrering. Kartet viser også den tidligere utstrekningen da den lå delvis innenfor plangrensen.	15
Figur 12: Kart som viser planområdet i Bjerkreim kommune.....	16
Figur 13: Kart som viser plasseringen av ID 33852 rett under traséen.....	17
Figur 14: Kart som viser rydningsrøysfeltet ID 338277.	18
Figur 15: Foto av deler av røysfeltet. Stikkstangen til venstre i bildet står på 338277-1, mens arkeologen bak i bildet måler inn 338277-2. (Foto: 17).	19
Figur 16: Kart som viser rydningsrøysfeltet ID 338289 og plasseringen innenfor traséen, samt nærheten til mastepunkt 155.....	20
Figur 17: Luftfoto av ID 338289.	21
Figur 18: Røysa 338289-1 sett mot øst. Med unntak av den store steinen i midten så er røysa representativ for de øvrige røysene på feltet. (Foto: 11).	22
Figur 19: Kart som viser rydningsrøysfeltet ID 338297.	23
Figur 20: Luftfoto av ID 338297.	24
Figur 21: Røys 338297-2 fremst i bildet med 338297-4 og området med 5 og 6 lengst bak i bildet. (Foto: 108).	25

Tabelliste

Tabell 1: Tabell som viser nummereringssystem brukt i felt og rapport.....	7
Tabell 2: Periodeinndeling brukt i rapporten.	7

1 Sammendrag

Registreringen ble gjennomført over 13 dager i perioden 22. september og 17. desember i 2025. På undersøkelsen ble nesten hele traséen gått over. De områdene som ikke ble gått over var for det meste i terreng som ikke hadde potensial for automatisk freda kulturminner, men det var også noen områder som overlappet med områder undersøkt på tidligere prosjekter.

På tidspunktet undersøkelsen startet krysset traséen fem tidligere kjente kulturminner. Gårdsanlegget ID 5150, i Sandnes kommune, det uavklarte gardfare/forsvarsanlegget ID 24791 i Time kommune, gårdsanlegget ID 14469 og gravfeltet ID 64638 i Gjesdal kommune og gårdsanlegget ID 33852 i Bjerkreim kommune.

Den en uavklarte ID 24971 ble kontrollregistrert og det ble ikke gjenfunnet slik det fremstod i beskrivelsen. Lokaliteten ble derfor endret fra uavklart til uten vern.

Før undersøkelsen krysset også traséen gårdsanlegget ID 14469, men en kontrollregistrering av lokaliteten resulterte i at den ble innsnevret slik at den ikke lenger ligger innenfor traséen.

De tre øvrige lokalitetene som var det ingen endring i med hensyn til traséen.

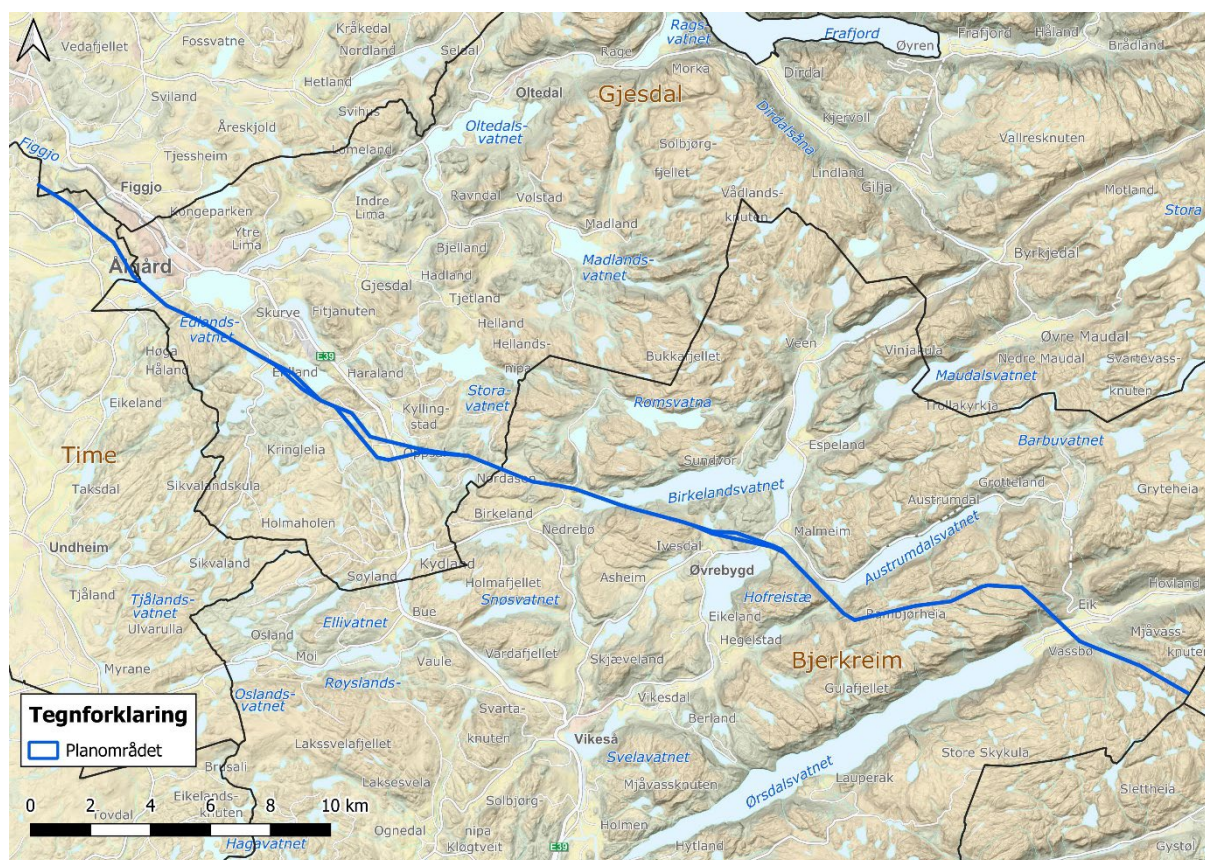
Innenfor traséen ble det påvist tre nye rydningsrøyslokaliteter, ID 338277 i Time kommune, 338289 og 338297 i Gjesdal kommune.

2 Innledning

2.1 Generelt om undersøkelsen

Bakgrunnen for saken er Statnetts planer om oppgradering av 330 kV kraftnett mellom Ertsmyra transformatorstasjon i Sirdal kommune, Agder fylke og Fagrafjell transformatorstasjon i Time kommune, Rogaland fylke.

Traséen krysser flere kjente automatisk freda kulturminner og Rogaland fylkeskommune har vurdert at det også er potensiale for funn av ytterligere automatisk freda kulturminner i store deler av traséen. Det ble derfor varslet, i brev av 31.01.25, at det vil være behov for arkeologiske registreringer i deler av traséen, jf. Kulturminnelovens § 9, undersøkelsesplikten.

Figur 1: Kart som visert planområdet.

3 Metode

3.1 Overflatesøk

Ved overflatesøk blir det gjort en systematisk gjennomgang av området for å finne freda kulturminner som er synlige på markoverflaten. Overflatesøk kan også være et ledd i planleggingen av registrering med sjaktning og/eller prøvestikking. Eksempel på synlige kulturminner er røyser, gardfar, geiler, tufter, helleristninger, kullgroper, jernvinneanlegg, bygdeborger, hulveier og fangstanlegg.

4 Dokumentasjon

4.1 Nummerering i felt og rapporten

Nummereringen av strukturerer, funn, prøver ol. følger et fast system. Under er en tabell som

Foto	Foto nr.	Forklaring
AGOL/felt	NN 01	NN (initialer ark.) + løpende nr. (01-09, deretter 10, 11 osv)
Arkiv (rapport)	2024_1234 (1)	Saksnummer + (løpende nr.), for arkiv. Løpende nummer i rapporten.

Tabell 1: Tabell som viser nummereringssystem brukt i felt og rapport.

4.2 Innmåling og fotografering

Innmålingsutstyret som ble brukt var mobiltelefonens interne GPS. Denne har en nøyaktighet på ca. 2 – 8 m. Det eneste som har blitt målt inn på undersøkelsen er punktene for foto.

De fleste bildene fra undersøkelsen er tilgjengelige i fylkeskommunens Innsynskart for arkeologiske registreringer. Alle bilder som er tatt på undersøkelsen er arkivert hos Rogaland fylkeskommune. En full oversikt over bilder finnes i fotolisten i slutten av rapporten.

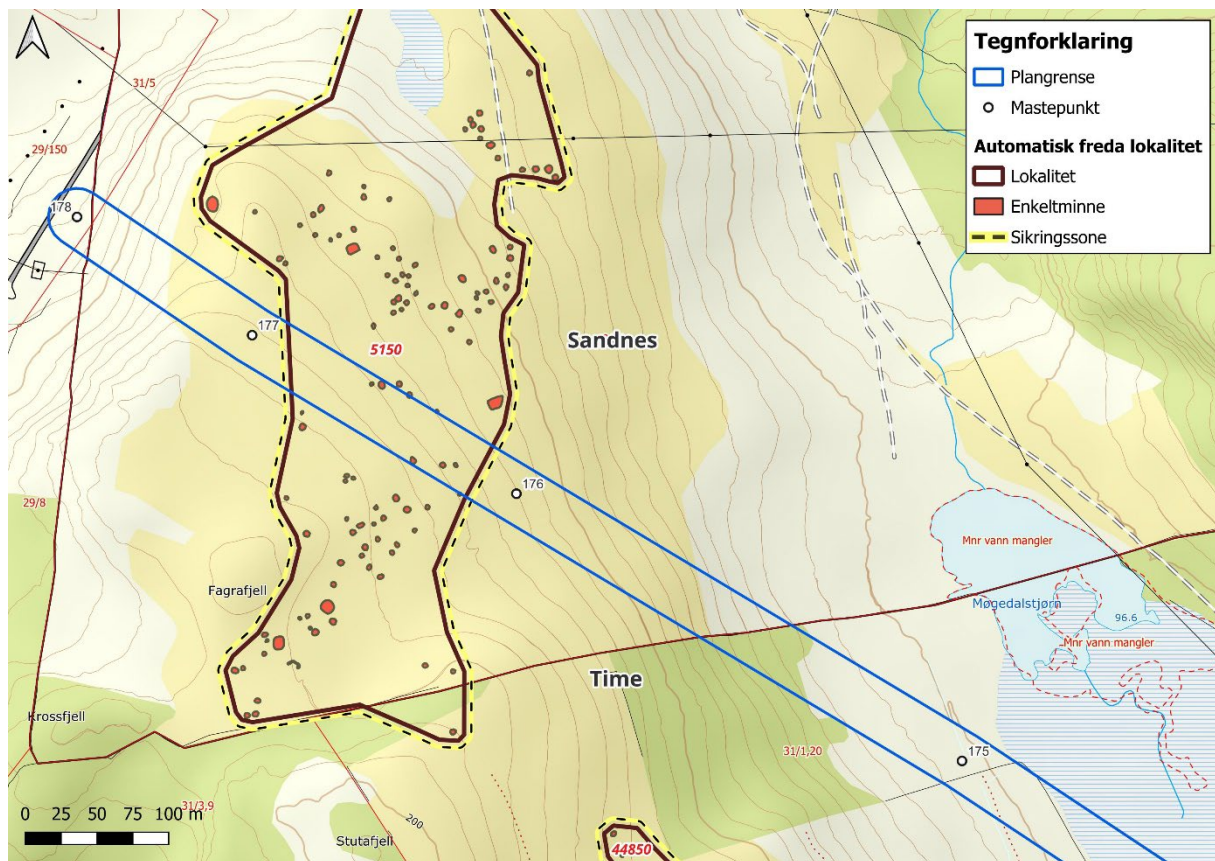
4.3 Periodeinndeling

Hovedperiode	Underperiode	BP (ukalibrert)	f. Kr / e. Kr (kalibrert)
Eldre steinalder (mesolitikum)	Tidligmesolitikum	10000 – 9000 BP	9200 – 8100 f. Kr
	Mellommolitikum	9000 – 7500 BP	8100 – 6400 f. Kr
	Senmesolitikum	7500 – 5200 BP	6400 – 4000 f. Kr
Yngre steinalder (neolitikum)	Tidligneolitikum	5200 – 4700 BP	4000 – 3300 f. Kr
	Mellomneolitikum A	4700 – 4100 BP	3300 – 2600 f. Kr
	Mellomneolitikum B	4100 – 3800 BP	2600 – 2300 f. Kr
	Senneolitikum	3800 – 3500 BP	2300 – 1800 f. Kr
Eldre bronsealder	Periode I – III	3500 – 2900 BP	1800 – 1200 f. Kr
Yngre bronsealder	Periode IV – VI	2900 – 2440 BP	1200 – 500 f. Kr
Eldre jernalder	Førromersk jernalder	2440 – 2010 BP	500 – 0 f. Kr
	Romertid	2010 – 1680 BP	0 – 400 e. Kr
	Folkevandringstid	1680 – 1500 BP	400 – 570 e. Kr
Yngre jernalder	Merovingertid	1500 – 1210 BP	570 – 800 e. Kr
	Vikingtid	1210 – 1000 BP	800 – 1050 e. Kr
Middelalder	Tidlig middelalder		1050 – 1130 e. Kr
	Høymiddelalder		1130 – 1350 e. Kr
	Senmiddelalder		1350 – 1537 e. Kr
Nyere tid	Etterreformatorisk tid		1537 e. Kr - d.d.

Tabell 2: Periodeinndeling brukt i rapporten.

5.1 Sandnes kommune

Figur 3: Kart som viser planområdet i Sandnes kommune.

Planområdet i Sandnes kommune består kun av et lite område, på gnr./bnr. 31/1, rundt Fagrafjell. Deler av dette området har blitt undersøkt ved flere tidligere anledninger, blant annet ved tidligere kraftlinjesaker. Traséen er bare så vidt innom 31/5, men det var ikke av betydning.

Automatisk freda lokaliteter innenfor traseen i Sandnes:

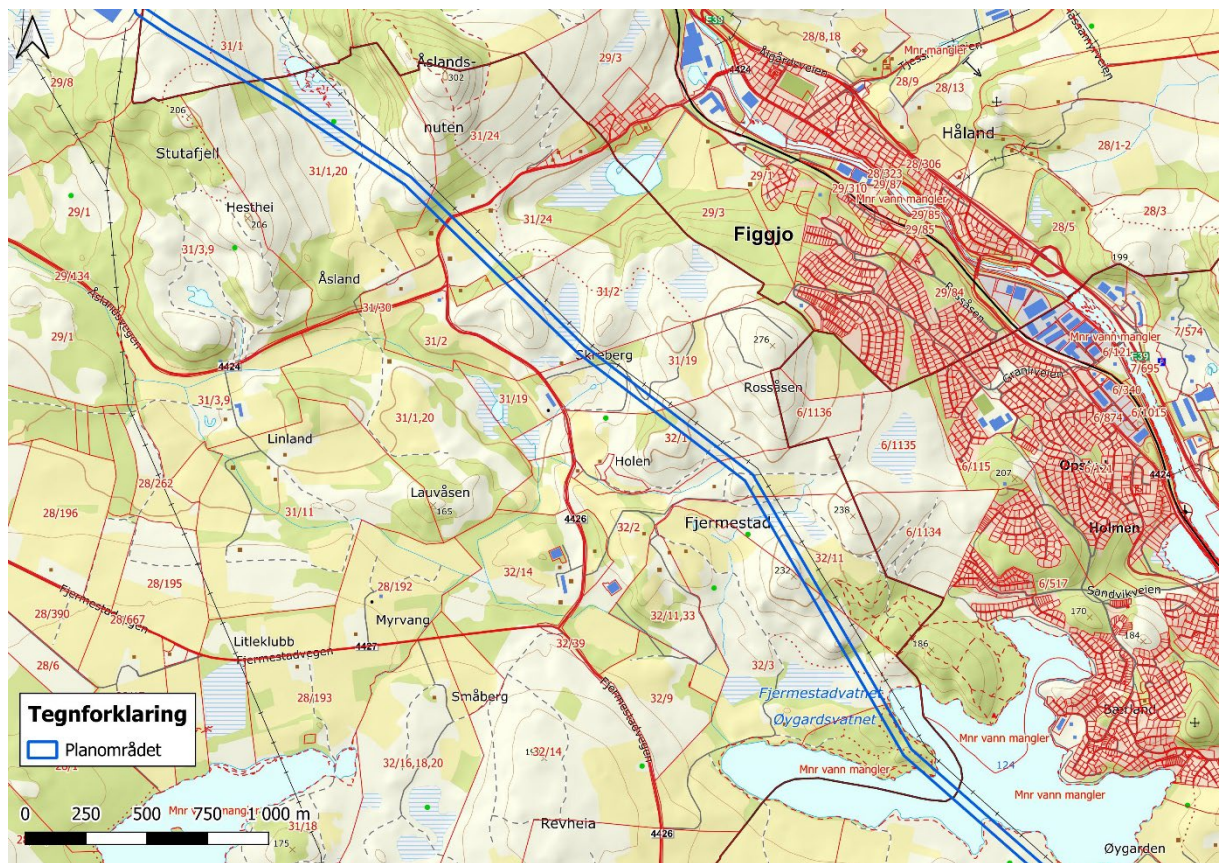
ID 5150: Gårdsanlegg

Området trassen går i består av beitemark. Fra kommunegrensa med Time stiger traséen bratt opp mot nordvest før den går bratt ned berget mot Fagrafjell trafo. Traséen krysser i den sørlige enden av den tidligere kjente lokaliteten ID 5150. Lokaliteten, som er en sammenslåing av mange mindre lokaliteter, ligger over et stort område på Fagrafjell, og består av en rekke gravrøyser, rydningsrøyser, tufter, gardfar, stakketufter. Traséen går over et område der det kun er påvist røyser. Begge mastepunktene som er planlagt i Sandnes, 176 og 177 er plassert utenfor lokaliteten, ca. 20-25 m fra sikringssonen (se fig. 3).

Figur 4: Foto av Fagrafjell sett mot nordvest. Deler av ID 5150 (ligger til høyre for skogområdet sentralt i bildet). Bildet er tatt ca. ved mastepunkt 174 (Foto: 119).

5.2 Time kommune

Figur 5: Kart som viser planområdet i Time kommune.

Planområdet i Time kommune strekker seg fra grensa til Sandnes, ved Fagrafjell, i nord til Øygardsvatnet og grensa til Gjesdal i sør. Traséen krysser 12 ulike gnr./bnr., og et variert landskap.

Lengst mot nord ligger kommunegrensa mot Sandnes, og her er landskapet en fortsettelse av ryddet beitemark og litt planteskog. Terrenget faller svakt mot sørøst og på det laveste ligger det et større myrområde før terrenget stiger bratt opp en bergvegg mot den sørlige delen av Åslandsknuten. I det høyere liggende området flater terrenget noe ut og det er ryddet beite. Flaten ligger innenfor den tidligere uavklarte lokaliteten ID 24971, gardfar. Lokaliteten ble kontrollregistrert og det ble ikke funnet tegn til det gardfaret som var beskrevet i lokalitetsbeskrivelsen. Det var heller ikke tegn til noe gardfar som gikk langs ytterkanten av lokalitetsavgrensningen. Den ble derfor endret fra uavklart til uten vern.

På flaten ble det funnet tre nye rydningsrøysere. Rett sørvest for flaten ligger det tidligere registrerte rydningsrøysfeltet ID 5354. Flere av røysene på dette feltet er ganske like røysene på flaten. På den samme flaten som røysene ble funnet gikk det også en grøft med en voll på den siden av grøften som lå ut mot helningen på terrenget i sør. Grøften ble tolket som moderne.

Øst for flaten det igjen faller bratt ned mot sørøst, gjennom et skogområde, og ned til Åslandsvegen. Derfra går traséen over et område med dyrket mark før det går over i kupert

Automatisk freda lokaliteter innenfor traseen i Time:

ID 338277: Røysfelt

utmark/beitemark, med småfjell og åser med flere myrområder i de lavereliggende partiene. Lengst mot sør går traséen over Refsnes, et skogkledt turområde, som ligger ut i Øygardsvatnet. Langs dette strekket passerer traséen tett på den tidligere kjente rydningsrøyslokaliteten ID 44851. Lokaliteten ble befart i forbindelse med undersøkelsene og det ble ikke gjort observasjoner som skulle tyde på at lokaliteten strekker seg videre i retning av traséen. Traséen passerer også en rekke andre automatisk freda lokaliteter, men ingen ligger like nærme som ID 44851.

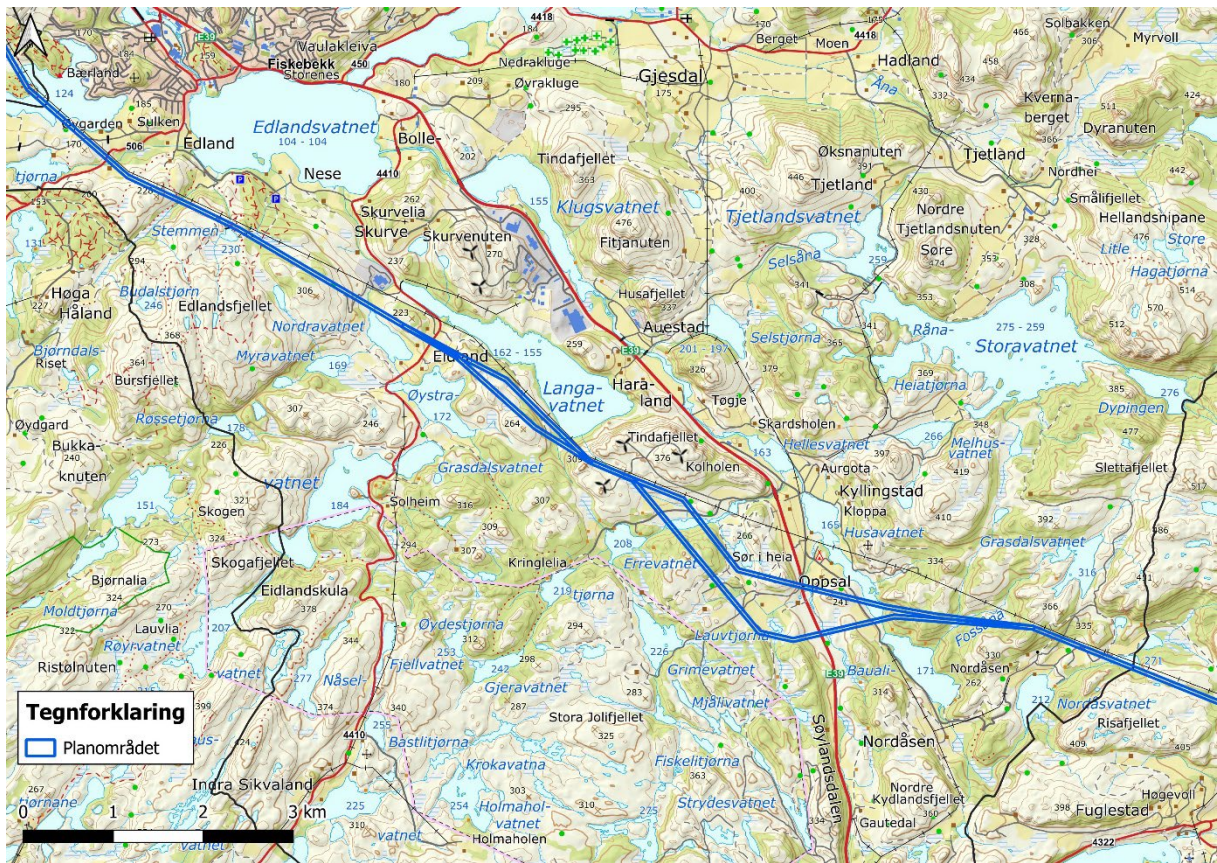

Figur 6: Traséen sett mot sørøst og mastepunkt 170, fra mastepunkt 171. Landskapet på bildet er generelt representativt for landskapet traséen krysser i Time kommune. (Foto: 115).

Flere steder gjennom hele traséen i Time var det steingjerder som ikke ligger langs dagens eiendomsgrenser. Ingen av disse steingjerdene ble tolket som forhistoriske. Det ble også observert moderne rydningsrøys og tufter innenfor traséen. Ettersom alle disse kulturminnene ble ansett som nyere tids kulturminner ble de ikke målt inn.

Det ble funnet tre nye røysere i Time kommune. Røysene ble funnet på den overnevnte flaten som ligger innenfor ID 24971, men røysene ble tolket som en egen lokalitet og har fått ID 338277. For nærmere beskrivelse av lokaliteten se kap. 6.

5.3 Gjesdal kommune

Figur 7: Kart som viser planområdet i Gjesdal kommune.

Planområdet i Gjesdal kommune strekker seg fra Øygardsvatnet i nord til området rundt Nordåsen og Nedre Tvitjørna i sør. Traséen krysser 27 gnr./bnr., i og likhet med Time kommune så er landskapet variert.

Lengst mot nord går traséen over et nes som stikker ut i Øygardsvatnet. Terrenget her relativt flatt og består av beitemark og det er stedvis fuktig med en del gresstuster. Rundt neset ligger en gammel strandsone som på undersøkelsen var overgrodd med gress. Eldre flyfoto viser at dette området i perioder både har vært helt vegetasjonsfritt og under vann. På neset ligger mastepunkt 166 og området rundt mastepunktet har potensial for steinalderfunn. Det bør gjennomføres prøvestikking ved det planlagte mastepunktet (se fig. 8, 9 og 10).

Automatisk freda lokaliteter innenfor traseen i Gjesdal:

ID 64638: Gårdsanlegg

ID 338289: Rydningsrøysfelt

ID 338297: Rydningsrøysfelt

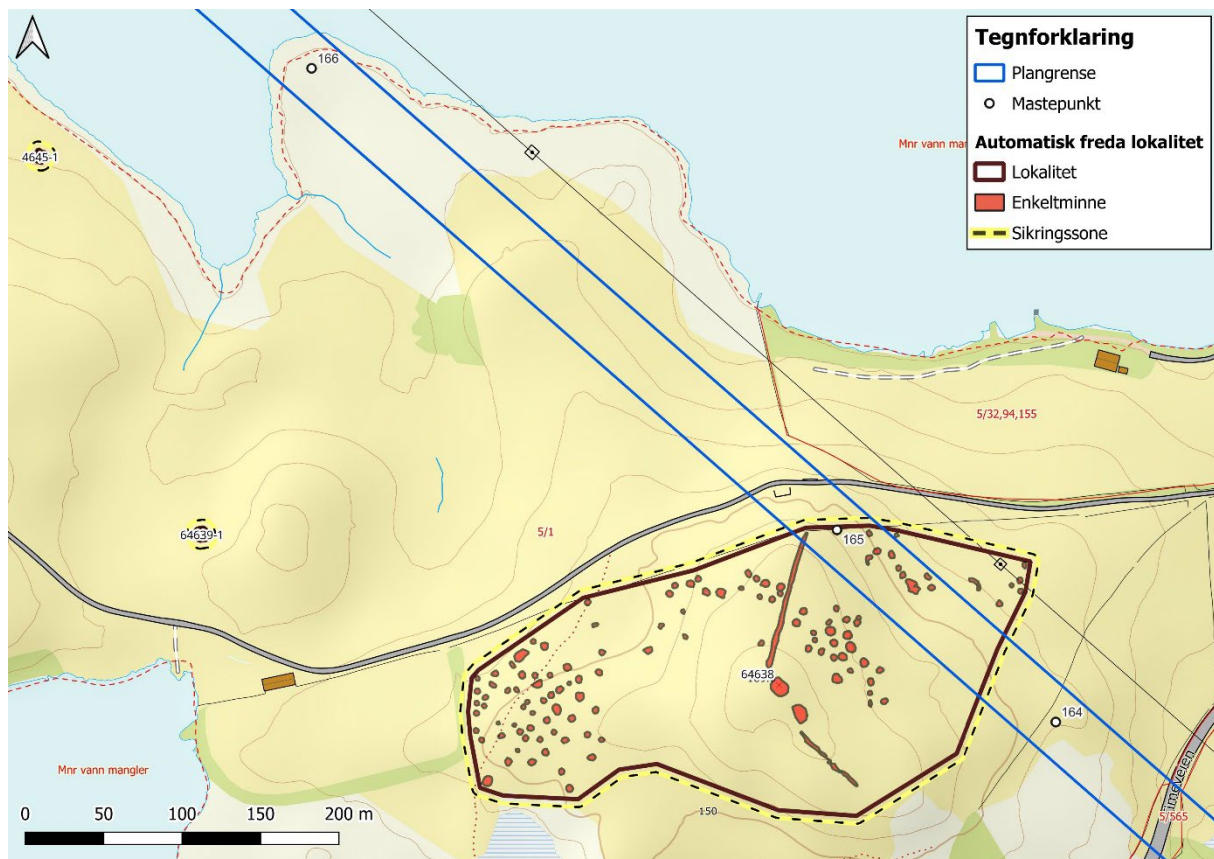

Figur 8: Nes på sørsiden av Øygardsvatnet i Gjesdal kommune. Mastepunkt 166 er planlagt i forkant av grantreet midt i bildet. (Foto: 18).

Figur 9: Strandsonen nedenfor flaten på neset. (Foto: 96).

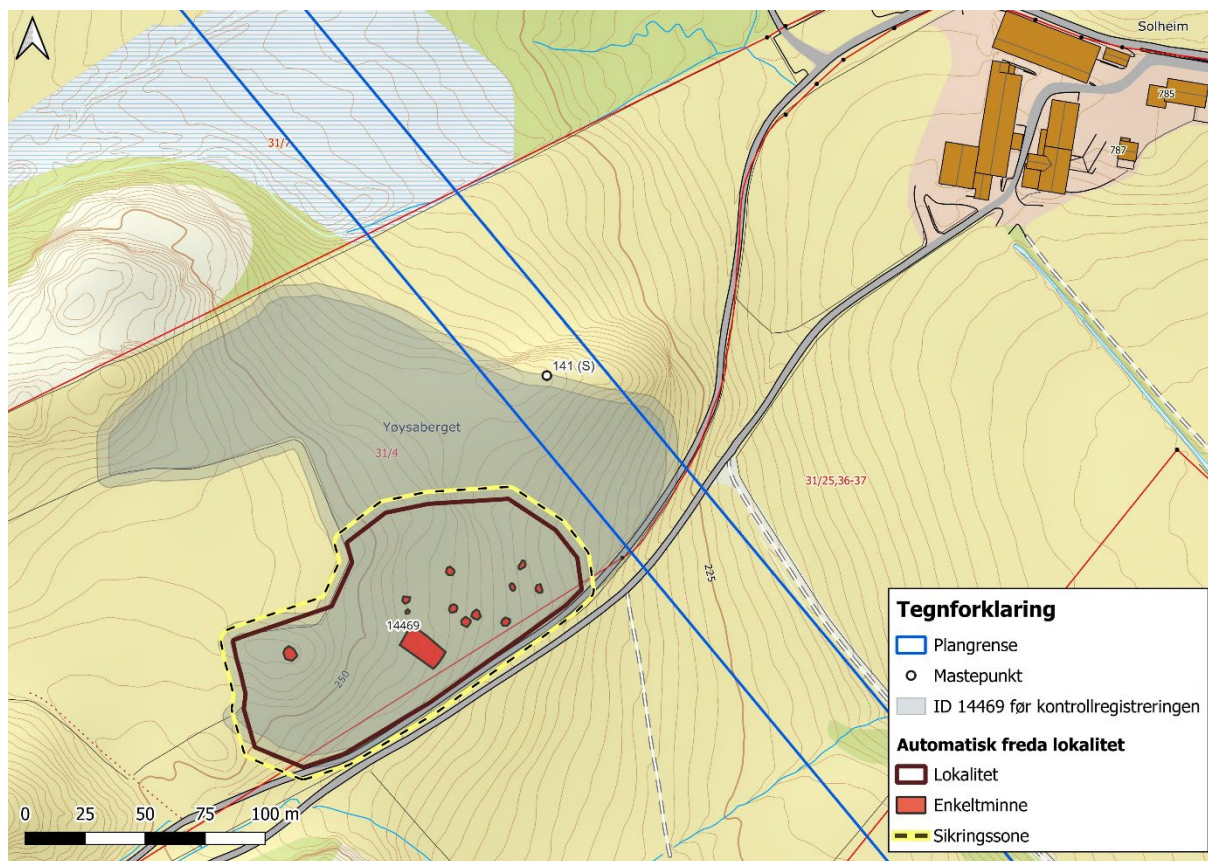
Fra neset går traséen videre over beitemark. Terrenget stiger gradvis mot sørøst til traséen krysser en svak østvendt helning. I denne helningen ligger den østlige delen av det tidligere registrerte røysfeltet ID 64638. Lokaliteten ble kontrollregistrert av Rogaland fylkeskommune i 2019 og det ble ikke gjort en ny kontrollregistrering av lokaliteten ved denne undersøkelsen. Under feltarbeidet var planlagt plassering av mastepunkt 165 rett innenfor lokaliteten i nord, men plasseringen var ikke i direkte konflikt med noen av enkeltminnene (se fig. 10).

Figur 10: Kart som viser neset i Øygardsvatnet og ID 64638 med mastepunkt 165 i kanten av lokaliteten i nord.

Fra lokaliteten faller terrenget ned mot sørøst og traséen krysser et myrområde før terrenget igjen stiger og går over i kupert delvis ryddet beitemark og småfjell med kystlynghei og myrete områder. Dette landskapet fortsetter helt frem til traséen kommer til området der den krysser Sikvalandsvegen, hvor det på hver side av veien her er det fulldyrket mark. Deretter går terrenget igjen over til kupert delvis ryddet beitemark og småfjell med kystlynghei og myrete områder. Først når traséen kommer til Solheim endres landskapet igjen og går over til en blanding av fulldyrket jord med enkelte områder av delvis ryddet kupert beitemark.

Ved Solheim krysser traséen det tidligere registrerte gårdsanlegget på Yøysaberget, ID 14469. Lokaliteten ble først registrert i 1971. Ved undersøkelsen hadde ikke lokaliteten kartfestede enkeltminner og den ble kontrollregistrert. Lokaliteten skal ha bestått av 15 dokumenterte enkeltminner og det var antydning av det kunne ligge flere rydningsrøyer i området. Ved undersøkelsen ble det funnet elleve enkeltminner. Alle enkeltminnene lå innenfor den eksisterende lokalitetsavgrensningen, med de var samlet i den sørvestlige delen. Størrelsen på lokaliteten ble derfor redusert slik at den nå kun omfatter området med synlige enkeltminner. Det er usikkert hvorfor lokaliteten har hatt så stor utstrekning tidligere, men ingen ting tydet på at det har ligget enkeltminner i den nordlige og østlige delen. I vest, sentralt på lokaliteten har det, etter den opprinnelige registreringen, blitt dyrket opp et område som har ført til at lokalitetens avgrensning har blitt redusert.

Figur 11: Kart som viser ID 14469, Yøysabergets, utstrekning etter kontrollregistrering. Kartet viser også den tidligere utstrekningen da den lå delvis innenfor plangrensen.

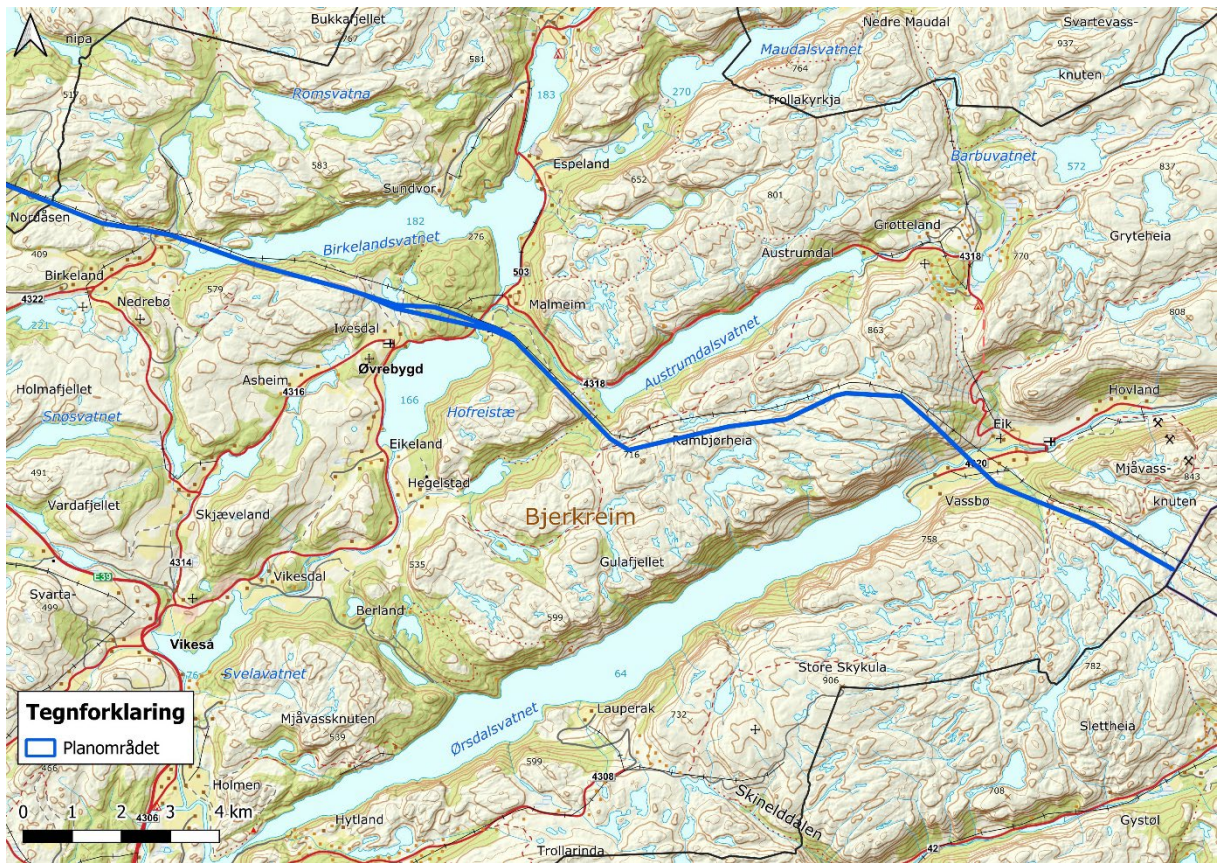
Mastepunkt 141 (S) var planlagt i kanten av sikringssonen nord på lokaliteten, men etter innskrenkningen av lokaliteten ligger punktet nå utenfor ny lokalitetsavgrensning og sikringssone (se fig. 11).

Fra Solheim og til kommunegrensa mot kommunegrensa mot Bjerkreim går traséen østover. Frem til der den krysser over Husavatnet består landskapet primært av kupert delvis ryddet beitemark og dyrket mark. På østsiden av Husavatnet går landskapet over til skogkledde småfjell og knauser. Enkelte lavereliggende områder består av myr, samt at traséen krysser elven Fossåna. Ved Nordåsen er det igjen ryddet beitemark, helt frem til kommunegrensa.

Flere steder gjennom hele traséen i Gjesdal var det steingjerder som ikke ligger langs dagens eiendomsgrenser. Ingen av disse steingjerdene ble tolket som forhistoriske. Det ble også observert moderne rydninger/rydningsrøys og tufter innenfor traséen. Ettersom alle disse kulturminnene ble ansett som nyere tids kulturminner ble de ikke målt inn.

Det ble gjort funn av to nye rydningsrøysfelt i Gjesdal. Det ene, ID 338289, ligger tett på mastepunkt 155 og like sørvest for IVAR sitt vannbehandlingsanlegg ved Langavatnet, mens det andre, ID 338297, ligger på Solheim, ca. 400 m nordvest for gårdsanlegget på Yøysaberget. For nærmere beskrivelse av lokaliteten se kap. 7 og 8.

5.4 Bjerkreim kommune

Figur 12: Kart som viser planområdet i Bjerkreim kommune.

Planområdet i Bjerkreim strekker seg fra fjellområdet øst for Nordåsen og helt til fylkesgrensa mot Agder, i fjellområdet sørøst for Ørdsdalen. Traséen krysser 29 gnr./bnr., og går i et variert landskap.

Fra kommunegrensa mot Gjesdal går traséen over et fjellområde som består av lave bjørketrær og myrområder. Etter fjellpartiet faller terrenget ned mot øst til Birkeland. Landskapet går over til å bli kupert ryddet beitemark og dyrket mark. Dette strekker seg helt frem til traséen krysser Birkelandsvatnet.

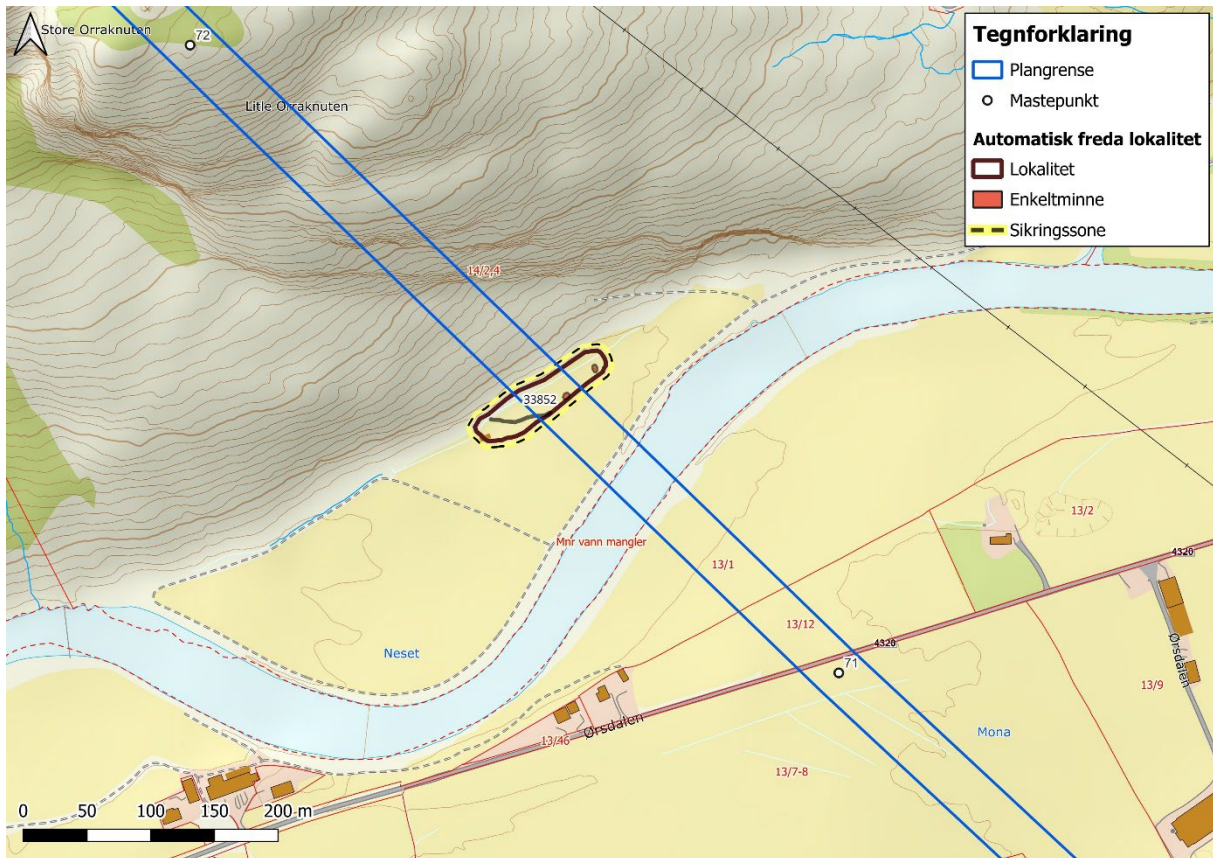
Området rundt mastepunkt 122 er tidligere undersøkt av Rogaland fylkeskommune i 2021, i forbindelse med detaljregulering for drikkevann i Bjerkreimsvassdraget (saksnr. 2020/6761). Det ble derfor ikke gjort noen ny vurdering av de overlappende planområdene.

På sørsiden av vannet går traséen igjen over til bratt skogkledt fjell før det kommer Ivesdal og et lite parti med fuktig ryddet beitemark, på sørsiden av Heimretjørni. Herfra stiger terrenget igjen og går over et skogkledt fjell. Traséen går bratt opp og relativt bratt ned igjen mo Malmeimsåna og Malmeim. På Malmeim er landskapet primært fulldyrket jord og fuktige områder som ikke er dyrket opp. Fra Malmeim går traséen igjen opp i fjellet. Først går traséen mot sørøst over skogkledt fjell. Ved Ormeli krysser traséen et smalt dalføre som strekker før det igjen stiger bratt opp mot snauffjellet på Rambjørheia, nord for Ørdsalsvatnet.

Lokaliteter innenfor traseen i Bjerkreim:

ID 33852: Gårdsanlegg

Ved Hellervatnet dreier traséen ned fra fjellet og krysser Ørsdalen i sørøstlig retning. Intill fjellet, på et lite område kalt Neset, nord i dalen krysser traséen det tidligere registrerte gårdsanlegget ID 33852. Lokalteten ble kontrollregistrert og gardfaret samt de to røysene som var tolket som gravrøysler ble trolig gjenfunnet. Det ble observert flere rydninger innenfor lokaliteten, men alle var av en slik art at de ikke synes å være forhistoriske. Det er ikke planlagt master som vil komme i konflikt med lokaliteten (se fig. 13).

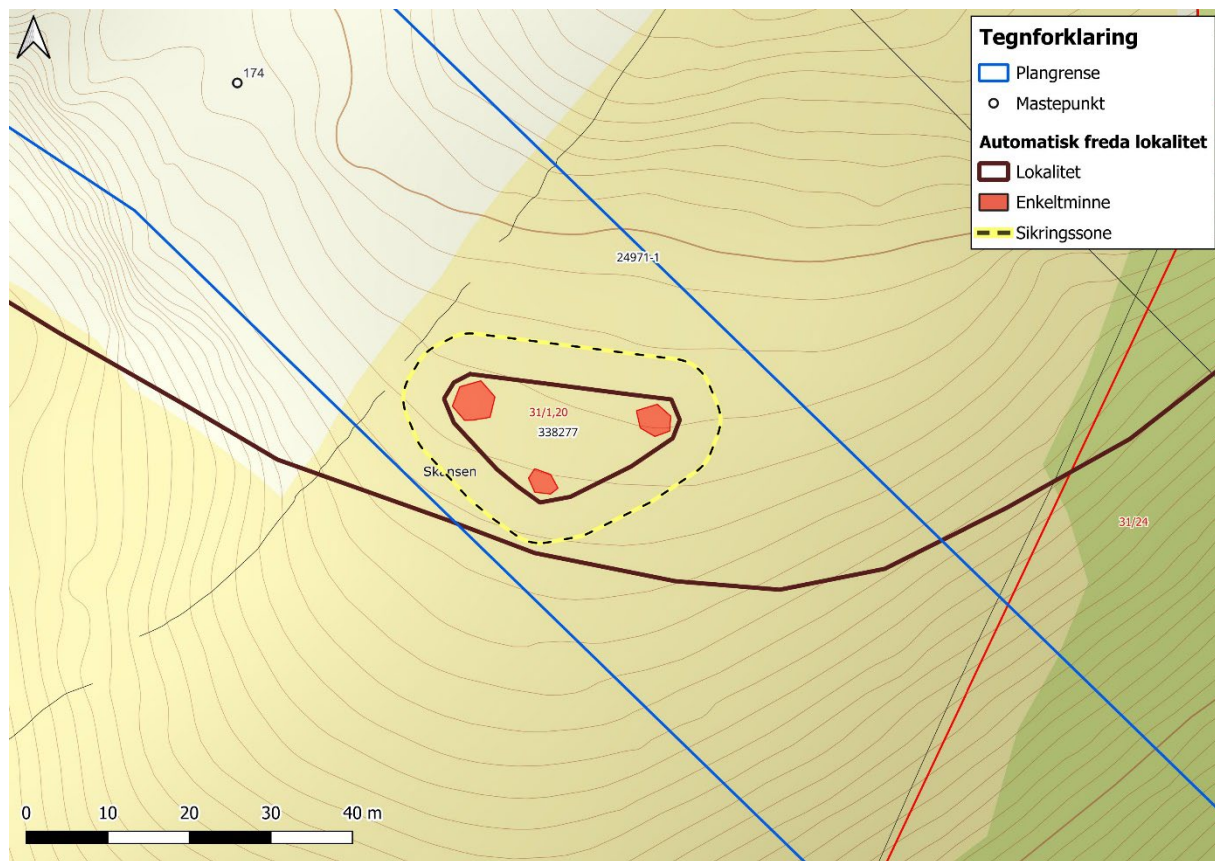
Figur 13: Kart som viser plasseringen av ID 33852 rett under traséen.

Nede i Ørsdalen består landskapet av fulldyrket jord og ryddet beitemark. Det er planlagt et mastepunkt, 71, nede i dalen, men det er ikke potensial for kulturminner på jordet der den skal stå. Lufffoto far 2022 viser at området omvendt/nydyrket.

Fra Ørsdalen stiger terrenget igjen mot sørøst. Først opp en bratt skogkledt fjellside før traséen krysser et stølsområde, men den går i et dalføre og kommer ikke i direkte konflikt med gamle stølsvoller. Deretter går traséen over et kupert fjellområde og inn i Agder fylke. De lavere liggende områdene er bevokst med lav vegetasjon og bjørkeskog, mens de høyere liggende er stort sett uten vegetasjon.

Fleire steder gjennom hele traséen i Bjerkreim var det steingjerder som ikke ligger langs dagens eiendomsgrenser. Ingen av disse steingjerdene ble tolket som forhistoriske. Det ble også observert moderne rydninger/rydningsrøysler og tufter innenfor traséen. Ettersom alle disse kulturminnene ble ansett som nyere tids kulturminner ble de ikke målt inn.

6 Lokalitet ID 338277 – rydningsrøysfelt

Figur 14: Kart som viser rydningsrøysfeltet ID 338277.

6.1 Lokalitetsbeskrivelse og strukturer

Lokaliteten ligger på en ryddet flate sør for Åslandsnuten. Fra flaten faller terrenget mot sør, vest og øst. I nord stiger terrenget opp mot Åslandsnuten. Lokaliteten består av tre rydningsrøysjer av litt ulik karakter.

338277-1

Røysen er den største og ligger lengst vest på lokaliteten. Den er helt rund, har en tydelig hvelving og er nesten helt overgrodd av gress, men har enkelte synlige stein. Den måler ca. 5 meter i diameter og har en høyde på rundt 20-30 cm.

338277-2

Røysen er den nest største røysen ligger lengst øst på lokaliteten, ca. 18 meter øst for 338277-1. Røysen er helt rund og har en tydelig hvelving. Den er helt overgrodd og ingen stein synes, men stikking med jordbor viste at den var oppbygget med stein. Den måler ca. 4 meter i diameter og har en høyde på rundt 20-30 cm.

Nøkkeldata for ID 338277

Gnr/bnr.: 31/1,20

Størrelse: ca. 290 m²

Antall strukturer: 3

Datering: Jernalder

338277-3

Røysen ligger omtrent midt mellom de to andre og ca. 7 meter lenger mot sør. Den skiller seg mest fra de to andre ved at den virker å være en rekke stein som er ryddet inntil og oppå en større jordfast stein. Formen på røysa er noe mer ujevn enn de to andre og måler ca. 4 x 3 meter og har en høyde på ca. 20-30 cm.

Figur 15: Foto av deler av røysfeltet. Stikkstangen til venstre i bildet står på 338277-1, mens arkeologen bak i bildet måler inn 338277-2. (Foto: 17).

6.2 Datering

Dateringen av røysene er basert på typologi. Denne type rydningsrøyser er vanlige i jernalder, men utover det er det vanskelig å tidfeste noe nærmere.

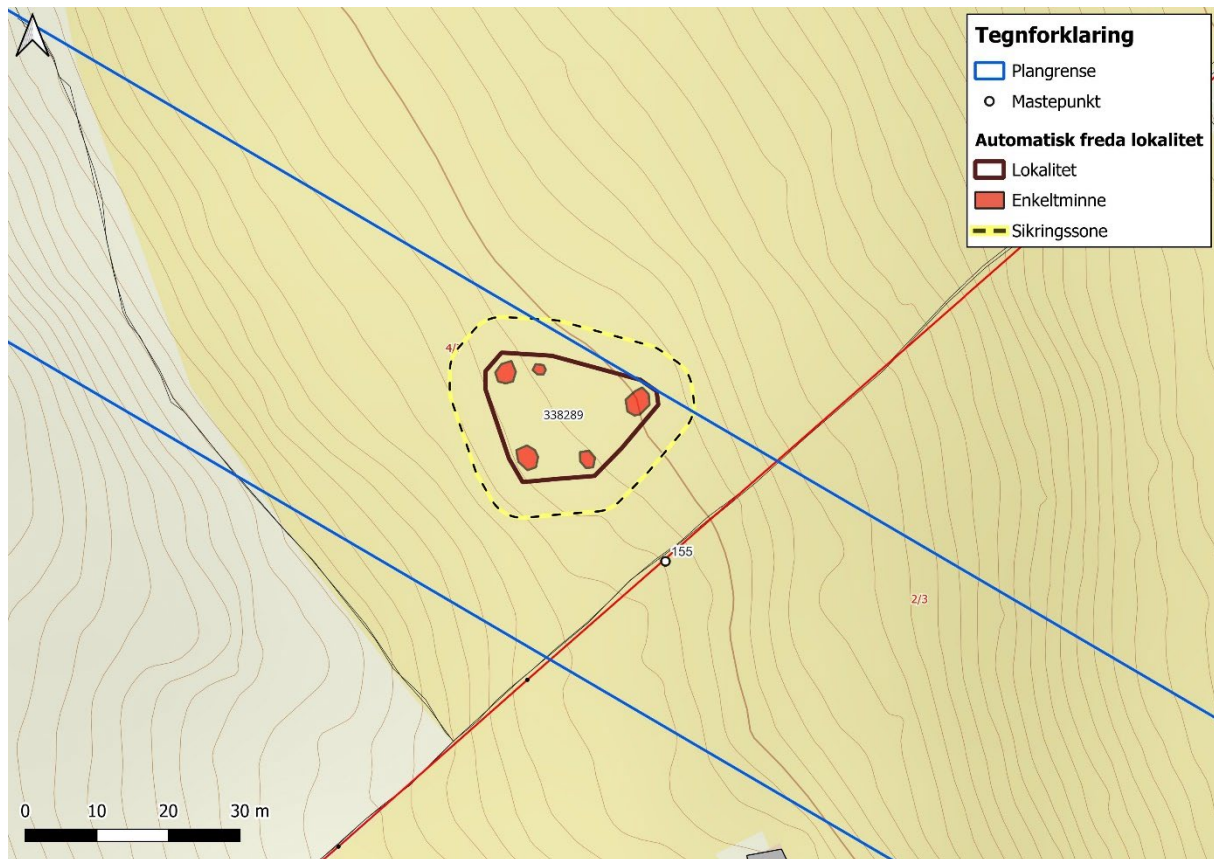
6.3 Tolkning

Plasseringen av røysene, på en flate med god utsikt mot sør og øst, skulle tilsi at det kunne vært gravrøyser. Likevel virker det mer naturlig å tenke seg at dette er rydningsrøyser. Flaten de ligger på er tydelig ryddet. 338277-3 fremstår som en samling av stein på og inntil en større jordfast stein enn en konstruert røys. De to andre ligner på enkelte av rydningsrøysene som ligger på ID 5354.

Det ligger tre gravrøyser innenfor en radius av ca. 170 meter og alle disse er betydelig større enn røysene på denne lokaliteten.

7 Lokalitet ID 338289 - rydningsrøysfelt

Figur 16: Kart som viser rydningsrøysfeltet ID 338289 og plasseringen innenfor traséen, samt nærheten til mastepunkt 155.

7.1 Lokalitetsbeskrivelse og strukturer

Lokaliteten ligger på en liten ryddet flate i et terreng som faller ned mot øst. Mastepunkt 155 ligger ca. ti meter sørøst for sikringssonen til lokaliteten.

Lokaliteten består av fem rydningsrøysler anlagt rundt en ryddet flate i midten. Flaten er ikke helt ryddet for stein, men sammenlignet med området rundt er det merkbart færre stein i området mellom røysene. Røysene varierer noe i både størrelse og utforming. (Ved registrering av lokaliteten i kulturminnedatabasen

Askeladden ble en røys lagt inn to ganger slik at lokaliteten hadde seks enkeltminner. Dette ble senere rettet opp i og derfor er det et hopp i nummereringen av røysene).

338289-1

Røysen ligger lengst øst på lokaliteten. Den er sirkulær og har en jordfast stein på ca. 80 cm i midten. I NØ og SV er det større jordfaste stein. Røysen er fremstår som flat og delvis overgrodd med noe synlig stein. De fleste steinene har en diameter på ca. 15-30 cm. Klart avgrenset, men lite synlig i terrenget. Den måler ca. 2,5 meter i diameter. Høyde 10-20 cm.

Nøkkeldata for ID 338289

Gnr/bnr.: 4/7

Størrelse: ca. 311 m²

Antall strukturer: 5

Datering: Jernalder

338289-3

Røysen ligger ca. åtte meter sørvest for 338289-1. Den er anlagt i et område det virker å ligge en del stein naturlig i bakken. Den er for det meste overgrodd, men noen stein er synlige. Den er sirkulær og måler ca. 2 meter i diameter og har en høyde på 10-20 cm.

338289-4

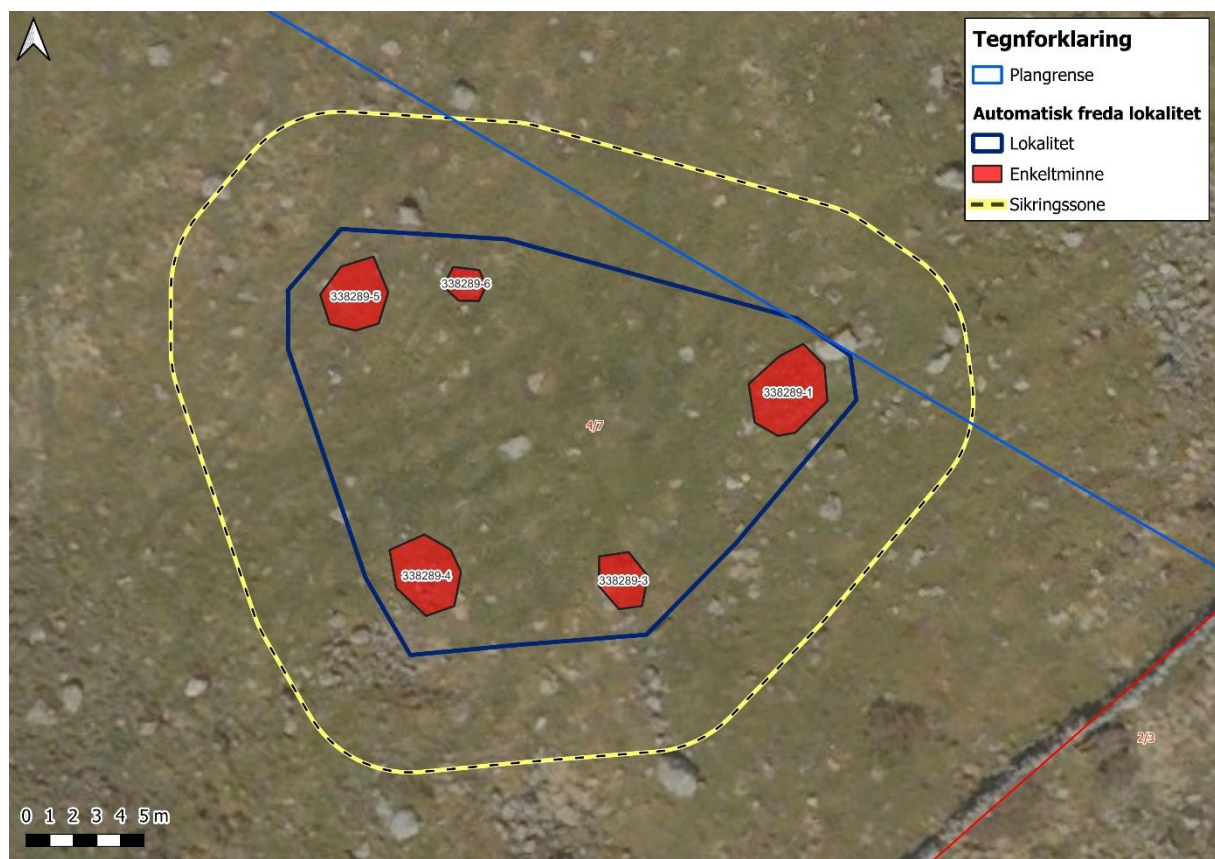
Røysen ligger ca. seks meter vest for 338289-3, men likevel i det samme området der det er mye stein naturlig i bakken. Også denne røysen er for det meste overgrodd, men noen stein er synlige. Det kan se ut som noe stein har blitt ryddet oppå den i nyere tid. Den er sirkulær og måler ca. 3 meter i diameter og har en høyde på 10-20 cm.

338289-5

Røysen ligger ca. ni meter nord for 338289-4. Den er overgrodd, men noe stein er synlig. Den er sirkulær og har en diameter på ca. 3 meter. Høyden er på ca. 5-10 cm. De fleste steinene har en diameter på 20-30 cm.

338289-6

Røysen ligger ca. to meter vest for 338289-5. Den er overgrodd, men noe stein er synlig. Den er sirkulær og har en diameter på ca. 1 meter. Høyden er på ca. 5 cm.

Figur 17: Luffoto av ID 338289.

Figur 18: Røysa 338289-1 sett mot øst. Med unntak av den store steinen i midten så er røysa representativ for de øvrige røysene på feltet. (Foto: 11).

7.2 Datering

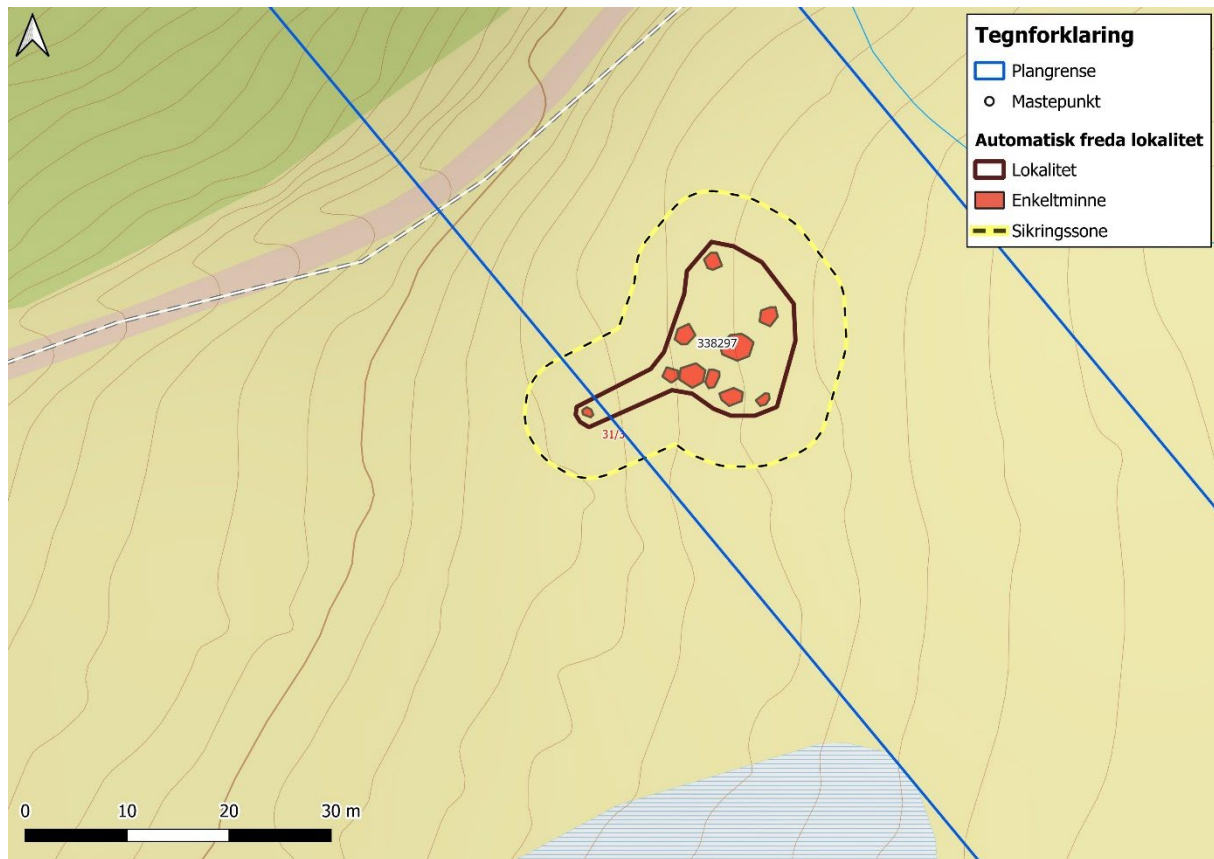
Dateringen av røysene er basert på typologi. Denne type rydningsrøyser er vanlige i jernalder, men utover det er det vanskelig å tidfeste noe nærmere.

7.3 Tolkning

Basert på størrelse, oppbygging og plassering i landskapet er det stor sannsynlighet for dette er rydningsrøyser. Det at de ligger plassert i en sirkel rundt et område som er ryddet styrker tolkningen. Det er heller ikke andre kjente kulturminner i nærheten som kunne påvirket tolkningen i en annen retning enn rydningsrøyser.

8 Lokalitet ID 338297 - rydningsrøysfelt

Figur 19: Kart som viser rydningsrøysfeltet ID 338297.

8.1 Lokalitetsbeskrivelse og strukturer

Lokaliteten ligger på en flate rett sørøst for Nordlifjellet. På den samme flaten, like sørøst for lokaliteten er Tuemyra. Like nordvest for lokaliteten går en nyere gårdsvei.

Lokaliteten består av ti rydningsrøyser av varierende størrelse. Alle røysene er klart markert og lett synlige. Mange av røysene ligger inntil større jordfaste stein. Det var ikke noen tydelig ryddet flate knyttet til røysfeltet, og det er generelt mye stein i bakken i område. Røysen 338297-10 ligger utenfor traséen.

338297-1

Røysen er sirkulær og for det meste overgrodd med noen synlige stein. Den måler ca. 1,5 meter i diameter, med en høyde på ca. 10 cm.

338297-2

Røysen er sirkulær og for det meste overgrodd med noen synlige stein. Den måler ca. 2 meter i diameter, med en høyde på ca. 10 cm.

Nøkkeldata for ID 338297

Gnr/bnr.: 31/3

Størrelse: ca. 188 m²

Antall strukturer: 10

Datering: Jernalder

338297-3

Røysen er sirkulær og for det meste overgrodd med noen synlige stein. Den måler ca. 2 meter i diameter, med en høyde på ca. 10 cm.

338297-4

Røysen er en rydning av stein mellom to jordfaste steiner. Den er for det meste overgrodd, men noen stein er synlige. Den måler ca. 3 x 2,5 meter, med en høyde på ca. 20 cm.

338297-5

Røysen er sirkulær og for det meste overgrodd med noen synlige stein. Den måler ca. 1,5 meter i diameter, med en høyde på ca. 10 cm.

338297-6

Røysen er sirkulær og for det meste overgrodd med noen synlige stein. Den måler ca. 2,5 x 2 meter, med en høyde på ca. 10 cm.

338297-7

Røysen er en liten samling stein ryddet oppå en stor jordfast stein. Den er noe overgrodd og noe stein er synlig. Den måler ca. 2 x 1 meter, med en høyde på ca. 10 cm (ikke inkludert den jordfaste steinen).

338297-8

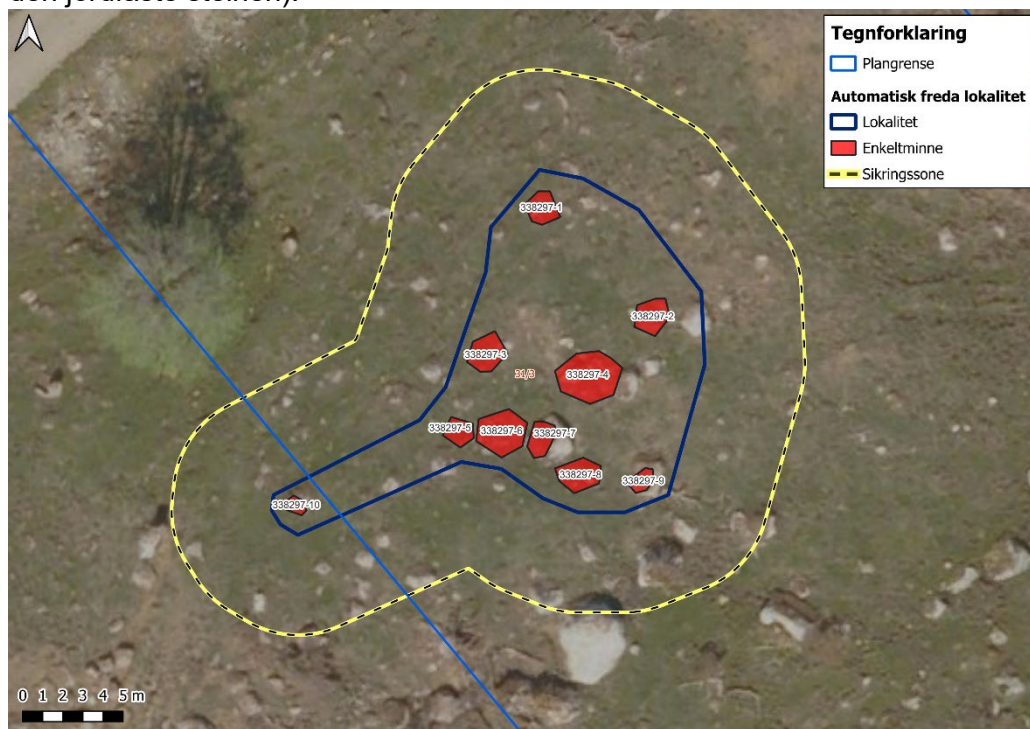
Røysen er sirkulær og for det meste overgrodd med noen synlige stein. Den måler ca. 2 x 1,5 meter, med en høyde på ca. 10 cm.

338297-9

Røysen er en liten samling stein ryddet oppå en stor jordfast stein. Den er noe overgrodd og noe stein er synlig. Den måler ca. 1 meter i diameter, med en høyde på ca. 10 cm (ikke inkludert den jordfaste steinen).

338297-10

Røysen er en liten samling stein ryddet oppå en stor jordfast stein. Den er noe overgrodd og noe stein er synlig. Den måler ca. 1 x 0,7 meter, med en høyde på ca. 10 cm (ikke inkludert den jordfaste steinen).

Figur 20:
Luffoto av ID
338297.

Figur 21: Røys 338297-2 fremst i bildet med 338297-4 og området med 5 og 6 lengst bak i bildet. (Foto: 108).

8.2 Datering

Dateringen av røysene er basert på typologi. Denne type rydningsrøyser er vanlige i jernalder, men utover det er det vanskelig å tidfeste noe nærmere.

8.3 Tolkning

Basert på størrelse, oppbygging og plassering i landskapet er det stor sannsynlighet for dette er rydningsrøyser. Det ligger heller ingen andre lokaliteter i umiddelbar nærhet som kunne tilsi at lokaliteten er noe annet enn en rydningsrøyslokalitet.

9 Konklusjon

På undersøkelsen ble det gjort funn av tre nye rydningsrøyslokaliteter, ID 338277, 338289 og 338297. I tillegg krysser traséen tre tidligere kjente lokaliteter, gårdsanlegget ID 5150, gårdsanlegget ID 33852 og gravfeltet ID 64638.

Fotoliste

Nr.	I AGOL	Motiv	Retning	Dato
1	LSS 01	Oversiktsfoto, hustuft	SØ	09.10.2025
2	LSS 02	Oversiktsfoto, rest av gravhaug	SØ	09.10.2025
3	LSS 03	Oversiktsfoto, mulig tuft	SV	09.10.2025
4	LSS 04	Oversiktsfoto, Røys	S	09.10.2025
5	LSS 05	Arbeidsbilde	NV	09.10.2025
6	LSS 06	Oversiktsfoto, steingard mot SV	SV	10.10.2025
7	LSS 07	Oversiktsfoto, kollapset tuft	S	10.10.2025
8	LSS 08	Oversiktsfoto, røys	Ø	10.10.2025
9	LSS 09	Arbeidsbilde, innmåling	Ø	10.10.2025
10	LSS 10	Oversiktsfoto, røys	SV	10.10.2025
11	LSS 11	Oversiktsfoto, røys	SV	10.10.2025
12	LSS 12	Oversiktsfoto, røys	SV	10.10.2025
13	LSS 13	Oversiktsfoto, røys	V	10.10.2025
14	LSS 14	Oversiktsfoto, røys	NØ	10.10.2025
15	LSS 15	Oversiktsfoto, røys	SV	10.10.2025
16	LSS 16	Oversiktsfoto, steingard	NV	10.10.2025
17	LSS 17	Oversiktsfoto, lokalitet	NØ	10.10.2025
18	NA 01	Utmark på nes i Øygardsvatnet	NV	22.09.2025
19	NA 02	Utsikt fea mastefeste 153	NV	23.09.2025
20	NA 03	Utsikt fra mastefeste 153	SØ	23.09.2025
21	NA 04	Yøysaberget	SØ	23.09.2025
22	NA 05	Liten røys (nr3)	Ø	23.09.2025
23	NA 06	Hustuft (nr2). Steinar står i SØ ende.	SØ	23.09.2025
24	NA 07	Gravrøys 1, Yøysaberget. Bor markerer baksiden.	N	23.09.2025
25	NA 08	Steinar tar bilde av rydningsrøys	SØ	23.09.2025
26	NA 09	Utsikt fra mastefeste 143 (vest)	NV	23.09.2025
27	NA 10	Utsikt fra Askoberget, pkt 168	SØ	24.09.2025
28	NA 11	Utsikt fra pkt 169	NNV	24.09.2025
29	NA 12	Utsikt fra Kalafjell	SØ	24.09.2025
30	NA 13	Utsikt fra Kalafjell	NV	24.09.2025
31	NA 14	Hustuft på ID 145230 (utenfor traseen)	N	24.09.2025
32	NA 15	Gravrøys ID 64364	SØ	24.09.2025
33	NA 16	Ned mot Kyllingstadvatnet	Ø	29.09.2025
34	NA 17	Oppmuring på begge sider av bekk. Ca 2-3 m lang og 0.5 m høy (3fag) på begge sider. Antatt moderne, men meget uvisst.	NØ	29.09.2025
35	NA 18	Utsikt fra pkt 138 (S)	Ø	29.09.2025
36	NA 19	Utsikt fra pkt 138 (S)	V	29.09.2025
37	NA 20	Utsikt fra pkt 139 (N)	Ø	29.09.2025
38	NA 21	Utsikt fra pkt 133	ØSØ	29.09.2025
39	NA 22	Utsikt fra pkt 134 N	Ø	29.09.2025
40	NA 23	Utsikt fra pkt 134 N	V	29.09.2025
41	NA 24	Utsikt fra pkt 127, med SM	Ø	30.09.2025
42	NA 25	Utsikt fra pkt 127	V	30.09.2025
43	NA 26	Utsikt fra pkt 130	Ø	30.09.2025
44	NA 27	Utsikt fra pkt 130	VNV	30.09.2025
45	NA 28	Utsikt fra pkt 131, Nordås	NV	30.09.2025
46	NA 28	Steinar på steinalter	N	30.09.2025
47	NA 29	Utsikt fra pkt 126, mot Birkelandsvatnet	Ø	30.09.2025

48	NA 30	Utsikt fra pkt 124, Birkeland	V	30.09.2025
49	NA 31	4 x mølle/sag, oversikt	Ø	30.09.2025
50	NA 32	Utsikt fra pkt 111	V	30.09.2025
51	NA 33	Bakre lvesdal, med SM	ØSØ	08.10.2025
52	NA 34	Gjerdeklyving	nv	08.10.2025
53	NA 35	Utsikt fra pkt 111 (S)	V	08.10.2025
54	NA 36	Dyrket mark og høysspenttraseer	SØ	08.10.2025
55	NA 37	Klipper og andre stein. Oversiktsfoto, med SM	SØ	08.10.2025
56	NA 38	Utsikt fra pkt 151 S	NV	09.10.2010
57	NA 39	Utsikt fra Ulvanuten, pkt 150 (S)	NNV	09.10.2025
58	NA 40	Utsikt fra Ulvanuten, pkt 150 (S)	SØ	09.10.2040
59	NA 41	Utsikt fra pkt 148 (S)	SØ	09.10.2055
60	NA 42	Gammel strøms Stolpe, ubearbeidet	NØ	09.10.2070
61	NA 43	Gammel strøms Stolpe, ubearbeidet	NØ	09.10.2085
62	NA 44	Utsikt fra pkt 150 (N)	SØ	09.10.2100
63	NA 45	Utsikt fra Mittmarsnuten, pkt 151 (N)	NV	09.10.2115
64	NA 46	Utmarksløe ved Fjelltjørna	SV	09.10.2130
65	NA 47	Utsikt fra pkt 147	NV	09.10.2145
66	NA 48	Utsikt fra pkt 147	SØ	09.10.2160
67	NA 49	Utsikt fra pkt 85	NØ	14.10.2025
68	NA 50	Utsikt fra pkt 85	SV	14.10.2025
69	NA 51	Utsikt fra pkt 87A	ØNØ	14.10.2025
70	NA 52	Utsikt fra pkt 89	ØNØ	14.10.2025
71	NA 53	Utsikt fra pkt 89	VSV	14.10.2025
72	NA 54	Varde, med SM	NV	14.10.2025
73	NA 55	To murer, med SM	V	14.10.2025
74	NA 56	Utsikt fra pkt 93	ØNØ	14.10.2025
75	NA 57	Utsikt fra pkt 93, med SM	VSV	14.10.2025
76	NA 58	Utsikt fra pkt 94	ØNØ	14.10.2025
77	NA 59	Utsikt fra pkt 94, med helikopter	VSV	14.10.2025
78	NA 60	Oversikt Ormeli/Kleivane (mellom pkt 97 og 98)	NV	15.10.2025
79	NA 61	Utsikt fra pkt 98	SØ	15.10.2025
80	NA 62	Oversiktsfoto fra pkt 175	SØ	15.10.2025
81	NA 63	Mulig tuft på ID 142425. Den måler ca 4x3 m, orientert NV-SØ.	SØ	16.10.2025
82	NA 64	Utsikt fra pkt 58 A	NV	16.10.2025
83	NA 65	Utsikt fra pkt 58 A	SØ	16.10.2025
84	NA 66	Utsikt fra pkt 58 A, mot hytte	NØ	16.10.2025
85	NA 67	Utsikt over Krokevatnet (SV for mastepunkt 59)	SØ	16.10.2025
86	NA 68	Utsikt over Krokevatnet (SV for mastepunkt 59)	NV	16.10.2025
87	NA 69	Utsikt fra pkt 62	SØ	16.10.2025
88	NA 70	Utsikt fra pkt 62	NV	16.10.2025
89	NA 71	Utsikt fra pkt 136 N, med regnbue	V	27.10.2025
90	NA 72	Utsikt fra pkt 135 N, med SM	V	27.10.2025
91	NA 73	Utsikt fra pkt 137 S	Ø	27.10.2025
92	NA 74	Utsikt fra pkt 137 S	SV	27.10.2025
93	NA 75	Heller	NØ	27.10.2025
94	SM 01	Område mellom mastepunkt 165 og 166. Sett mot 166.	NV	22.09.2025
95	SM 02	Område mellom mastepunkt 165 og 166. Sett mot 165.	SØ	22.09.2025
96	SM 03	Steinkant ned mot lavere parti ut mot vannet. Rett vast for mastepunkt 166.	NNØ	22.09.2025
97	SM 04	Område mellom mastepunkt 164 og 165. Sett mot 164.	SØ	22.09.2025
98	SM 05	Område mellom mastepunkt 164 og 165. Sett mot 165	NV	22.09.2025

99	SM 06	Traseen sett mot mastepunkt 163, fra mastepunkt 162.	VNV	22.09.2025
100	SM 07	Traseen sett mot mastepunkt 161, fra mastepunkt 162.	ØSØ	22.09.2025
101	SM 08	Traseen sett mot mastepunkt 158, fra høyledrag med mastepunkt 159.	SØ	22.09.2025
102	SM 09	Traseen sett mot mastepunkt 160, fra mastepunkt 159.	VNV	22.09.2025
103	SM 10	Traseen sett mot mastepunkt 161, fra mastepunkt 160.	VNV	22.09.2025
104	SM 11	Traseen sett mot mastepunkt 162, fra mastepunkt 161.	VNV	22.09.2025
105	SM 12	Traseen sett mot mastepunkt 156, fra mastepunkt 157.	SØ	22.09.2025
106	SM 13	Traseen sett mot mastepunkt 158, fra mastepunkt 157.	NV	22.09.2025
107	SM 14	Traseen sett mot mastepunkt 154 og utløpet til Tverråna i Nordrvatnet.	SØ	22.09.2025
108	SM 15	Eksempel på røyser fra området	SV	23.09.2025
109	SM 16	Traseen sett mot mastepunkt 141 (S), fra mastepunkt 142 (N).	SØ	23.09.2025
110	SM 17	Steingard og generelt område for trasé.	N	23.09.2025
111	SM 18	Tuppen på Refsnes	NV	24.09.2025
112	SM 19	Traseen sett mot mastepunkt 168, fra mastepunkt 167.	NV	24.09.2025
113	SM 20	Traseen sett mot mastepunkt 168, beitemarksområde midt mellom 167 og 168.	NV	24.09.2025
114	SM 21	Traseen sett mot mastepunkt 171, fra mastepunkt 170.	NV	24.09.2025
115	SM 22	Traseen sett mot mastepunkt 170, fra mastepunkt 171.	SØ	24.09.2025
116	SM 23	Traseen sett mot mastepunkt 171, fra mastepunkt 172.	SØ	24.09.2025
117	SM 24	Traseen sett mot mastepunkt 173, fra mastepunkt 172.	NV	24.09.2025
118	SM 25	Traseen sett mot mastepunkt 167, omtrent fra mastepunkt 162.	NV	24.09.2025
119	SM 26	Traseen sett mot mastepunkt 175, fra høyledrag med mastepunkt 174.	VNV	24.09.2025
120	SM 27	Traseen sett mot mastepunkt 173, fra høyledrag med mastepunkt 174.	SØ	24.09.2025
121	SM 28	Traseen sett mot mastepunkt 141 (S), fra mastepunkt 140 (S).	NV	23.09.2025
122	SM 29	Traseen sett mot mastepunkt 139 (N), fra mastepunkt 138 (N).	VNV	29.09.2025
123	SM 30	Traseen sett mot mastepunkt 137 (N), fra mastepunkt 138 (N).	ØSØ	29.09.2025
124	SM 31	Traseen sett mot mastepunkt 140 (N), fra mastepunkt 139 (N).	VNV	29.09.2025
125	SM 32	Traseen sett mot mastepunkt 134, fra mastepunkt 133.	V	29.09.2025
126	SM 33	Utsikt mot Fossåna og mastepunkt 135.	V	29.09.2025
127	SM 34	Fossåna og myrflata vest for elva.	SV	29.09.2025
128	SM 35	Traseen sett mot mastepunkt 127, fra mastepunkt 128.	Ø	30.09.2025
129	SM 36	Niall i nyere tids tuft	NNØ	30.09.2025
130	SM 37	Oppmyking under heller	NV	30.09.2025
131	SM 38	Heller med oppmuring	NV	30.09.2025
132	SM 39	Traseen sett mot mastepunkt 123, fra mastepunkt 124.	ØSØ	30.09.2025
133	SM 40	Traseen sett mot mastepunkt 107 (N), fra mastepunkt 108 (N).	ØSØ	30.09.2025
134	SM 41	Fra kolle mellom traseene, mot mastepunktene 112..	VNV	08.10.2025
135	SM 42	Skogholt øst for Malmeisåna.	SSV	08.10.2025
136	SM 43	Fra mastepunkt 149 (S), mot mastepunkt 150 (S).	NV	09.10.2025
137	SM 44	Fra mastepunkt 149 (S), mot mastepunkt 148 (S).	SØ	09.10.2025
138	SM 45	Fra mastepunkt 149 (N), mot mastepunkt 148 (N).	SØ	09.10.2025
139	SM 46	Fra mastepunkt 145 (S), mot mastepunkt 147.	VNV	09.10.2025
140	SM 47	Fra mastepunkt 145 (S), mot mastepunkt 146.	ØSØ	09.10.2025

141	SM 48	Bilde fra dropp med helikopter, sett delvis mot mastepunkt 84 A.	V	14.10.2025
142	SM 49	Traseen sett mot mastepunkt 89, fra flate vest for mastepunkt 88.	V	14.10.2025
143	SM 50	To steinmurer på liten flate vest i dalen. Ligger der deles i to av en knaus som går i dalens lengderetning og rett vest for bekken.	S	14.10.2025
144	SM 51	Traseen sett mot mastepunkt 97. Bildet er tatt på høydepunkt mellom mastepunkt 95 og 96.	NV	14.10.2025
145	SM 52	Traseen sett mot mastepunkt 103, fra mastepunkt 102.	NV	15.10.2025
146	SM 53	Traseen sett mot mastepunkt 101, fra mastepunkt 102.	SØ	15.10.2025
147	SM 54	Traseen sett mot mastepunkt 60, fra mastepunkt 59.	NV	16.10.2025
148	SM 55	Traseen sett mot mastepunkt 68, fra mastepunkt 59.	SØ	16.10.2025
149	SM 56	Traseen sett mot mastepunkt 62, fra mastepunkt 61.	NV	16.10.2025
150	SM 57	Traseen sett mot mastepunkt 60, fra mastepunkt 61.	SØ	16.10.2025
151	SM 58	Traseen sett mot mastepunkt 64, fra ca. 50 nord for mastepunkt 63.	NV	16.10.2025
152	SM 59	Traseen sett mot mastepunkt 62, fra ca. 50 nord for mastepunkt 63.	SØ	16.10.2025
153	SM 60	Traseen sett mot mastepunkt 65, fra mastepunkt 67.	ØSØ	16.10.2025
154	SM 61	Traseen sett mot mastepunkt 69, fra mastepunkt 68.	VNV	16.10.2025
155	SM 62	Traseen sett mot mastepunkt 134, fra mastepunkt 135 (S).	Ø	17.10.2025
156	SM 63	Eksempel på steinstreng	N	17.10.2025
157	SM 64	Eksempel på steinstreng	S	17.10.2025
158	SM 65	Traseen sett mot mastepunkt 138 (N), fra mastepunkt 137 (N).	VNV	17.10.2025
159	SM 66	Traseen sett mot mastepunkt 138 (N), fra mastepunkt 136 (N).	ØSØ	17.10.2025
160	SM 67	Traseen sett mot mastepunkt 139 (N), 138 (N) og 138 (S), fra mastepunkt 139 (S).	Ø	17.10.2025

Litteraturliste

Jacobsen, H & Follum, J-R. 2008. *Kulturminner I Norge. Spor etter mennesker gjennom 10 000 år*. Tun Forlag.

Rogaland fylkeskommune

Postboks 130 sentrum
4001 Stavanger

Besøksadresse

Arkitekt Eckhoffs gate 1
4010 Stavanger

Telefon

51 51 66 00

E-post

firmapost@rogfk.no

www.rogfk.no

Rogaland
fylkeskommune

Lydbølger fra mangfoldige Rogaland – vårt vitale fylke.
Disse grafiske bølgene gjengir lyden av Månafossen, Gjesdal.